

ΝΙΚ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
ΠΡΩΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΝΙΚ. ΚΑΙ ΚΑΛΛ. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ 5^η ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ
"Ο ΠΛΑΤΩΝ"
ΚΩΝΣΤ. Γ. ΓΙΩΒΑΝΝΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑΙ
- ΤΗΛ. 29.904 -

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1949

φ
Tins
06

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
"Ο ΠΛΑΤΩΝ,"
ΚΩΝΣΤ. Ι. ΓΙΟΒΑΝΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑΙ
- ΤΗΛ. 29.904 -

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
"Ο ΠΛΑΤΩΝ"
ΚΩΝΣΤ. Ι. ΓΙΟΒΑΝΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑΙ
- ΤΗΛ. 29.904 -

Ἡ εἰσαγωγή, τὰ εἰδικὰ πρὸς ἀνάπτυξιν θέματα καὶ ἡ ἐκλογή τῶν εἰκόνων εἶναι ἐργασία τῶν κ. κ. Νικηφόρου καὶ Καλλιρρόης Ἐλεοπούλου, αἱ δὲ ἐκλογαὶ τοῦ κειμένου καὶ αἱ ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις τοῦ κ. Νικ. Ζαφειρίου.

ΝΙΚ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
ΠΡΩΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΝΙΚ. ΚΑΙ ΚΑΛΛ. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

42322

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
"Ο ΠΛΑΤΩΝ"
ΚΩΝΣΤ. Ι. ΓΙΟΒΑΝΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑΙ
- ΤΗΛ. 29.904 -

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1949

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπὸς καὶ ἀξία τοῦ διαλόγου.

Ἰδιάζουσιν θέσιν μεταξὺ τῶν Πλατωνικῶν ἔργων κατέχει ὁ προκείμενος διάλογος καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον καὶ διὰ τὴν τεχνικὴν του σύνθεσιν. Τῷ ὄντι ἐν αὐτῷ ἐμφανίζεται ἡ ἀντίθεσις τῆς γνησίας φιλοσοφικῆς σκέψεως πρὸς τὰς ἐντυπωσιακὰς ἐπιδείξεις ἐκείνων, οἵτινες νομίζονται σοφοί, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Τὸ κύριον δὲ θέμα τοῦ διαλόγου πλαισιοῦται μὲ τοιαύτην πλοκὴν τῶν ἐπεισοδίων καὶ μὲ τόσον τελείαν ἠθοποιίαν τῶν προσώπων, ὥστε ἡ φιλοσοφικὴ αὐτῆ διατριβὴ νὰ ἀποτελῇ συγχρόνως καὶ λογοτεχνικὸν ἀριστούργημα.

2. Οἰκονομία τοῦ ἔργου.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον παρουσιάζεται ὁ Σωκράτης διαλεγόμενος πρὸς ἐταῖρον, ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ 39 κεφάλαια τὸ ὁμιλοῦν πρόσωπον εἶναι ὁ Σωκράτης, ὅστις πρὸς τὸν βιβλῶς ἀκούοντα ἐταῖρον διηγῆται περὶ τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πλουσιωτάτου Ἀθηναίου Καλλίου συγκειτρούσεως σοφῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπαναλαμβάνει διάλογον ἑαυτοῦ πρὸς τούτους καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν σοφώτατον Πρωταγόραν. Οὗτος ἐπιδημῶν εἰς τὰς Ἀθήνας κατέλυε μὲ ὄλην τὴν ἀκολουθίαν του παρὰ τῷ Καλλίᾳ, ὅστις ἐξένιζε συγχρόνως καὶ δύο ἄλλους διαπρεπεῖς σοφοὺς, τὸν Πρόδικον καὶ τὸν Ἴππίαν.

Ἡ συνάντησις αὐτῆ ὑποίθεται γενομένη περὶ τὸ 432 π. Χ., ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς ὑποδηλουμένης ἡλικίας τῶν κριτῶν προσώπων (κεφ. 5, 7, 8, 10 καὶ 40), πάντως ὄχι μετὰ τὸ 432, διότι δὲν γίνεται ἐν τῷ διαλόγῳ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη μνεία τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα συνετάραζαν τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ διαλόγου οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα φρονοῦντες εἰσέτι διὰ τὴν ἡγεμονίαν καὶ διὰ τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα αἰγλὴν τῆς πόλεως των, ἠδύνατο ν' ἀπολαμβάνονν τὴν ἐξαιρετον ἡδονὴν τῶν φιλοσοφικῶν λόγων, ἀπερίσπαστοι ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὰς συμφορὰς τοῦ μετ' ὀλίγον ἐπακολουθήσαντος πολέμου.

3. Σοφιστική και σοφισταί.

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους συμπύπτει καὶ ἡ πλήρης διαμόρφωσις τοῦ νέου τρόπου τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ἀνωτέρας παιδείας, ἣτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα σοφιστικῆ. Εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένοι οἱ λόγοι καὶ οἱ σκοποὶ τῆς νέας πνευματικῆς κατευθύνσεως, ἡ ὁποία ἐσημειώθη εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Ἡ φιλοσοφία ἐν Ἑλλάδι εἶχε συστηματοποιηθῆ ἀπὸ τοῦ ἔκτου ἤδη αἰῶνος, ὁπότε Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἐπεχείρησε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν γένεσιν τῶν ὄντων ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Ἐσημείωσε δὲ σημαντικὴν ἐξέλιξιν διὰ τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, αἵτινες ἰδρύθησαν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν καὶ Ἰταλιωτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν σχολῶν τούτων περιέλαβον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν των ἔρευναν προβλήματα κοσμογονικὰ, ἠθικὰ, γνωσιολογικὰ καὶ θεολογικὰ, διεμόρφωσαν δὲ φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι θαύματα διανοητικῆς συλλήψεως καὶ ἐρμηνευτικῆς ἀλληλουχίας. Οὕτω περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὁ Σάμιος Πυθαγόρας ἐ συστηματοποίησε πλήρη κοσμοθεωρίαν ἐρμηνεύων τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ. Ὀλίγον ἀργότερον, περὶ τὸ 500, ἤκμασεν ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῆς Ἑλέας ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς ταύτης Παρμενίδης ἀπέρριπτε τὴν ἀλήθειαν τοῦ γίγνεσθαι καὶ διεκήρυττεν ὅτι μόνον τὸ εἶναι εἶναι πραγματικὴ κατάστασις, συλλαμβανομένη διὰ τοῦ νοῦ. Τὸ γίγνεσθαι εἶναι ἀπατηλὴ ἐντύπωσις τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι κακοὶ μαρτυροὶ τῆς ἀληθείας. Καὶ ἐπειδὴ μόνον διὰ τῶν αἰσθήσεων γνωρίζομεν τὰ περὶ ἡμᾶς ὄντα, ἡ θεωρία τῶν Ἑλεατῶν ἠρνεῖτο τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως.

Ἐπίσης περὶ τὸ 500 ἐφιλοσόφησεν ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος ἀπορρίπτων καὶ οὗτος τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων γνώσιν. Ἀντιθέτως ὁμοως πρὸς τοὺς Ἑλεάτας ἐδίδασκεν, ὅτι μόνον τὸ γίγνεσθαι καὶ ἀδιάλειπτος ροὴ τῶν ὄντων ὑπάρχει (πάντα ῥεῖ), τὸ δὲ εἶναι οὔτε ὑπάρχει οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ.

Τοιοιούτρόπως ἐδημιουργεῖτο τὸ πρόβλημα πόθεν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ τὴν γνώσιν καὶ ἂν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἀποκτήσῃ. Ἐκτοτε ὅλαι αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι δὲν ἠδύναντο νὰ παραβλέψουν τὸ πρόβλημα τοῦτο. Ἠκολούθησαν κατόπιν τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ Δημο-

κρίτου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένετο φανερόν, ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε φιλοσοφία προσέφερε μόνον δογματικὰς λύσεις, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἀλλήλας. Καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπέλθῃ κάποτε ἀντίδρασις εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐρεύνης καὶ νὰ μὴ πιστεύουν πλέον οἱ διανοούμενοι ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ ἐπιστημονικὴ ἐρμηγεία τῶν ὄντων. Διὰ τοῦτο ἡ φιλοσοφία παραιτουμένη ἀπὸ πάσης κοσμογονικῆς ἐρεύνης στρέφεται πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ ἀρχίζει νὰ μελετᾷ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀμεσώτερον ἐνδιαφέρουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν του ἀποστολήν. Ἡ ἀμφιβολία δὲ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς γνώσεως ἤγαγεν εἰς τὴν ὑπερβολὴν ὅτι ἀπόλυτος γνώσις δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἀλήθεια εἶναι ὅ,τι πιστεύει ἕκαστος ὡς ἀληθές.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηρῶν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ἀτομικὴν παιδευσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατο ὁ πολίτης νὰ διακριθῇ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἀξιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ. Τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου ἐπρεπε νὰ ἐκλαϊκευθοῦν μὲ συστηματικὴν διδασκαλίαν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα θὰ ἐξετιμῶντο κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν κρίσιν ἐκάστου, ἐπρεπε νὰ ἔχῃ ὁ πεπαιδευμένος εὐχέρειαν εἰς τὸ λέγειν καὶ πείθειν, διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀπόψεις του.

Κατὰ τὴν τροπὴν ταύτην τῶν φιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς ἐδημιουργήθη ἡ σοφιστικὴ, ἣτις θεωρητικῶς δύναται νὰ ὀριοθῇ σύστημα ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, τὸ ὁποῖον α) ἀπολυτρῶναι τὸν νοῦν τοῦ ἀκροατοῦ ἀπὸ παλαιὰ δόγματα καὶ διακηρύττει, ὅτι κριτήριον τῆς ἀληθείας εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος (μ ἔ τ ρ ο ν χ ρ η μ ἄ τ ω ν ἄ ν θ ρ ω π ο ς), β) εἰσάγει τὸν μαθητὴν εἰς ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα, καὶ γ) ἀσκεῖ αὐτὸν νὰ ἐκφράξῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον τὰς προσωπικὰς του γνώμας. Τοιοῦτον ἐμφανίζεται τὸ ἔργον τῆς σοφιστικῆς, ἐφ' ὅσον αὕτη διετῆρει τὸν σοβαρὸν τῆς χαρακτῆρα.

Ἐὰν ὅμως ἤθελε κανεὶς νὰ ὀρίσῃ τί εἶναι σοφιστής, θὰ ἐδυσκολεύετο νὰ τὸ κάμῃ, ὅπως ἀκριβῶς ἐδυσκολεύοντο καὶ οἱ σύγχρονοι τῶν σοφιστῶν καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ θαυμασταὶ των (βλ. κεφ. 3-5). Καὶ τοῦτο διότι ἡ λέξις σοφιστής εἶχε μεταβάλλει σημασίαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ αἰῶνος 500—400. Παλαιότερον σοφιστής ἦτο τίτλος, τοῦ ὁποῖου ἤξιοῦντο καὶ ποιητὰ καὶ νομοθέται καὶ φιλόσοφοι, διότι ἐσήμαινε τὸν

κατέχοντα τὴν σοφίαν. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ συστήματος τῆς ἀνωτάτης παιδείας, σοφιστὴς ἐλέγετο ὁ μεταδίδων τὴν σοφίαν ἐπαγγελματικῶς ἐπὶ μισθῷ. Καὶ τέλος, ἐπειδὴ τινες τῶν σοφιστῶν ἐζήτουν νὰ κάμουν ἐντύπωσιν μὲ ἐπιδείξεις παρασυλλογισμῶν, ὁ ὄρος σοφιστῆς ἐσήμαινε τὸν ἀνοήτως λεπτολογοῦντα κατὰ τοὺς τύπους τῆς λογικῆς ἀληθοφανείας καὶ παραγνωρίζοντα τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ ἀκόμη τὸ ἔργον τοῦ σοφιστοῦ εἰς τὴν ἐξάσκησίν του ἐξέπιπτε συχνὰ εἰς ἀπάτην καὶ εἰς κερδοσκοπίαν, ὁ τίτλος ἀπέβαινεν ὄχι μόνον φορτικός, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντος (κεφ. 3). Οἱ συντηρητικοὶ μάλιστα πολῖται εἶχαν πολλοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ ἐπιφυλάξεις διὰ τοὺς διδασκάλους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔδιδον εἰς τοὺς νέους ἐλευθερίαν γνώμης καὶ τάσιν νὰ ἀμφισβητοῦν ἀνεγνωρισμένας ἀληθείας. Ἄλλὰ γενικῶς ἡ κοινωνία τοὺς ἐθαύμαζε, ἄνδρες δὲ διακρινόμενοι ἐπὶ παιδείᾳ ἠκροῶντο τῶν εἰδικῶν μαθημάτων ἐκάστον. Εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἐδίψα διὰ μάθησιν, ὁ προσφέρων ταύτην ἦσκει μέγα γόητρον, ὅταν μάλιστα συνέπιπτε νὰ εἶναι πράγματι εὐφυῆς καὶ πεπαιδευμένος.

Οἱ μάλιστα ἐδδοκιμήσαντες σοφισταὶ ἦσαν ὁ Κεῖος Προδίκος, ὁ Ἡλεῖος Ἰππίας, ὁ Λεοντίνος Γοργίας καὶ ὑπὲρ πάντας διαπρέφας ὁ Ἀβδηρίτης Πρωταγόρας, ὅστις κυρίως ἐκπροσωπεῖ τὸν τύπον τοῦ σοφιστοῦ ἐν τῷ παρόντι διαλόγῳ.

4. Τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου.

Τὸν ἐπιφανέστατον τοῦτον σοφιστὴν ἐμφανίζει ἐδῶ ὁ Πλάτων ὡς ἐπιτήδειον ἔμπορον τῆς γνώσεως, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὸ ἔργον του μὲ πολλὴν κερδοξίαν καὶ οἴησιν καὶ δὲν γνωρίζει κἄν τὸ περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται. Ἄλλη ὅμως εἶναι ἡ πραγματικότης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη (ἀπὸ τοῦ 456-415 περίπου) ἤσκησε τὸ σοφιστικόν του ἔργον εἰς τὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸν ὁποῖον ἐτίμησαν μὲ τὴν σχέσηιν των οἱ σοβαρώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς. Ἡ ἀκμὴ τοῦ Πρωταγόρου συμπίπτει περὶ τὸ 440, ὁπότε ἔγινε καὶ ἡ πρώτη του διατριβὴ ἐν Ἀθήναις. Τότε ὁ ἡγέτης τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν νὰ συγγράψῃ νόμους διὰ τὴν προσφάτως ἰδρυθῆσαν ἀποικίαν τῶν Θουρίων.

Οὗτος πρῶτος εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ διδάξῃ συστηματικῶς

« τὴν πολιτικὴν ἀρετήν », ἣτις ἐσήμαινε κατ' αὐτὸν τὸ σύνολον τῶν ἰδιοτήτων, δι' ὧν εὐδοκίμει τις καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον. Δὲν ἦτο δὲ μόνον σοφιστὴς ὁ Πρωταγόρας, ἀλλὰ ἠσχολεῖτο καὶ μὲ τὰ βαρύτερα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας. Συνέγραψε πλείστα καὶ ποικιλωτάτου περιεχομένου συγγράμματα, κυριώτατον τῶν ὁποίων ἦτο τὸ ἐπιγραφόμενον « Ἀλήθεια », εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεδείκνυνεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις εἶναι περιορισμένη καὶ σχετική. Ἐν γένει τὸ παιδευτικὸν καὶ φιλοσοφικὸν ἔργον τοῦ Πρωταγόρου ἐξετιμήθη καὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του καὶ ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους. Ἡ τελευταία διαμονὴ τοῦ Πρωταγόρου ἐν Ἀθήναις ὑπολογίζεται περὶ τὸ 415, ὁπότε ὁ σοφιστὴς κατηγορήθη ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ φεύγων εἰς Σικελίαν ἐνανάγησε.

Καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν ἡ τέχνη παρωδεῖται εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, ἐνῶ καὶ αὐτῶν ἡ πολυμάθεια καὶ ἡ ἀξία ἦτο ἀνεγνωρισμένη. Ὁ Προδίκος, κατὰ 15-20 ἔτη νεώτερος τοῦ Πρωταγόρου, ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ἀκροατὰς του, ὅπως καὶ ὁ Πρωταγόρας, καὶ ἐπηρέασε εἰς τὸ συγγραφικὸν ἕφος τὸν Εὐριπίδην, τὸν Θουκυδίδην, τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Ἰσοκράτην. Εἰδικῶς ἡ διδασκαλία του ἐστρέφετο εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν λογοτεχνικοῦ ἕφους. Κατ' ἐξοχὴν ἐθαυμάζετο διὰ τὰς μελέτας καὶ τὴν διδασκαλίαν του ἐπὶ τῆς κυριολεξίας (περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος). Ἐπὶ πλέον ἠεδοκίμησεν ὡς δημόσιος ρήτωρ καὶ ὡς συγγραφεύς. Ἦτο δὲ πανελληνίως γνωστὸς διὰ τὸ βιβλίον του « Ὄρα », εἰς τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο τὸ περὶ ἀρετῆς θέμα. Ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ παρεδόθη ὁ μῦθος περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἡρακλέους μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας. Καὶ ὁ Προδίκος ἤλθε πολλὰκις εἰς Ἀθήνας ὡς ἀπεσταλμένος τῆς πόλεως του καὶ συγχρόνως ἐξασκῶν τὸ σοφιστικὸν του ἔργον.

Ἐπίσης ὁ Ἰππίας, ἡλικιώτης τοῦ Προδικίου, ἐφημίζετο διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ ἐιμᾶτο πολὺ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη ὡς σοφιστὴς. Αἱ γνώσεις του ἦσαν ποικιλώταται, ἀναφερόμεναι εἰς ἀστρονομίαν, μαθηματικά, γραμματικὴν, μουσικὴν, θεολογίαν, μυθολογίαν κ. ἄ. Τὴν πολυμάθειαν ταύτην ἐπιδεικνύων ἀνοήτως καὶ ἀκαίρως ἐπέσυρε συχνὰ τὰς εἰρωνείας καὶ αὐτῶν τῶν συναδέλφων του. Ἦτο ὁμῶς πράγματι πολυμερέςτατος νοῦς καὶ ἱκανοποιεῖ τὴν φιλομάθειαν τῶν ἀκροατῶν του ἐπὶ ὅλων τούτων τῶν θεμάτων.

Πιστεύεται ὅτι ἀπὸ νεανικὸν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τοῦ Σωκράτους ὁ

Πλάτων παρεποίησε ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ τὴν προσωπικότητα τῶν ἐξοχωτέρων σοφιστῶν. Πράγματι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν πρώτων, τὰ ὁποῖα συνέγραψεν ὁ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους καὶ πιθανότατα τὸ πρῶτον, συγγραφὴν ἴσως ζῶντος ἔτι τοῦ Σωκράτους. Ὁ σκοπὸς ἐξ ἄλλου τοῦ ἔργου δὲν ἦτο νὰ δώσῃ ἱστορικὰς πληροφορίες περὶ τῶν προσώπων τούτων, ἀλλὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σωκράτους ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς πωλοῦντας ἐπὶ μισθῷ τὴν παιδείαν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι καὶ οἱ τρόποι τῶν σοφιστῶν διαγράφονται εἰς τρόπον ὥστε νὰ φαίνεται τὸ πρεκτὸν μέρος τῆς σοφιστικῆς διδασκαλίας.

Καὶ τὰ δευτερεύοντα ἐξ ἄλλου πρόσωπα ἠθιογραφοῦνται ὡς ὑπερβολικοὶ τύποι κατὰ τὸ γενικὸν τοῦτο σχέδιον τοῦ διαλόγου. Ὁ Καλλίας ὁ Ἴπποκίτου, ὁ πλούσιος Ἀθηναῖος, περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστὸν, ὅτι «τετελέκε χρεήματα σοφισταῖς πλείω ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι», ἐπεδείκνυε τόσῃ «φιλοσοφίαν» (φιλομάθειαν), ὥστε νὰ μεταβάλῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκίαν του εἰς ξενῶνα σοφιστῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὡς φανατικὸς θανμαστής τοῦ Σωκράτους κατεξουτελίζει τὸν Πρωταγόραν καὶ μὲ νεανικὸν πείσμα ἐπιδιώκει ν' ἀναγνωρισθῇ ἢ ἀξία τοῦ διδασκάλου του. Τέλος ὑπερβολικὸς τύπος τοῦ ἐνθουσιῶντος πρὸς μάθησιν εἶναι ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου εἰσαγόμενος Ἴπποκράτης, ὅστις ἔγνωεν ἀφορμὴ νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἔλεγχον ἢ ἐπαγγελία τοῦ Πρωταγόρου, ὅτι διδάσκει τὴν ἀρετὴν. Καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης εἶναι περισσότερον σωκρατικὸς, παρὰ εἰς οἰονδήποτε ἄλλο ἔργον τοῦ Πλάτωνος.

Τοιοιτοτρόπως ἐμφανίζων ὁ συγγραφεὺς μὲ δραματικὴν ἔντασιν ὅ,τι ἀξιοκατάκριτον ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἔργον τῶν σοφιστῶν καὶ ὅ,τι ἐπαινετὸν εἰς τὴν μέθοδον τοῦ Σωκράτους, καθιστᾷ ἐναργέστερον τὸ φιλοσοφικὸν μάθημα, τὸ ὁποῖον παρέχει ὁ διάλογος.

5. Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Σωκράτους.

Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν σοφιστῶν περιελάμβανον εἰς τὴν διδασκαλίαν των καὶ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἠθικὴν. Ἀνεξαρτήτως δὲ τῶν εἰδικῶν γνώσεων του, ἕκαστος ἐπηγγέλλετο ἐπισήμως, ὅτι εἶναι διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Τὴν ἀρετὴν ἐν τούτοις ἐθεώρουσαν ἐντελῶς κατὰ τὴν δημόδη ἀντίληψιν, ἥτοι ὡς σύνολον ἐπὶ μέρους ἰδιο-

τήτων, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκτιῶνται διὰ τῆς ἀσκήσεως, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Δύναται π. χ. νὰ εἶναι τις ἀνδρεῖος χωρὶς νὰ εἶναι δίκαιος ἢ νὰ εἶναι ὄσιος ὄχι ὅμως καὶ σώφρων. Μολονότι δὲ ἡ σοφιστικὴ παρουσιάετο μὲ ἀξιώσεις ἀνωτάτης παιδείας, διεμόρφωνε τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἀκριβῶς τὸ εἶχε διαμορφώσει τὸ παλαιὸν ἔπος καὶ ἡ βίοσοφία τῶν λυρικῶν ποιητῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἐδιδάσκοντο εἰς τὰ σχολεῖα, ὡς ἠθικολογικὸν μᾶθημα. Καὶ ἡ μὲν ἡρωικὴ ποίησις παρέιχε ὑποδείγματα πράξεων πρὸς μίμησην, χωρὶς νὰ παρουσιάεη πλήρεις ἠθικοὺς τύπους, οἱ δὲ λυρικοὶ διεκκήρυττον, ὅτι ἡ ἠθικὴ τελειότης εἶναι ἀνέφικτος διὰ τὸν ἄνθρωπον ἕνας μέσος τύπος ἠθικῆς εἶναι ὁ μόνος δυνατὸς νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἰκανοποιῇ τὰς ἠθικὰς μας ἀπαιτήσεις.

Ἡ ὑψηλότερα ἀντίληψις περὶ ἀρετῆς προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀγνήν ἰδεολογίαν καὶ ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν σκέψιν τοῦ Σωκράτους. Ὅ,τι ἐπετέλεσεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς γνώσεως δὲν εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν ὄλην αὐτοῦ εἰσφορὰν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτους, πρέπει ν' ἀναγνωρισθῇ γενικῶς ἡ κατεύθυνσις καὶ ἡ ἀξία τῆς σωκρατικῆς διανοήσεως.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Σωκράτους καὶ σοφιστῶν ἦτο ἤδη φανερὰ εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν πρωτότυπον καὶ ἐπαγωγὸν διδασχὴν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ὑστέρων ὅμως ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ ἦτο ριζικὴ. Πράγματι οἱ σοφισταὶ ἦσαν μόνον ἀ ρ ν η τ α ἰ τῶν παλαιότερων φιλοσοφικῶν δοξασιῶν καὶ εἰς τοῦτο συνίστατο ἡ καινοτομία των. Ἐφεκτικὸς ἦτο καὶ ὁ Σωκράτης διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἀνακαλύψεις τοῦ φιλοσοφοῦντος νοῦ. Δι' αὐτὸν ὅμως ἡ ἀλήθεια δὲν ἦτο κατὰ ἀνάγκη ἀνύπαρκτον, ἀλλὰ τοῦναντίον ὁ μόνος ἄξιος καὶ πραγματικὸς σκοπὸς πάσης πνευματικῆς ἐρεῦνης. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου τοῦ σκοποῦ ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε μίαν θ ε τ ι κ ἦ ν καινοτομίαν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ἀναζητήσεις. Εἰσήγαγε καὶ ἐτελειοποίησε μ ε θ ο δ ο ν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Ἡ μέθοδος αὕτη ὠνομάσθη δ ι α λ ε κ τ ι κ ἦ, ὡς πραγματοποιοῦσα τὴν ἀνάλυσιν καὶ διευκρίνησιν τῶν ἐννοιῶν δι' ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις ἐν διαλόγῳ. Ἄγει δὲ εἰς συμπεράσματα κατὰ πολὺν ἀσφαλέστερα παρὰ ὁ συνεχὴς λόγος, εἰς τὸν ὁποῖον πολλοὶ ὄροι καὶ ἐκφράσεις μένουσιν ἀσαφεῖς ἢ παρέρχονται ἀπαράτηρητοι. Ἡ κατό-

πιν ουστηματοποιήσεις τῆς λογικῆς ἐπιστήμης ἐξηκορίβωσεν ὅτι βάσις τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτους εἶναι ὁ ὁ ρ ι σ μ ὁ ς καὶ ἡ ἔ π α γ ω γ ῆ.

Ἡ διαλεκτικὴ αὕτη μέθοδος ἐφαρμοζομένη καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς ἀναζητήσεις πείθει, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι κάτι ἀχώριστον ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πωλῆται ἐπὶ μισθῷ· ὅτι δὲν εἶναι, ὅπως πιστεύουν οἱ πολλοὶ καὶ ὅπως διδάσκουν οἱ σοφισταί, σύνολον ἐπὶ μέρους ιδιοτήτων, ἀλλ' ὅτι μί α εἰς τὸ σύνολόν της εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἡ γ ν ῶ σ ι ς τ ο ὦ ἄ γ α θ ο ὦ. Ὡς γνῶσις δὲ ἀποτελεῖ ἀνεξάντλητον θέμα φιλοσοφικῆς συζητήσεως· διότι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἀλήθειαν ὑπάρχει ἡ ἀ λ ῆ θ ε ι α τ ῆ ς ἀ ρ ε τ ῆ ς, καὶ τοῦ γνησίως πεπαιδευμένου ἀνδρὸς ἔργον εἶναι νὰ ἐξετάζη ἀδιαλείπτως: Π ὧ ς π ο τ' ἔ χ ρ ε ι τ ἄ π ε ρ ῖ τ ῆ ς ἀ ρ ε τ ῆ ς καὶ τί π ο τ' ἔ σ τ ῖ ν α ὗ τ ὁ, ἡ ἀ ρ ε τ ῆ ς.

Ἡ ἔρευνα αὕτη, ἐπιμένει ὁ Σωκράτης, δὲν κατορθοῦται μὲ τὰς δημογορικὰς ἐπιδείξεις τῶν σοφιστῶν, οὔτε μὲ κομποῦς μετασηματισμοὺς τῶν ἀρχαίων μύθων ἢ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν ποιημάτων. Ἡ μόνη μέθοδος πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ αὐστηρὰ ἀνάλυσις τῶν ἐννοιῶν, ἡ βραχυλογικὴ συζήτησις, ἣτις ἐξακορίβώνει τὰς ἐπὶ μέρους ἀληθείας καὶ μᾶς βοηθεῖ ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ ἀ π ο λ ῦ τ ω ς ἡ ἠ θ ι κ ὁ ν.

Καὶ εἰς τὰ ἄλλα του ἔργα παρέστησεν ὁ Πλάτων τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς συμβατικῆς ἠθικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπρέσβενον οἱ σοφισταί, καὶ τῆς ἠθικῆς ιδεολογίας τοῦ Σωκράτους, τὴν ὁποίαν ἄλλως τε καὶ διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐπραγματώσεν ὁ φιλόσοφος. Τῷ ὄντι ἐνῶ οἱ σοφισταὶ φιλοξενούμενοι εἰς τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων ἐξεμεταλλεύοντο ἐπαγγελματικῶς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν, οὗτος « ἔ ν π ε ν ῖ α μ υ ρ ῖ α » διατελῶν ἐτέλει τὸ ἀποστολικὸν ἔργον νὰ προτρέπη ἕνα ἕκαστον τῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρετῆς « τ ῆ ν ἡ μ ἔ ρ α ν ὄ λ η ν π α ν τ α χ ο ὦ π ρ ο σ κ α θ ῖ ζ ω ν ». Ἄλλ' ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ παραστατικώτερον καταδεικνύει ὁ σωκρατικὸς μαθητὴς ὡς φιλόσοφος - καλλιτέχνης τὴν ἐπιφανειακὴν καὶ σχετικὴν ἀξίαν τῶν σοφιστικῶν μαθημάτων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θεϊκὴν σοφίαν ἐκείνου, ὅστις « ο ὗ δ ε ν ὁ ς π ῶ π ο τ ε δι δ ἄ σ κ α λ ο ς ἔ γ ἔ ν ε τ ο », ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπῆρξεν αὐτὸς πρότυπον ἀρετῆς καὶ ἠτοίμασε τὰ πνεύματα πρὸς βαθυτέραν κατανόησιν τῶν ἠθικῶν ἀξιών.

ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ :

ΕΤΑΙΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ,
ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ, ΚΑΛΛΙΑΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΠΡΟΔΙΚΟΣ, ΙΠΠΙΑΣ.

ΠΡΩΤΟΡΑΦΗ

ΤΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ ΠΡΟΕΔΡΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΛΑΜΑΤΙ ΤΗΣ ΑΓ. ΤΡΟΦΙΩΝ ΕΠΙΣΤ.

ΚΕΦ. Α'. (Περίληψις). Ὁ Σωκράτης παρακληθεὶς ὑπό τινος ἀνωνύμου ἐταίρου του διηγείται εἰς αὐτὸν ὅσα διελέχθη μετὰ τοῦ Ἀβδηρίτου Πρωταγόρου, ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου διὰ τὴν σοφίαν.

ΚΕΦ. Β'. Τῆς παρελθούσης νυκτὸς ταυτησί, ἔτι βαθέος ὄρθρου, Ἴπποκράτης ὁ Ἀπολλοδώρου υἱός, Φάσωνος δὲ ἀδελφός, τὴν θύραν τῆ βακτηρία πάνυ σφόδρα ἔκρουε, καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἀνέφξέ τις, εὐθύς εἶσω ἦει ἐπειγόμενος, καὶ τῆ φωνῇ μέγα λέγων, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐργήγορας ἢ καθεύδεις; καὶ ἐγὼ τὴν φωνὴν γνοὺς αὐτοῦ, Ἴπποκράτης, ἔφην, οὗτος· μή τι νεώτερον ἀγγέλλεις; Οὐδὲν γ', ἦ δ' ὅς, εἰ μὴ ἀγαθὰ γε. Εὖ ἂν λέγοις, ἦν δ' ἐγὼ· ἔστι δὲ τί, καὶ τοῦ ἔνεκα τηνικάδε ἀφίκου; Πρωταγόρας, ἔφη, ἦκει, στὰς παρ' ἐμοί. Πρώην, ἔφην ἐγὼ· σὺ δὲ ἄρτι πέτυσαι; Νὴ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ἐσπέρας γε· καὶ ἅμα ἐπιψηλαφήσας τοῦ σκίμποδος ἐκαθέζετο παρὰ τοὺς πόδας μου, καὶ εἶπεν· Ἐσπέρας δῆτα, μάλα γε ὀπὲ ἀφικόμενος ἐξ Οἰνός. ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ Σάτυρος ἀπέδρα. καὶ δῆτα μέλλων σοι φράζειν, ὅτι διωξιόμην αὐτόν, ὑπό τινος ἄλλου ἐπελαθόμην· ἐπειδὴ δὲ ἦλθον καὶ δεδειπνηκότες ἦμεν καὶ ἐμέλλομεν ἀναπαύεσθαι, τότε μοι ἀδελφὸς λέγει, ὅτι ἦκει Πρωταγόρας· καὶ ἔτι μὲν ἐνεχείρησα εὐθύς παρὰ σὲ ἵεναί, ἔπειτά μοι λίαν πόρρω ἔδοξε τῶν νυκτῶν εἶναι· ἐπειδὴ δὲ τάχιστά με ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνῆκεν, εὐθύς ἀναστάς οὕτω δεῦρο ἐπορευόμην. καὶ ἐγὼ γιγνώσκων αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πτοίησιν, Τί οὖν σοι, ἦν δ' ἐγὼ, τοῦτο; μῶν τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; καὶ ὃς γελάσας, Νὴ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι γε μόνος ἐστὶ σοφός, ἐμὲ δὲ οὐ ποιεῖ. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφην ἐγὼ, ἂν αὐτῷ διδῶς ἀργύριον καὶ πείθης ἐκεῖνον, ποιήσει καὶ σὲ σοφόν. Εἰ γάρ, ἦ δ' ὅς, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν τούτῳ εἴη· ὡς οὔτ' ἂν τῶν ἐμῶν ἐπιλίπομι οὐδὲν οὔτε τῶν φίλων· ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἦκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ. ἐγὼ γάρ ἅμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι, ἅμα δὲ οὐδὲ ἐόρακα Πρωταγόραν πάποτε οὐδ' ἀκήκοα

οὐδέν' ἔτι γὰρ παῖς ἦ, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησεν· ἀλλὰ γάρ, ὃ Σώκρατες, πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσιν καὶ φασιν σοφώτατον εἶναι λέγειν· ἀλλὰ τί οὐ βαδίζομεν παρ' αὐτόν, ἵνα ἔνδον καταλάβωμεν; καταλύει δ', ὡς ἐγὼ ἤκουσα, παρὰ Καλλιᾶ τῷ Ἴππονόκῳ· ἀλλ' ἴωμεν· καὶ ἐγὼ εἶπον· Μήπω γ', ὠγαθέ, ἐκεῖσε ἴωμεν, πρὸ γάρ ἐστιν, ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλήν, καὶ περιόντες αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται· εἶτα ἴωμεν. καὶ γὰρ τὰ πολλὰ Πρωταγόρας ἔνδον διατρίβει. ὥστε, θάρσει, καταληφόμεθα αὐτόν, ὡς τὸ εἶκος, ἔνδον.

ΚΕΦ. Γ'. Μετὰ ταῦτα ἀναστάντες εἰς τὴν αὐλήν περιῆμεν· καὶ ἐγὼ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἴπποκράτους τῆς ῥώμης διεσχόπουν αὐτόν καὶ ἠρώτων, Εἰπέ μοι, ἔφη ἐγὼ, ὃ Ἴπποκράτες, παρὰ Πρωταγόραν νῦν ἐπιχειρεῖς ἰέναι, ἀργύριον τελῶν ἐκείνῳ μισθὸν ὑπὲρ σεαυτοῦ, ὡς παρὰ τίνα ἀφιζόμενος καὶ τίς γενησόμενος; ὥσπερ ἂν εἰ ἐπενόεις παρὰ τὸν σαυτοῦ ὁμώνυμον ἐλθὼν Ἴπποκράτη τὸν Κῶνον, τὸν τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἀργύριον τελεῖν ὑπὲρ σαυτοῦ μισθὸν ἐκείνῳ, εἴ τίς σε ἤρετο, Εἰπέ μοι, μέλλεις τελεῖν, ὃ Ἴπποκράτες, Ἴπποκράτει μισθὸν ὡς τίνι ὄντι; τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἂν, ἔφη, ὅτι ὡς ἱατρῶ. Ὡς τίς γενησόμενος; Ὡς ἱατρός, ἔφη. Εἰ δὲ παρὰ Πολύκλειτον τὸν Ἀργεῖον ἢ Φειδίαν τὸν Ἀθηναῖον ἐπενόεις ἀφιζόμενος μισθὸν ὑπὲρ σαυτοῦ τελεῖν ἐκείνοις, εἴ τίς σε ἤρετο· Τελεῖν τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τίνι ὄντι ἐν νῶ ἔχεις Πολυκλείτῳ τε καὶ Φειδίᾳ, τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἂν ὡς ἀγαματοποιοῖς. Ὡς τίς δὲ γενησόμενος αὐτός; Δῆλον ὅτι ἀγαματοποιός. Εἶεν, ἦν δ' ἐγὼ· παρὰ δὲ δὴ Πρωταγόραν νῦν ἀφιζόμενοι ἐγὼ τε καὶ σὺ ἀργύριον ἐκείνῳ μισθὸν ἐτοῖμοι ἐσόμεθα τελεῖν ὑπὲρ σοῦ, ἂν μὲν ἐξικῆται τὰ ἡμέτερα χρήματα καὶ τούτοις πείθωμεν αὐτόν, εἰ δὲ μὴ, καὶ τὰ τῶν φίλων

Νικολῶν Ζαφειρίου — Νίκηφ. καὶ Καλλιῶ. Ἐλεοπούλου

προσαναλίσκοντες. εἰ οὖν τις ἡμᾶς περὶ ταῦτα οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας ἔροιτο· Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες τε καὶ Ἴπλόκρατες, ὡς τίνι ὄντι τῷ Πρωταγόρα ἐν νῶ ἔχετε χρήματα τελεῖν; τί ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμεθα; τί ὄνομα ἄλλο γε λεγόμενον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν, ὥσπερ περὶ Φειδίου ἀγαματοποιὸν καὶ περὶ Ὀμήρου ποιητὴν; τί τοιοῦτον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν; Σοφιστὴν δὴ τοι ὀνομάζουσί γε, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα εἶναι, ἔφη. Ὡς σοφιστῆ ἄρα ἐρχόμεθα τελοῦντες τὰ χρήματα; Μάλιστα. Εἰ οὖν καὶ τοῦτό τις σε προσέροιτο· Αὐτὸς δὲ δὴ ὡς τις γενησόμενος ἔρχει παρὰ τὸν Πρωταγόραν; καὶ ὅς εἶπεν ἐρυθριάσας—ἦδη γὰρ ὑπέφαινέν τι ἡμέρας, ὥστε καταφανῆ αὐτὸν γενέσθαι—Εἰ μὲν τι τοῖς ἔμπροσθεν ἔοικεν, δηλον ὅτι σοφιστῆς γενησόμενος. Σὺ δέ, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς θεῶν, οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς Ἑλληνας σαυτὸν σοφιστὴν παρέχων; Νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, εἶπερ γε ἄ διανοοῦμαι χρὴ λέγειν. Ἄλλ' ἄρα, ὦ Ἴπλόκρατες, μὴ οὐ τοιαύτην ὑπολαμβάνεις σου τὴν παρὰ Πρωταγόρου μάθησιν ἔσσεσθαι, ἀλλ' οἷαπερ ἢ παρὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἐγένετο καὶ κιθαριστοῦ καὶ παιδοτρίβου; τούτων γὰρ σὺ ἐκάστην οὐκ ἐπὶ τέχνῃ ἔμαθες, ὡς δημιουργὸς ἐσόμενος, ἀλλ' ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς τὸν ιδιώτην καὶ τὸν ἐλεύθερον πρέπει. Πάνυ μὲν οὖν μοι δοκεῖ, ἔφη, τοιαύτη μᾶλλον εἶναι ἢ παρὰ Πρωταγόρου μάθησις.

ΚΕΦ. Δ'. Οἶσθα οὖν ὃ μέλλεις νῦν πράττειν, ἢ σε λανθάνει; ἦν δ' ἐγώ. Τοῦ πέρι; Ὅτι μέλλεις τὴν ψυχὴν τὴν σαυτοῦ παρασχεῖν θεραπεῦσαι ἀνδρί, ὡς φῆς, σοφιστῆ· ὅ τι δέ ποτε ὁ σοφιστῆς ἐστίν, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἶσθα. καίτοι εἰ τοῦτ' ἀγνοεῖς, οὐδὲ ὅτῳ παραδίδως τὴν ψυχὴν οἶσθα, οὔτ' εἰ ἀγαθῷ οὔτ' εἰ κακῷ πράγματι. Οἶμαί γ', ἔφη, εἰδέναι. Λέγε δὴ, τί ἡγεῖ εἶναι τὸν σοφιστὴν; Ἐγὼ μὲν, ἦ δ' ὅς, ὥσπερ τοῦνομα λέγει, τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα. Οὐ-

Πλάτωνος Πρωταγόρας ("Εκδ. 1919)

κοῦν, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο μὲν ἔξεστι λέγειν καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τεκτόνων, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ τῶν σοφῶν ἐπιστήμονες· ἀλλ' εἴ τις ἔροιτο ἡμᾶς, τῶν τί σοφῶν εἰσιν οἱ ζωγράφοι ἐπιστήμονες, εἴπομεν ἄν που αὐτῷ, ὅτι τῶν πρὸς τὴν ἀπεργασίαν τὴν τῶν εἰκόνων, καὶ τᾶλλα οὕτως· εἰ δέ τις ἐκεῖνο ἔροιτο, Ὁ δὲ σοφιστὴς τῶν τί σοφῶν ἐστίν; τί ἂν ἀποκρивоίμεθα αὐτῷ; ποίας ἐργασίας ἐπιστάτης; Τί ἂν εἴπομεν αὐτὸν εἶναι, ὃ Σώκρατες, ἢ ἐπιστάτην τοῦ ποιῆσαι δεινὸν λέγειν; Ἴσως ἂν, ἦν δ' ἐγώ, ἀληθῆ λέγοιμεν, οὐ μέντοι ἰκανῶς γε ἐρωτήσεως γὰρ ἔτι ἢ ἀπόκρισις ἡμῖν δεῖται, περὶ οὗτου ὁ σοφιστὴς δεινὸν ποιεῖ λέγειν· ὥσπερ ὁ κιθαριστὴς δεινὸν δῆπου ποιεῖ λέγειν περὶ οὐπερ καὶ ἐπιστήμονα, περὶ κιθαρίσεως, ἢ γάρ; Ναί. Εἶεν· ὁ δὲ δὴ σοφιστὴς περὶ τίνος δεινὸν ποιεῖ λέγειν; ἢ δῆλον ὅτι περὶ οὐπερ καὶ ἐπίσταται; Εἰκός γε. Τί δὴ ἐστίν τοῦτο περὶ οὗ αὐτός τε ἐπιστήμων ἐστίν ὁ σοφιστὴς καὶ τὸν μαθητὴν ποιεῖ; Μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι ἔχω σοι λέγειν.

ΚΕΦ. Ε'. Καὶ ἐγὼ εἶπον μετὰ τοῦτο· Τί οὖν; οἶσθα εἰς οἶόν τινα κίνδυνον ἔρχει ὑποθήσων τὴν ψυχὴν; ἢ εἰ μὲν τὸ σῶμα ἐπιτρέπειν σε ἔδει τῷ, διακινδυνεύοντα ἢ χρηστὸν αὐτὸ γενέσθαι ἢ πονηρόν, πολλὰ ἂν περιεσκέψω, εἴτ' ἐπιτρεπτόν εἴτε οὐ, καὶ εἰς συμβουλήν τούς τε φίλους ἂν παρεκάλεις καὶ τοὺς οἰκείους, σκοπούμενος ἡμέρας συχνάς· ὁ δὲ περὶ πλείονος τοῦ σώματος ἡγεῖ, τὴν ψυχὴν, καὶ ἐν ᾧ πάντ' ἐστίν τὰ σὰ ἢ εὖ ἢ κακῶς πράττειν χρηστοῦ ἢ πονηροῦ αὐτοῦ γενομένου, περὶ δὲ τούτου οὔτε τῷ πατρὶ οὔτε τῷ ἀδελφῷ ἐπεκοινώσω οὔτε ἡμῶν τῶν ἐταίρων οὐδενί, εἴτ' ἐπιτρεπτόν εἴτε καὶ οὐ τῷ ἀφικομένῳ τούτῳ ξένῳ τὴν σὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἐσπέρας ἀκούσας, ὡς φῆς, ὄρθριος ἦκων περὶ μὲν τούτου οὐδένα λόγον οὐδὲ συμβουλήν ποιεῖ, εἴτε χρὴ ἐπιτρέπειν σαυτὸν αὐτῷ εἴτε μή, ἑτοῖμος δ' εἰ ἀναλίσκειν τὰ τε σαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων

χρήματα, ὡς ἤδη διεγνωκώς, ὅτι πάντως συνεστέον Πρωταγόρα, ὃν οὔτε γινώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι οὐδεπόποτε, σοφιστὴν δ' ὀνομάζεις, τὸν δὲ σοφιστὴν, ὃ τί ποτ' ἔστιν, φαίνει ἀγνοῶν, ᾧ μέλλεις σαυτὸν ἐπιτρέπειν; καὶ ὃς ἀκούσας, Ἔοικεν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐξ ὧν σὺ λέγεις. Ἄρ' οὖν, ὦ Ἰπλόκρατες, ὁ σοφιστὴς τυγχάνει ὧν ἔμπορός τις ἢ κάπηλος τῶν ἀγωγίμων, ἀφ' ὧν ψυχὴ τρέφεται; Φαίνεται γὰρ ἔμοιγέ τοιοῦτός τις τρέφεται δέ, ὦ Σώκρατες, ψυχὴ τίτι; Μαθήμασιν δῆπου, ἣν δ' ἐγώ. καὶ ὅπως γε μή, ὦ ἑταῖρε, ὁ σοφιστὴς ἐπαινῶν ἃ πωλεῖ ἐξαπατήσει ἡμᾶς, ὥσπερ οἱ περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν, ὁ ἔμπορός τε καὶ κάπηλος. καὶ γὰρ οὗτοί που ὧν ἄγουσιν ἀγωγίμων οὔτε αὐτοὶ ἴσασιν ὅτι χρηστὸν ἢ πονηρὸν περὶ τὸ σῶμα, ἐπαινοῦσι δὲ πάντα πωλοῦντες, οὔτε οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἔὰν μή τις τύχη γυμναστικὸς ἢ ἰατρὸς ὧν. οὕτω δὲ καὶ οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις καὶ πωλοῦντες καὶ κατηλεύοντες τῷ αἰεὶ ἐπιθυμοῦντι ἐπαινοῦσι μὲν πάντα ἃ πωλοῦσιν, τάχα δ' ἂν τινες, ὦ ἄριστε, καὶ τούτων ἀγνοοῖεν ὧν πωλοῦσιν ὅτι χρηστὸν ἢ πονηρὸν πρὸς τὴν ψυχὴν ὡς δ' αὐτῶς καὶ οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἔὰν μή τις τύχη περὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἰατρικὸς ὧν. εἰ μὲν οὖν σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων τούτων τί χρηστὸν καὶ πονηρὸν, ἀσφαλές σοι ὠνεῖσθαι μαθήματα, καὶ παρὰ Πρωταγόρου καὶ παρ' ἄλλου ὁτουοῦν εἰ δὲ μή, ὄρα, ὦ μακάριε, μὴ περὶ τοῖς φιλάτοις κυβεύης τε καὶ κινδυνεύης. καὶ γὰρ δὴ καὶ πολὺ μείζων κίνδυνος ἐν τῇ τῶν μαθημάτων ὠνῇ ἢ ἐν τῇ τῶν σιτίων. σιτία μὲν γὰρ καὶ ποτὰ πριάμενον παρὰ τοῦ καπῆλου καὶ ἐμπόρου ἔξεστιν ἐν ἄλλοις ἀγγείοις ἀποφέρειν, καὶ πρὶν δέξασθαι αὐτὰ εἰς τὸ σῶμα πίνοντα ἢ φαγόντα, καταθέμενον οἴκαδε ἔξεστιν συμβουλευσασθαι, παρακαλέσαντα τὸν ἐπαίοντα, ὃ τί τε ἐδεστέον ἢ ποτέον καὶ ὃ τί μή, καὶ ὁπόσον καὶ ὁπότε ὥστε ἐν τῇ ὠνῇ οὐ μέγας ὁ κίνδυνος. μαθήματα δὲ

οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἀγγελίῳ ἀπενεγκεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη, καταθέντα τὴν τιμὴν, τὸ μάθημα ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ λαβόντα καὶ μαθόντα ἀπιέναι ἢ βεβλαμμένον ἢ ὠφελημένον. ταῦτα οὖν σκοπούμεθα καὶ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἔτι νέοι ὥστε τσοῦτον πρᾶγμα διελέσθαι. νῦν μέντοι, ὡσπερ ὠρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀνδρός, ἔπειτα ἀκούσαντες καὶ ἄλλοις ἀνακοινωσώμεθα· καὶ γὰρ οὐ μόνος Πρωταγόρας αὐτόθι ἔστιν, ἀλλὰ καὶ Ἴππίας ὁ Ἥλειος· οἶμαι δὲ καὶ Πρόδικον τὸν Κεῖον· καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ σοφοί.

ΚΕΦ. Γ'. Δόξαν ἡμῖν ταῦτα ἐπορευόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, στάντες περὶ τινος λόγου διελεγόμεθα, ὅς ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπέπεσεν· ἴν' οὖν μὴ ἀτελής γένοιτο, ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως ἐσίοιμεν, ἐπιστάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα, ἕως συνωμολογήσαμεν ἀλλήλοις. δοκεῖ οὖν μοι, ὁ θυρωρός, εὐνοῦχος τις, κατήκουεν ἡμῶν, κινδυνεύει δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν ἄχθεσθαι τοῖς φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν· ἐπειδὴ γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, Ἔα, ἔφη, σοφισταὶ τινες· οὐ σχολὴ αὐτῷ· καὶ ἅμα ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἶός τ' ἦν ἐπήραξεν. καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν, καὶ ὅς ἐγκεκλημένης τῆς θύρας ἀποκρινόμενος εἶπεν, ὦ ἄνθρωποι, ἔφη, οὐκ ἀκηκόατε, ὅτι οὐ σχολὴ αὐτῷ; Ἄλλ', ὠγαθέ, ἔφην ἐγώ, οὔτε παρὰ Καλλίαν ἤκομεν οὔτε σοφισταὶ ἔσμεν· ἀλλὰ θάρσει· Πρωταγόραν γὰρ τοι δεόμενοι ἰδεῖν ἤλθομεν· εἰσάγειλον οὖν. μόγις οὖν ποτε ἡμῖν ἄνθρωπος ἀνέφξε τὴν θύραν.

ΚΕΦ. Ζ'. Ἐπειδὴ δὲ εἰσήλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστώφῳ περιπατοῦντα, ἐξῆς δ' αὐτῷ συμπεριπάτουσαν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλίας ὁ Ἴππονίου καὶ ὁ ἄ-

δελφός αὐτοῦ ὁ ὁμομήτριος, Πάραλος ὁ Περικλέους, καὶ Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα ὁ ἕτερος τῶν Περικλέους Ξάνθιππος καὶ Φιλιππίδης ὁ Φιλομήλου καὶ Ἀντίμοιρος ὁ Μενδαῖος, ὅσπερ εὐδοκιμεῖ μάλιστα τῶν Πρωταγόρου μαθητῶν καὶ ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει ὡς σοφιστῆς ἐσόμενος. τούτων δὲ οἱ ὀπισθεν ἠκολούθουν ἐπακούοντες τῶν λεγομένων, τὸ μὲν πολὺ ξένοι ἐφαίνοντο, οὓς ἄγει ἐξ ἐκάστων τῶν πόλεων ὁ Πρωταγόρας, δι' ὧν διεξέροχεται, κηλῶν τῇ φωνῇ ὡσπερ Ὀρφεύς, οἱ δὲ κατὰ τὴν φωνὴν ἔπονται κεκλημένοι· ἦσαν δὲ τινες καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐν τῷ χορῷ. τοῦτον τὸν χορὸν μάλιστα ἔγωγε ἰδὼν ἤσθην, ὡς καλῶς ἠύλαβοῦντο μηδέποτε ἐμποδῶν ἐν τῷ πρόσθεν εἶναι Πρωταγόρου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀναστρέφοι καὶ οἱ μετ' ἐκείνου, εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ περιεσχίζοντο οὗτοι οἱ ἐπήκοοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ ἐν κύκλῳ περιόντες αἰεὶ εἰς τὸ ὀπισθεν καθίσταντο κάλλιστα.

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα, ἔφη Ὀμηρος, Ἴππιαν τὸν Ἡλεῖον, καθήμενον ἐν τῷ κατ' ἀντικρὺ προστάφῳ ἐν θρόνῳ· περὶ αὐτὸν δ' ἐκάθητο ἐπὶ βάθρων Ἐρυξίμαχος τε ὁ Ἀκουμενοῦ καὶ Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος καὶ Ἄνδρων ὁ Ἀνδροτίωνος καὶ τῶν ξένων πολῖται τε αὐτοῦ καὶ ἄλλοι τινές. ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεώς τε καὶ τῶν μετεώρων ἀστρονομικὰ ἅττα διερωτῶν τὸν Ἴππιαν· ὁ δ' ἐν θρόνῳ καθηήμενος ἐκάστοις αὐτῶν διέκριεν καὶ διεξήρει τὰ ἐρωτώμενα.

Καὶ μὲν δὴ καὶ Τάνταλόν γε εἰσεῖδον· ἐπεδήμει γὰρ ἄρα καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, ἦν δὲ ἐν οἰκίματι τινι, ᾧ πρὸ τοῦ μὲν ὡς ταμειῶ ἐχρητὸ Ἴππόνικος, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν καταλυόντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτο ἐκκενώσας ξένοις κατάλυσιν πεποίηκεν. ὁ μὲν οὖν Πρόδικος ἔτι κατέκειτο ἐγκεκαλυμμένος ἐν κωδίσις τισὶν καὶ στρώμασιν καὶ μάλα πολλοῖς, ὡς ἐφαίνετο· παρεκάθητο δὲ αὐτῷ ἐπὶ ταῖς πλησίον κλίμαις Πausανίας τε ὁ ἐκ Κεραμέων καὶ μετὰ Πausανίου νέον τι

ἔτι μειράκιον. ἔδοξα δ' ἀκούσαι ὄνομα αὐτῷ εἶναι Ἀγάθωνα. τοῦτ' ἦν τὸ μειράκιον, καὶ τῷ Ἀδειμάντῳ ἀμφοτέρῳ, ὃ τε Κήπιδος καὶ ὁ Λευκολοφίδου, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐφαίνοντο. περὶ δὲ ὧν διελέγοντο οὐκ ἐδυνάμην ἔγωγε μαθεῖν ἕξωθεν, καίπερ λιπαρῶς ἔχων ἀκούειν τοῦ Προδίκου·—πάσσοφος γάρ μοι δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ θεῖος·—ἀλλὰ διὰ τὴν βαρύτητα τῆς φωνῆς βόμβος τις ἐν τῷ οἰκήματι γιγνόμενος ἀσαφῆ ἐποίει τὰ λεγόμενα.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἄρτι εἰσεληλύθειμεν, κατόπιν δὲ ἡμῶν ἐπεισηλθον Ἀλκιβιάδης τε ὁ καλός, ὡς φησὶ σὺ καὶ ἐγὼ πείθομαι, καὶ Κριτίας ὁ Καλλαίσχρου.

ΚΕΦ. Η'. Ἡμεῖς οὖν ὡς εἰσηλθόμεν, ἔτι σμίκρ' ἄττα διατρίψαντες καὶ ταῦτα διαθεασάμενοι προσῆμεν πρὸς τὸν Πρωταγόραν καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, πρὸς σέ τοι ἤλθομεν ἐγὼ τε καὶ Ἴπποκράτης οὗτος. Πότερον, ἔφη, μόνῳ βουλόμενοι διαλεχθῆναι ἢ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων; Ἡμῖν μὲν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν διαφέρει· ἀκούσας δέ, οὐ ἔνεκα ἤλθομεν, αὐτὸς σκέψαι. Τί οὖν δὴ ἔστιν, ἔφη, οὐ ἔνεκα ἦκατε; Ἴπποκράτης ὅδε ἐστὶ μὲν τῶν ἐπιχωρίων, Ἀπολλοδώρου υἱός, σιζίας μεγάλης τε καὶ εὐδαίμονος, αὐτὸς δὲ τὴν φύσιν δοκεῖ ἐνάμιλλος εἶναι τοῖς ἠλικιώταις· ἐπιθυμεῖν δέ μοι δοκεῖ ἐλλόγιμος γενέσθαι ἐν τῇ πόλει, τοῦτο δὲ οἶεται οἱ μάλιστα ἀνγενέσθαι, εἰ σοὶ συγγένοιτο. ταῦτ' οὖν ἤδη σὺ σκόπει, πότερον περὶ αὐτῶν μόνος οἶει δεῖν διαλέγεσθαι πρὸς μόνους ἢ μετ' ἄλλων. Ὁρθῶς, ἔφη, προμηθεῖ, ὦ Σώκρατες, ὑπὲρ ἐμοῦ. ξένον γὰρ ἄνδρα καὶ ἰόντα εἰς πόλεις μεγάλας, καὶ ἐν ταύταις πείθοντα πῶν νέων τοὺς βελτίστους ἀπολείποντας τὰς τῶν ἄλλων συνουσίας, καὶ οἰκείων καὶ ὀθνείων καὶ πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, ἑαυτῷ συνεῖναι ὡς βελτίους ἔσομένους διὰ τὴν ἑαυτοῦ συνουσίαν, χρὴ εὐλαβεῖσθαι τὸν ταῦτα πράττοντα· οὐ

γὰρ μικροὶ περὶ αὐτὰ φθόνοι τε γίνονται καὶ ἄλλαι δυσμένειαι τε καὶ ἐπιβουλαί. ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημὶ μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, φοβουμένους τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς, πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι, τοὺς μὲν ποιήσιν, οἷον Ὅμηρον τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δὲ αὖ τελετάς τε καὶ χρησμοφδίας, τοὺς ἀμφὶ τε Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον ἐνίους δέ τινας ἥσθημαι καὶ γυμναστικὴν, οἷον Ἴκκος τε ὁ Ταραντίνος καὶ ὁ νῦν ἔτι ὢν οὐδενὸς ἦπτων σοφιστῆς Ἡρόδικος ὁ Σηλυμβριανός, τὸ δὲ ἀρχαῖον Μεγαρέυς μουσικὴν δὲ Ἀγαθοκλῆς τε ὁ ὑμέτερος πρόσχημα ἐποιήσατο, μέγας ὢν σοφιστής, καὶ Πυθοκλείδης ὁ Κεῖος καὶ ἄλλοι πολλοί. οὗτοι πάντες, ὥσπερ λέγω, φοβηθέντες τὸν φθόνον ταῖς τέχναις ταύταις παραπετάσασιν ἐχρήσαντο· ἐγὼ δὲ τούτοις ἅπασιν κατὰ τοῦτο εἶναι οὐ ξυμφέρομαι· ἠγοῦμαι γὰρ αὐτοὺς οὐ τι διαπράξασθαι ὃ ἐβουλήθησαν· οὐ γὰρ λαθεῖν τῶν ἀνθρώπων τοὺς δυναμένους ἐν ταῖς πόλεσι πράττειν, ὥνπερ ἕνεκα ταῦτ' ἐστὶν τὰ προσήματα· ἐπεὶ οἱ γε πολλοὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν αἰσθάνονται, ἀλλ' ἄττ' ἂν οὗτοι διαγγέλωσι, ταῦτα ὑμνοῦσιν. τὸ οὖν ἀποδιδράσκοντα μὴ δύνασθαι ἀποδρᾶναι, ἀλλὰ καταφανῆ εἶναι, πολλὴ μωρία καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ πολὺ δυσμενεστέρους παρέχεσθαι ἀνάγκη τοὺς ἀνθρώπους· ἠγοῦνται γὰρ τὸν τοιοῦτον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πανοῦργον εἶναι. ἐγὼ οὖν τούτων τὴν ἐναντίαν ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα, καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστῆς εἶναι καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους, καὶ εὐλάβειαν ταύτην οἶμαι βελτίω ἐκείνης εἶναι, τὸ ὁμολογεῖν μᾶλλον ἢ ἔξαρον εἶναι· καὶ ἄλλας πρὸς ταύτη ἔσκεμμαι, ὥστε σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστῆς εἶναι. καίτοι πολλὰ γε ἔτη ἤδη εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ· καὶ γὰρ καὶ τὰ ξύμπαντα πολλὰ μοί ἐστιν. οὐδενὸς ὅτου οὐ πάντων ἂν ὑμῶν καθ' ἡλικίαν πατὴρ εἶην· ὥστε πολὺ μοι ἡδιστόν ἐστιν, εἴ τι

βούλεσθε περὶ τούτων ἀπάντων ἐναντίον τῶν ἔνδον ὄντων τὸν λόγον ποιείσθαι. καὶ ἐγώ—ὕπώπτευσα γὰρ βούλεσθαι αὐτὸν τῷ τε Προδίκῳ καὶ τῷ Ἴππία ἐνδείξασθαι καὶ καλλωπίσασθαι, ὅτι ἔρασταὶ αὐτοῦ ἀφιγμένοι εἶμεν—Τί οὖν, ἔφη ἐγώ, οὐ καὶ Πρόδικον καὶ Ἴππίαν ἐκαλέσαμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐπακούσωσιν ἡμῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν, ἵνα καθιζόμενοι διαλέγησθε; Ἐδόκει χοῖναι· ἄσμενοι δὲ πάντες ἡμεῖς, ὡς ἀκουσόμενοι ἀνδρῶν σοφῶν, καὶ αὐτοὶ ἀντιλαβόμενοι τῶν βάθρων καὶ τῶν κλινῶν κατεσκευάζομεν παρὰ τῷ Ἴππία· ἐκεῖ γὰρ προὔπῃρχε τὰ βάρη· ἐν δὲ τούτῳ Καλλίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης ἠκέτην ἄγοντε τὸν Πρόδικον, ἀναστήσαντες ἐκ τῆς κλίνης, καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Προδίκου.

ΚΕΦ. Θ'. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνεκαθεζόμεθα, ὁ Πρωταγόρας, Νῦν δὴ ἄν, ἔφη, λέγοις, ὦ Σώκρατες, ἐπειδὴ καὶ οἶδε πάρεσις, περὶ ὧν ὀλίγον πρότερον μνεΐαν ἐποιοῦ πρὸς ἐμὲ ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου. καὶ ἐγὼ εἶπον ὅτι Ἡ αὐτὴ μοι ἀρχὴ ἐστίν, ὦ Πρωταγόρα, ἢ περ ἄρτι περὶ ὧν ἀφικόμεν. Ἴπποκράτης γὰρ ὅδε τυγχάνει ἐν ἐπιθυμίᾳ ὧν τῆς σῆς συνουσίας· ὅ τι οὖν αὐτῷ ἀποβήσεται, ἐάν σοι συνῆ, ἠδέως ἄν φησι πυθέσθαι τοσοῦτος ὃ γε ἡμέτερος λόγος. ὑπολαβὼν οὖν ὁ Πρωταγόρας εἶπεν· ὦ νεανίσκε, ἔσται τοίνυν σοι, ἐάν ἐμοὶ συνῆς, ἢ ἂν ἡμέρα ἐμοὶ συγγένῃ, ἀπιέναι οἴκαδε βελτίονι γεγονότι, καὶ ἐν τῇ ὕστεραία ταῦτα ταῦτα· καὶ ἐκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι. καὶ ἐγὼ ἀκούσας εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, τοῦτο μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν λέγειν, ἀλλὰ εἰκός, ἐπεὶ κἂν σύ, καίπερ τηλικούτος ὧν καὶ οὕτω σοφός, εἴ τις σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο· ἀλλὰ μὴ οὕτως, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτίκα μάλα μεταβαλὼν τὴν ἐπιθυμίαν Ἴπποκράτης ὅδε ἐπιθυμήσειεν τῆς συνουσίας τούτου τοῦ νεα-

νίσκου τοῦ νῦν νεωστὶ ἐπιδημοῦντος, Ζευξίππου τοῦ Ἡρακλεώτου, καὶ ἀφικόμενος παρ' αὐτόν, ὥσπερ παρὰ σὲ νῦν, ἀκούσειεν αὐτοῦ ταῦτα ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ὅτι ἐκάστης ἡμέρας ξυγῶν αὐτῷ βελτίων ἔσται καὶ ἐπιδώσει, εἰ αὐτὸν ἐπανερόιτο· Τί δὴ φῆς βελτίω ἔσεσθαι καὶ εἰς τί ἐπιδώσειν; εἶποι ἄν αὐτῷ Ζευξίππος, ὅτι πρὸς γραφικὴν. καὶ εἰ Ὁρθαγόρα τῷ Θηβαίῳ συγγενόμενος, ἀκούσας ἐκείνου ταῦτα ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ἐπανερόιτο αὐτόν εἰς ὃ τι βελτίων καθ' ἡμέραν ἔσται συγγιγνόμενος ἐκείνῳ, εἶποι ἄν, ὅτι εἰς αὐλησίν· οὕτω δὴ καὶ σὺ εἶπε τῷ νεανίσκῳ καὶ ἐμοὶ ὑπὲρ τούτου ἐρωτῶντι, Ἴπποκράτης ὁδε Πρωταγόρα συγγενόμενος, ἧ ἄν αὐτῷ ἡμέρα συγγένηται, βελτίων ἅπεισι γενόμενος καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν ἐκάστης οὕτως ἐπιδώσει εἰς τί, ὃ Πρωταγόρα, καὶ περὶ τοῦ; καὶ ὁ Πρωταγόρας ἐμοῦ ταῦτα ἀκούσας, Σὺ τε καλῶς ἐρωτᾷς, ἔφη, ὃ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω ἀποκρινόμενος. Ἴπποκράτης γὰρ παρ' ἐμὲ ἀφικόμενος οὐ πείσεται, ἅπερ ἄν ἔπαθεν ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος τῶν σοφιστῶν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πάλιν αὐτῶν ἄγοντες ἐμβάλουσι εἰς τέχνας, λογισμὸς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν διδάσκοντες—καὶ ἅμα εἰς τὸν Ἰππίαν ἀπέβλεψεν—παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου τοῦ ἢ περὶ οὗ ἦκει. τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων, ὅπως ἄν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικῶι, καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἄν εἴη καὶ πράττειν καὶ λέγειν. Ἄρα, ἔφην ἐγὼ, ἔπομαί σου τῷ λόγῳ; δοκεῖς γὰρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἔστιν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι.

ΚΕΦ. Γ'. Ἡ καλόν, ἦν δ' ἐγώ, τέχνημα ἄρα κέκτησαι,

εἴπερ κέκτησαι· οὐ γάρ τοι ἄλλο πρὸς γε σὲ εἰρήσεται ἢ ἄπερ νοῶ. ἐγὼ γάρ τοῦτο, ὦ Πρωταγόρα, οὐκ ᾤμην διδασκὸν εἶναι, σοὶ δὲ λέγοντι οὐκ ἔχω ὅπως ἀπιστῶ. ὅθεν δὲ αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδασκὸν εἶναι μῆδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν. ἐγὼ γάρ Ἀθηναίους, ὡσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, φημί σοφούς εἶναι. ὁρῶ οὖν, ὅταν συλλεγώμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέη πρᾶξαι τὴν πόλιν, τοὺς οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς, καὶ τᾶλλα πάντα οὕτως, ὅσα ἡγοῦνται μαθητὰ τε καὶ διδασκὰ εἶναι· ἐὰν δέ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἴονται δημιουργὸν εἶναι, κἄν πάνυ καλὸς ἦ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγέλῳσι· καὶ θορυβοῦσιν, ἕως ἄν ἢ αὐτὸς ἀποστῇ ὁ ἐπιχειρῶν λέγειν καταθορυβηθείς, ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκίσωσιν ἢ ἐξάρωνται κελευόντων τῶν πρυτάνεων. περὶ μὲν οὖν ὧν οἴονται ἐν τέχνῃ εἶναι, οὕτω διαπράττονται· ἐπειδὴν δέ τι περὶ τῶν τῆς πόλεως διοικήσεως δέη βουλευσασθαι, συμβουλεύει αὐτοῖς ἀνιστάμενος περὶ τούτων ὁμοίως μὲν τέκτων, ὁμοίως δὲ χαλκεὺς σκυτοτόμος, ἔμπορος ναύκληρος, πλούσιος πένης, γενναῖος ἀγεννῆς, καὶ τούτοις οὐδεὶς τοῦτο ἐπιπλήττει ὡσπερ τοῖς πρότερον, ὅτι οὐδαμῶθεν μαθὼν, οὐδὲ ὄντος διδασκάλου οὐδενὸς αὐτῷ, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐπιχειρεῖ· δῆλον γάρ, ὅτι οὐχ ἡγοῦνται διδασκὸν εἶναι. μὴ τοίνυν ὅτι τὸ κοινὸν τῆς πόλεως οὕτως ἔχει, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἡμῖν οἱ σοφώτατοι καὶ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ταύτην τὴν ἀρετὴν, ἣν ἔχουσιν, οὐχ οἰοί τε ἄλλοις παραδιδόναι· ἐπεὶ Περικλῆς, ὁ τουτωνὶ τῶν νεανίσκων πατήρ, τούτους ἅ μὲν διδασκάλων εἶχετο καλῶς καὶ εὖ ἐπαίδευσεν, ἅ δὲ αὐτὸς σοφός ἐστιν οὔτε αὐτὸς παιδεύει οὔτε τῷ ἄλλῳ παραδίδωσιν, ἀλλ' αὐτοὶ περιόντες νέμονται ὡσπερ ἄφετοι, ἐὰν που αὐτόματοι περιτύχῳσι

τῇ ἀρετῇ. εἰ δὲ βούλει, Κλεινίαν, τὸν Ἀλκιβιάδου τουτουὶ νεώτερον ἀδελφόν, ἐπιτροπεύων ὁ αὐτὸς οὗτος ἀνὴρ Περικλῆς, δεδιὼς περὶ αὐτοῦ μὴ διαφθαρεῖ δὴ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου, ἀποσπᾶσας ἀπὸ τούτου, καταθέμενος ἐν Ἀρίφρονος ἐπαίδευσίῳ καὶ πρὶν ἕξ μῆνας γεγονέναι, ἀπέδωκε τούτῳ οὐκ ἔχον ὅ τι χρήσαιτο αὐτῷ. καὶ ἄλλους σοὶ παμπόλλους ἔχω λέγειν, οἳ αὐτοὶ ἀγαθοὶ ὄντες οὐδένα πώποτε βελτίω ἐποίησαν οὔτε τῶν οἰκείων οὔτε τῶν ἀλλοτρίων. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, εἰς ταῦτα ἀποβλέπων οὐκ ἠγοῦμαι διδακτὸν εἶναι ἀρετὴν. ἐπειδὴ δέ σου ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἶμαι τί σε λέγειν διὰ τὸ ἠγεῖσθαι σε πολλῶν μὲν ἔμπειρον γεγονέναι, πολλὰ δὲ μεμαθηκέναι, τὰ δὲ αὐτὸν ἐξηρηκέναι. εἰ οὖν ἔχεις ἕναργέστερον ἡμῖν ἐπιδείξει, ὡς διδακτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, μὴ φθονήσης, ἀλλ' ἐπίδειξον. Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ φθονήσω· ἀλλὰ πότερον ὑμῖν, ὡς πρεσβύτερος νεωτέροις, μῦθον λέγων ἐπιδείξω ἢ λόγῳ διεξεληθῶν; πολλοὶ οὖν αὐτῷ ὑπέλαβον τῶν παρακαθημένων, ὁποτέρως βούλοιο, οὕτω διεξίεναι. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, χαριέστερον εἶναι μῦθον ὑμῖν λέγειν.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Ἦν γὰρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἴμαρμένος γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μεΐξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῆι κεράννυται. ἐπειδὴ δ' ἄγειν αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμησαί τε καὶ νεῖμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὡς πρόειπε. Προμηθεὶα δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι, νεῖμαντος δ' ἐμοῦ, ἔφη, ἐπίσκειναι. καὶ οὕτω πείσας νέμει. νέμων δὲ τοῖς μὲν ἰσχὸν ἄνευ τάχους προσῆπτεν, τὰ δὲ ἀσθενέστερα τάχει ἐκόσμει· τὰ δὲ ὠπλιζε, τοῖς δ' ἄοπλον διδοῦς φύσιν ἄλλην τίν' αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο δύναμιν εἰς σωτηρίαν. ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν σμιχρότητι ἠμπίσχεν, πτηνὸν φυγὴν ἢ κατά-

γειον οἴκησιν ἔνεμεν· ἃ δὲ ἠϋξε μεγέθει, τῷδε αὐτῷ αὐτὰ ἔσφζεν, καὶ τᾶλλα οὕτως ἐπανισῶν ἔνεμεν· ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μὴ τι γένος ἀσιτωθεῖη. ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρασε, πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμηχανᾶτο ἀμφιεννὺς αὐτὰ πυκναῖς τε θριξίν και στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ ἐς εὐνάς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω, καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ὄπλαῖς, τὰ δὲ δέρμασι στερεοῖς και ἀναίμοις. τὸν τεῦθεν τροφὰς ἄλλοις ἄλλας ἐξεπόριζεν, τοῖς μὲν ἐκ γῆς βοτάνην, ἄλλοις δὲ δένδρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας· ἔστι δ' οἷς ἔδωκεν εἶναι τροφήν ζῶων ἄλλων βοράν. και τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσῆψε, τοῖς δ' ἀναλισκομένοις ὑπὸ τούτων πολυγονίαν, σωτηρίαν τῷ γένει πορίζων. ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις· λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος, και ἠπόρει ὅ τι χρῆσαιτο· ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομήν, και ὁρᾷ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνόν τε και ἀνυπόδητον και ἄστρωτον και ἄοπλον· ἦδη δὲ και ἡ εἰμαρμένη ἡμέρα παρῆν, ἐν ἣ ἔδει και ἄνθρωπον ἐξιέναι ἐκ γῆς εἰς φῶς. ἀπορία οὖν ἐχόμενος ὁ Προμηθεὺς, ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὔροι, κλέπτει Ἥφαιστου και Ἀθηναῖς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί— ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γενέσθαι—και οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτη ἔσχεν, τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Δί· τῷ δὲ Προμηθεῖ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν, τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν, οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν· πρὸς δὲ και αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν· εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηναῖς και Ἥφαιστου οἴκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖτην, λαθὼν εἰσέρχεται, και κλέψας τὴν τε ἔμπυρον

τέχνην τὴν τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηναῶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ· καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται, Προμηθεά δὲ δι' Ἐπιμηθεά, ὕστερον, ἥπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετῆλθεν.

ΚΕΦ. ΙΒ'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχειρεῖ βωμούς τε ἰδρῦεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκῆσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνάς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤϋρετο. οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν. ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμικῆ· ἐζήτουν δὲ ἀθροίζεσθαι καὶ σφῆζεσθαι κίττοντες πόλεις. ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν, μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. ἐρωτᾷ οὖν Ἐρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίῃ δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὲ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω; Ἐπὶ πάντας, ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θὲς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.

Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλευῆ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς· εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημι· ὅταν δὲ εἰς συμβουλὴν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἣν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως παντὸς ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς, ἢ μὴ εἶναι πόλις· αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

Ἴνα δὲ μὴ οἷη ἀπατᾶσθαι, ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον· ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην, ἣν μὴ ἔστιν, ἢ καταγελωσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐὰν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῇ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τάληθῇ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάν τε ᾧσιν ἐάν τε μή, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον δικαιοσύνην, ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτόν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδέ

νουθετεῖ οὐδὲ διδάσκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾖσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἷον τοὺς αἰσχροὺς ἢ μικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος, ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; ταῦτα μὲν γάρ, οἶμαι, ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίνεται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἴονται γίνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχη, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακά, ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νουθετήσεις· ὧν ἔστιν ἐν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς· ἐνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νουθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὔσης. εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὃ Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτὸ σε διδάξει, ὅτι οἷ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῆν. οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται. ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται—οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θεῖη—ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ, μήτε αὐτὸς οὕτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα· καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετῆν· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν, ὅσοιτερ τιμωροῦνται καὶ ἰδία καὶ δημοσία· τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἷ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὐς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν καὶ οὐχ ἥμισυ Ἀθηναῖοι, οἱ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετῆν. ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκῆος καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδακτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετῆν, ἀποδέδεικταί σοι, ὃ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὡς γ' ἐμοὶ φαίνεται.

ΚΕΦ. ΙΔ'. Ἔτι δὴ λοιπὴ ἀπορία ἐστίν, ἣν ἀπορεῖς περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν, τί δήποτε οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς αὐτῶν υἱεῖς διδάσκουσιν, ἃ διδασκάλων ἔχεται, καὶ σοφοὺς ποιοῦσιν, ἣν δὲ αὐτοὶ ἀρετὴν ἀγαθοί, οὐδενὸς βελτίους ποιοῦσιν. τούτου δὴ πέρι, ὃ Σώκρατες, οὐκέτι μῦθόν σοι ἐρῶ, ἀλλὰ λόγον. ὧδε γὰρ ἐννόησον. πότερον ἔστι τι ἐν, ἢ οὐκ ἔστιν, οὗ ἀναγκαῖον πάντας τοὺς πολίτας μετέχειν, εἴπερ μέλλει πόλις εἶναι; ἐν τούτῳ γὰρ αὕτη λύεται ἡ ἀπορία, ἣν σὺ ἀπορεῖς, ἢ ἄλλοθι οὐδαμοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἔστιν καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ ἐν οὐ τεκτονικὴ οὐδὲ χαλκεία οὐδὲ κερამεία, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ τὸ ὅσιον εἶναι καὶ συλλήβδην ἐν αὐτῷ προσαγορεύω εἶναι ἄνδρὸς ἀρετὴν· εἰ τοῦτ' ἔστιν, οὗ δεῖ πάντας μετέχειν καὶ μετὰ τούτου πάντ' ἄνδρα, ἐάν τι καὶ ἄλλο βούληται μανθάνειν ἢ πράττειν, οὕτω πράττειν, ἄνευ δὲ τούτου μή, ἢ τὸν μὴ μετέχοντα καὶ διδάσκειν καὶ κολάζειν, καὶ παῖδα καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα, ἕωσπερ ἂν κολαζόμενος βελτίων γένηται, ὅς δ' ἂν μὴ ὑπακούῃ κολαζόμενος καὶ διδασκόμενος, ὡς ἀνίατον ὄντα τοῦτον ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων ἢ ἀποκτείνειν· εἰ οὕτω μὲν ἔχει, οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες εἰ τὰ μὲν ἄλλα διδάσκονται τοὺς υἱεῖς, τοῦτο δὲ μή, σκέψαι ὡς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοί. ὅτι μὲν γὰρ διδακτὸν αὐτὸ ἡγούνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀπεδείξαμεν διδακτοῦ δὲ ὄντος καὶ θεραπευτοῦ τὰ μὲν ἄλλα ἄρα τοὺς υἱεῖς διδάσκονται, ἐφ' οἷς οὐκ ἔστι θάνατος ἢ ζημία, ἐὰν μὴ ἐπίστωνται, ἐφ' ὧν δὲ ἢ τε ζημία θάνατος αὐτῶν τοῖς παισὶ καὶ φυγαὶ μὴ μαθοῦσι μηδὲ θεραπευθεῖσιν εἰς ἀρετὴν, καὶ πρὸς τῷ θανάτῳ χρημάτων τε δημεύσεις καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν συλλήβδην τῶν οἴκων ἀνατροπαί, ταῦτα δ' ἄρα οὐ διδάσκονται οὐδ' ἐπιμελοῦνται πᾶσαν ἐπιμέλειαν; οἴεσθαί γε χορή, ὃ Σώκρατες.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Ἐκ παίδων σμικρῶν ἀρξάμενοι, μέχρι οὔτερον ἂν ζῶσι, καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν. Ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρόν, καὶ τόδε μὲν ὄσιον, τόδε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει· καὶ ἂν μὲν ἐκὼν πείθεται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς. μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ Ἐπειδὴν αὐτὰ γράμματα μάθωσιν καὶ μέλωσιν συνήσειν τὰ γεγραμμένα, ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάρθρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλαὶ μὲν νουθετήσεις ἔνεισιν, πολλαὶ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζῆλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος γενέσθαι· οἳ τ' αὖ κιθαρισταί, ἕτερα τοιαῦτα, σωφροσύνης τε ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσιν· πρὸς δὲ τούτοις, Ἐπειδὴν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων αὖ ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσι μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες, καὶ τοὺς ῥυθμούς τε καὶ τὰς ἁρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παίδων, ἵνα ἡμερώτεροί τε ᾧσιν, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοσσότεροι γιγνώμενοι χρήσιμοι ᾧσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται. ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὔσῃ, καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν

τῶν σωμάτων και ἐν τοῖς πολέμοις και ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσιν. και ταῦτα ποιῶσιν οἱ μάλιστα δυνάμενοι μάλιστα· μάλιστα δὲ δύνανται οἱ πλουσιώτατοι· και οἱ τούτων υἱεῖς προφαίτατα εἰς διδασκάλων τῆς ἡλικίας ἀρξάμενοι φοιτᾶν ὀψιαίτατα ἀπαλλάττονται. ἐπειδὴν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, ἡ πόλις αὐ τοὺς τε νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν και κατὰ τούτους ζῆν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν εἰκῆ πράττωσιν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παιδῶν ὑπογράψαντες γραμμὰς τῇ γραφίδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδῶσι και ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν, ὡς δὲ και ἡ πόλις νόμους ὑπογράψασα, ἀγαθῶν και παλαιῶν νομοθετῶν εὐρήματα, κατὰ τούτους ἀναγκάζει και ἄρχειν και ἄρχεσθαι· ὅς δ' ἂν ἐκτὸς βαίνη τούτων, κολάζει, και ὄνομα τῇ κολάσει ταύτη και παρ' ὑμῖν και ἄλλοθι πολλαχοῦ, ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης, εὐθύναι· τοσαύτης οὖν τῆς ἐπιμελείας οὕσης περὶ ἀρετῆς ἰδίᾳ και δημοσίᾳ θαυμάζεις, ὦ Σώκρατες, και ἀπορεῖς, εἰ διδασκόν ἐστιν ἀρετῆ· ἀλλ' οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἰ μὴ διδασκόν.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Διὰ τί οὖν τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὶ υἱεῖς φαῦλοι γίνονται· τοῦτο αὐ μάθε· οὐδὲν γὰρ θαυμαστόν, εἴπερ ἀληθῆ ἐγὼ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι τούτου τοῦ πράγματος, τῆς ἀρετῆς, εἰ μέλλει πόλις εἶναι, οὐδένα δεῖ ἰδιωτεύειν. εἰ γὰρ διὴ ὁ λέγω οὕτως ἔχει—ἔχει δὲ μάλιστα πάντων οὕτως—ἐνθυμήθητι ἄλλο τῶν ἐπιτηδευμάτων ὁτιοῦν και μαθημάτων προελόμενος. εἰ μὴ οἶόν τ' ἦν πόλιν εἶναι, εἰ μὴ πάντες αὐληταὶ ἦμεν, ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος, και τοῦτο και ἰδίᾳ και δημοσίᾳ πᾶς πάντα και ἐδίδασκε και ἐπέπλητε τὸν μὴ καλῶς αὐλοῦντα, και μὴ ἐφθόνηι τούτου, ὥσπερ νῦν τῶν δικαίων και τῶν νομίμων οὐδεὶς φθονεῖ οὐδ'

ἀποκρύπτεται ὥσπερ τῶν ἄλλων τεχνημάτων· λυσιτελεῖ γάρ, οἶμαι, ἡμῖν ἢ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ διὰ ταῦτα πᾶς παντὶ προθύμως λέγει καὶ διδάσκει καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα· εἰ οὖν οὕτω καὶ ἐν αὐλήσει πᾶσαν προθυμίαν καὶ ἀφθονίαν εἶχομεν ἀλλήλους διδάσκειν, οἶει ἂν τι, ἔφη, μᾶλλον, ὃ Σώκρατες, τῶν ἀγαθῶν αὐλητῶν ἀγαθοὺς αὐλητὰς τοὺς υἱεῖς γίνεσθαι ἢ τῶν φαύλων ; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλ' ὅτου ἔτυχεν ὁ υἱὸς εὐφυέστατος γενόμενος εἰς αὐλήσιν, οὗτος ἂν ἐλλόγιμος ἠξήθη, ὅτου δὲ ἀφυής, ἀκλεής· καὶ πολλάκις μὲν ἀγαθοῦ αὐλητοῦ φαῦλος ἂν ἀπέβη, πολλάκις δ' ἂν φαύλου ἀγαθός· ἀλλ' οὖν αὐληταὶ γ' ἂν πάντες ἦσαν ἱκανοὶ ὡς πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ μηδὲν αὐλήσεως ἐπαίοντασ. οὕτως οἴου καὶ νῦν, ὅστις σοὶ ἀδικώτατος φαίνεται ἄνθρωπος τῶν ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις τεθραμμένων, δίκαιον αὐτὸν εἶναι καὶ δημιουργὸν τούτου τοῦ πράγματος, εἰ δέοι αὐτὸν κρίνεσθαι πρὸς ἀνθρώπους, οἷς μήτε παιδεία ἐστὶν μήτε δικαστήρια μήτε νόμοι μηδὲ ἀνάγκη μηδεμίᾳ διὰ παντὸς ἀναγκάζουσα ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ' εἶεν ἄγριοί τινες, οἳ περ οὐς πέρυσιν Φερεκράτης ὁ ποιητῆς ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ· ἢ σφόδρα ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις γενόμενος, ὥσπερ οἱ ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ μισάνθρωποι, ἀγαπήσαις ἂν, εἰ ἐντύχοις Εὐρυβάτῳ καὶ Φρυνώνδῳ, καὶ ἀνολοφύραι' ἂν ποθῶν τὴν τῶν ἐνθάδε ἀνθρώπων πονηρίαν· νῦν δὲ τρυφᾶς, ὃ Σώκρατες, διότι πάντες διδάσκαλοι εἰσιν ἀρετῆς, καθ' ὅσον δύνανται ἕκαστος, καὶ οὐδεὶς σοὶ φαίνεται εἶναι· ὥσπερ ἂν εἰ ζητοῖς τίς διδάσκαλος τοῦ ἐλληνίζειν, οὐδ' ἂν εἷς φανεῖη, οὐδέ γ' ἂν, οἶμαι, εἰ ζητοῖς τίς ἂν ἡμῖν διδάξειεν τοὺς τῶν χειροτεχνῶν υἱεῖς αὐτὴν ταύτην τὴν τέχνην, ἣν δὴ παρὰ τοῦ πατρὸς μεμαθήκασι, καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν ὁ πατὴρ καὶ οἱ τοῦ πατρὸς φίλοι ὄντες ὁμότεχνοι, τούτους ἔτι τίς ἂν διδάξειεν ; οὐ ῥάδιον οἶμαι εἶναι, ὃ Σώκρατες, τούτων διδάσκαλον φαγῆναι, τῶν δὲ

ἀπείρων παντάπασι ῥάδιον· οὕτω δὲ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων· ἀλλὰ κἂν εἰ ὀλίγον ἔστι τις, ὅστις διαφέρει ἡμῶν προβιβάσαι εἰς ἀρετὴν, ἀγαπητόν. ὦν δὴ ἐγὼ οἶμαι εἶς εἶναι, καὶ διαφερόντως ἂν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὀνήσαι τινα πρὸς τὸ καλὸν κάγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἀξίως τοῦ μισθοῦ ὃν πράττομαι, καὶ ἔτι πλείονος, ὥστε καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι. διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποιήμαι· ἐπειδὴν γὰρ τις παρ' ἐμοῦ μάθη, ἐὰν μὲν βούληται, ἀποδέδωκεν ὃ ἐγὼ πράττομαι ἀργύριον· ἐὰν δὲ μὴ, ἐλθὼν εἰς ἱερόν, ὁμόσας, ὅσου ἂν φῆ ἄξια εἶναι τὰ μαθήματα, τοσοῦτον κατέθηκε.

Τοιοῦτόν σοι, ἔφη ὁ Σώκρατες, ἐγὼ καὶ μῦθον καὶ λόγον εἶρηκα, ὡς διδακτὸν ἀρετῆ καὶ Ἀθηναῖοι οὕτως ἠγοῦνται, καὶ ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν τῶν ἀγαθῶν πατέρων φαύλους υἱεῖς γίγνεσθαι καὶ τῶν φαύλων ἀγαθούς· ἐπεὶ καὶ οἱ Πολυκλείτου υἱεῖς, Παράλου καὶ Ξανθίππου τοῦδε ἠλικιωταί, οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσίν, καὶ ἄλλοι ἄλλων δημιουργῶν. τῶνδε δὲ οὐπω ἄξιον τοῦτο κατηγορεῖν· ἔτι γὰρ ἐν αὐτοῖς εἰσιν ἐλπίδες· νεοὶ γάρ.

ΚΕΦ. ΙΖ'. Πρωταγόρας μὲν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος ἀπεπαύσατο τοῦ λόγου. καὶ ἐγὼ ἐπὶ μὲν πολὺν χρόνον κεκλημημένος ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔβλεπον ὡς ἐροῦντά τι ἐπιθυμῶν ἀκούειν· ἐπεὶ δὲ δὴ ἠσθόμην ὅτι τῷ ὄντι πεπαιγμένος εἶη, μόγις πῶς ἐμαυτὸν ὡσπερ εἰ συναγεῖρας εἶπον, βλέψας πρὸς τὸν Ἴπποκράτη Ὡ παῖ Ἀπολλοδώρου, ὡς χάριν σοι ἔχω ὅτι προὔτρεψάς με ὧδε ἀφικέσθαι· πολλοῦ γὰρ ποιῶμαι ἀκηροῦναι ἢ ἀκήροα Πρωταγόρου. ἔγωγε ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ἠγοούμεν οὐκ εἶναι ἀνθρωπίνην ἐπιμέλειαν, ἢ ἀγαθοὶ οἱ ἀγαθοὶ γίνονται· νῦν δὲ πέπεισμαι. πλὴν σικκρόν τί μοι ἐμποδόν, ὃ δῆλον ὅτι Πρωταγόρας ῥαδίως ἐπεκ-

διδάξει, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ ταῦτα ἐξεδίδαξεν· καὶ γὰρ εἰ μὲν τις περὶ αὐτῶν τούτων συγγένοιτο ὄφρουν τῶν δημηγόρων, τάχ' ἂν καὶ τοιούτους λόγους ἀκούσειεν ἢ Περικλέους ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἱκανῶν εἰπεῖν· εἰ δὲ ἐπανέροιτό τινα τι, ὥσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν οὔτε ἀποκρίνασθαι οὔτε αὐτοὶ ἐρέσθαι, ἀλλ' ἐάν τις καὶ σμικρὸν ἐπερωτήσῃ τι τῶν ῥηθέντων, ὥσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχεϊ καὶ ἀποτείνει, ἐάν μὴ ἐπιλάβηται τις, καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου. Πρωταγόρας δὲ ὅδε ἱκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς αὐτὰ δηλοῖ, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ καὶ ἐρόμενος περιμεῖναί τε καὶ ἀποδέξασθαι τὴν ἀπόκρισιν, ἃ ὀλίγοις ἐστὶ παρεσκευασμένα. νῦν οὖν, ὦ Πρωταγόρα, σμικροῦ τινος ἐνδεής εἰμι πάντ' ἔχειν, εἴ μοι ἀποκρίναιο τόδε. τὴν ἀρετὴν φῆς διδακτὸν εἶναι, καὶ ἐγὼ, εἶπερ ἄλλω τῶ ἀνθρώπων, πειθοίμην ἂν καὶ σοί· ὁ δ' ἐθαύμασά σου λέγοντος, τοῦτό μοι ἐν τῇ ψυχῇ ἀποπλήρωσον· ἔλεγες γὰρ ὅτι ὁ Ζεὺς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν αἰδῶ πέμψειεν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ αὖ πολλοῦ ἐν τοῖς λόγοις ἐλέγετο ὑπὸ σοῦ ἢ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὁσιότης καὶ πάντα ταῦτα ὡς ἓν τι εἶη συλλήβδην, ἀρετή· ταῦτ' οὖν αὐτὰ διέλθῃ μοι ἀκριβῶς τῶ λόγῳ, πότερον ἐν μὲν τί ἐστιν ἡ ἀρετή, μόρια δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὁσιότης ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἅ νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον πάντα ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς ὄντος· τοῦτ' ἐστὶν ὁ ἔτι ἐπιποθῶ.

ΚΕΦ. ΙΗ'. Ἄλλὰ ῥάδιον τοῦτό γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἐνὸς ὄντος τῆς ἀρετῆς μόριά ἐστὶν ἅ ἐρωτᾶς. Πότερον, ἔφην, ὥσπερ προσώπου τὰ μόρια μόριά ἐστιν, στόμα τε καὶ ῥίς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὄτα, ἢ ὥσπερ τὰ τοῦ χροῦσοῦ μόρια οὐδὲν διαφέρει τὰ ἕτερα τῶν ἑτέρων, ἀλλήλων καὶ

τοῦ ὄλου, ἀλλ' ἢ μεγέθει καὶ σμικρότητι; Ἐκείνως μοι φαίνεται, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια ἔχει πρὸς τὸ ὄλον πρόσωπον. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ μεταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι τούτων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων οἱ μὲν ἄλλο, οἱ δὲ ἄλλο, ἢ ἀνάγκη, ἐάν πέρ τις ἐν λάβῃ, ἅπαντα ἔχειν; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἐπεὶ πολλοὶ ἀνδρεῖοί εἰσιν, ἄδικοι δέ, καὶ δίκαιοι αὖ, σοφοὶ δὲ οὐ. Ἔστι γὰρ οὖν καὶ ταῦτα μόρια τῆς ἀρετῆς, ἔφη, ἐγώ, σοφία τε καὶ ἀνδρεία; Πάντων μάλιστα δήπου, ἔφη· καὶ μέγιστόν γε ἡ σοφία τῶν μορίων. Ἐκαστον δὲ αὐτῶν ἐστίν, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλο, τὸ δὲ ἄλλο; Ναί. Ἡ καὶ δύναμιν αὐτῶν ἕκαστον ἰδίαν ἔχει, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου; οὐκ ἔστιν ὀφθαλμὸς οἷον τὰ ὄτα, οὐδ' ἡ δύναμις αὐτοῦ ἢ αὐτή, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν ἐστιν οἷον τὸ ἕτερον οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν οὔτε κατὰ τὰ ἄλλα· ἄρ' οὖν οὕτω καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια οὐκ ἔστι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, οὔτε αὐτὸ οὔτε ἡ δύναμις αὐτοῦ; ἢ δῆλα δὴ ὅτι οὕτως ἔχει, εἴπερ τῷ παραδείγματι γε ἔοικεν; Ἄλλ' οὕτως, ἔφη, ἔχει, ὦ Σώκρατες. Καὶ ἐγὼ εἶπον· Οὐδὲν ἄρα ἐστὶν τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων ἄλλο οἷον ἐπιστήμη, οὐδ' οἷον δικαιοσύνη, οὐδ' οἷον ἀνδρεία, οὐδ' οἷον σωφροσύνη, οὐδ' οἷον ὀσιότης. Οὐκ ἔφη. Φέρε δὴ, ἔφη, ἐγώ, κοινῇ σκεψώμεθα ποῖον τι αὐτῶν ἐστὶν ἕκαστον. πρῶτον μὲν τὸ τοιόνδε· ἡ δικαιοσύνη πρᾶγμα τί ἐστὶν ἢ οὐδὲν πρᾶγμα; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ· τί δὲ σοί; Κάμοί, ἔφη. Τί οὖν; εἴ τις ἔροίτο ἐμέ τε καὶ σέ; ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἶπετον δὴ μοι τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὃ ὠνομάσατε ἄρτι, ἡ δικαιοσύνη, αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστιν ἢ ἄδικον; ἐγὼ μὲν ἂν αὐτῷ ἀποκρινάμην, ὅτι δίκαιον· σὺ δὲ τίν' ἂν ψῆφον θεῖο; τὴν αὐτὴν ἐμοὶ ἢ ἄλλην; Τὴν αὐτὴν, ἔφη. Ἔστιν ἄρα τοιοῦτον ἡ δικαιοσύνη οἷον δίκαιον εἶναι, φαίην ἂν ἔγωγε ἀποκρινόμενος τῷ ἐρωτῶντι· οὐκοῦν καὶ σύ; Ναί, ἔφη. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο ἡμᾶς ἔροίτο· Οὐκοῦν καὶ ὀσιότητά τινά φατε εἶναι; φαίμεν ἂν, ὡς

ἐγφῶμαι. Ναί, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν φατε καὶ τοῦτο πρᾶγμα τι εἶναι; φαῖμεν ἄν ἢ οὐ; Καὶ τοῦτο συνέφη. Πότερον δὲ τοῦτο αὐτὸ τὸ πρᾶγμα φατε τοιοῦτον πεφυκέναι οἷον ἀνόσιον εἶναι ἢ οἷον ὄσιον; ἀγανακτήσαιμ' ἂν ἔγωγ', ἔφη, τῷ ἐρωτήματι, καὶ εἵπομ' ἄν. Εὐφήμει, ὦ ἀνθρώπε· σχολῆ μεντᾶν τι ἄλλο ὄσιον εἶη, εἰ μὴ αὐτὴ γε ἡ ὀσιότης ὄσιον ἔσται. τί δὲ σύ; οὐχ οὕτως ἂν ἀποκρίναιο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ΚΕΦ. ΙΘ'. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο εἴποι ἐρωτῶν ἡμᾶς· Πῶς οὖν ὀλίγον πρότερον ἐλέγετε; ἄρ' οὐκ ὀρθῶς ὑμῶν κατήκουσα; ἐδόξατέ μοι φάναι τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια εἶναι οὕτως ἔχοντα πρὸς ἀλληλα, ὡς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον αὐτῶν οἷον τὸ ἕτερον· εἵπομ' ἂν ἔγωγε ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὀρθῶς ἤκουσας, ὅτι δὲ καὶ ἐμὲ οἶει εἰπεῖν τοῦτο, παρήκουσας· Πρωταγόρας γὰρ ὅδε ταῦτα ἀπεκρίνατο, ἐγὼ δὲ ἠρώτων. εἰ οὖν εἴποι Ἀληθῆ ὅδε λέγει, ὦ Πρωταγόρα; φῆς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον μόριον οἷον τὸ ἕτερον τῶν τῆς ἀρετῆς; σὸς οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; τί ἂν αὐτῷ ἀποκρίναιο; Ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμολογεῖν. Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, ἀποκρινόμεθα αὐτῷ, ταῦτα ὁμολογήσαντες, ἐὰν ἡμᾶς ἐπανερώηται· Οὐκ ἄρα ἐστὶν ὀσιότης οἷον δίκαιον εἶναι πρᾶγμα, οὐδὲ δικαιοσύνη οἷον ὄσιον, ἀλλ' οἷον μὴ ὄσιον· ἢ δ' ὀσιότης οἷον μὴ δίκαιον, ἀλλ' ἀδικον ἄρα, τὸ δὲ ἀνόσιον; τί αὐτῷ ἀποκρινόμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ γε ἑμαυτοῦ φαίην ἂν καὶ τὴν δικαιοσύνην ὄσιον εἶναι καὶ τὴν ὀσιότητα δίκαιον· καὶ ὑπὲρ σοῦ δὲ, εἴ με ἐφῆς, ταῦτ' ἂν ταῦτα ἀποκρinoίμην, ὅτι ἦτοι ταῦτόν γ' ἐστὶν δικαιοσύνη ὀσιότητι ἢ ὅ τι ὁμοιότατον, καὶ μάλιστα πάντων ἢ τε δικαιοσύνη οἷον ὀσιότης καὶ ἢ ὀσιότης οἷον δικαιοσύνη. ἀλλ' ὅρα, εἰ διακωλύεις ἀποκρίνεσθαι, ἢ καὶ σοὶ συνδοκεῖ οὕτως. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἀπλοῦν εἶναι, ὥστε συγχωρῆσαι τὴν τε δικαιοσύνην ὄσιον εἶ-

ναι και την οσιότητα δίκαιον, ἀλλὰ τί μοι δοκεῖ ἐν αὐτῷ διάφορον εἶναι. ἀλλὰ τί τοῦτο διαφέρει; ἔφη· εἰ γὰρ βούλει, ἔστω ἡμῖν και δικαιοσύνη ὅσιον και οσιότης δίκαιον. Μή μοι, ἦν δ' ἐγώ· οὐδὲν γὰρ δέομαι τὸ εἰ βούλει τοῦτο και εἴ σοι δοκεῖ ἐλέγχεσθαι, ἀλλ' ἐμέ τε και σέ· τὸ δ' ἐμέ τε και σέ τοῦτο λέγω, οἰόμενος οὕτω τὸν λόγον βέλτιστ' ἂν ἐλέγχεσθαι, εἴ τις τὸ εἶ ἀφέλοι αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι, ἦ δ' ὅς, προσέοικέ τι δικαιοσύνη οσιότητι· και γὰρ ὅτιοῦν ὀφροῦν ἀμῆ γέ πη προσέοικεν· τὸ γὰρ λευκὸν τῷ μέλανι ἔστιν ὅπη προσέοικεν, και τὸ σκληρὸν τῷ μαλακῷ, και τὰλλα ἃ δοκεῖ ἐναντιώτατα εἶναι ἀλλήλοις· και ἃ τότε ἔφαμεν ἄλλην δύναμιν ἔχειν και οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, τὰ τοῦ προσώπου μόρια, ἀμῆ γέ πη προσέοικεν και ἔστι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον· ὥστε τούτῳ γε τῷ τρόπῳ κἂν ταῦτα ἐλέγχῃς, εἰ βούλοιο, ὡς ἅπαντά ἐστιν ὁμοῖα ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐχὶ τὰ ὁμοῖόν τι ἔχοντα ὁμοῖα δίκαιον καλεῖν—οὐδὲ τὰ ἀνόμοιόν τι ἔχοντα ἀνόμοια—κἂν πάνυ σμικρὸν ἔχη τὸ ὁμοῖον. και ἐγὼ θαυμάσας εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἡ γὰρ οὕτω σοι τὸ δίκαιον και τὸ ὅσιον πρὸς ἀλληλα ἔχει, ὥστε ὁμοῖόν τι σμικρὸν ἔχειν ἀλλήλοις; Οὐ πάνυ, ἔφη, οὕτως, οὐ μέντοι οὐδὲ αὖ ὡς σύ μοι δοκεῖς οἶεσθαι. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ἐγώ, ἐπειδὴ δυσχερῶς δοκεῖς μοι ἔχειν πρὸς τοῦτο, τοῦτο μὲν ἐάσωμεν, τότε δὲ ἄλλο ὧν ἔλεγες ἐπισκεψώμεθα.

ΚΕΦ. Κ'. Ἀφροσύνην τι καλεῖς; Ἐφη. Τούτῳ τῷ πράγματι οὐ πᾶν τὸναντίον ἐστὶν ἡ σοφία; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Πότερον δὲ ὅταν πράττωσιν ἄνθρωποι ὀρθῶς τε και ὠφελίμως, τότε σωφρονεῖν σοι δοκοῦσιν οὕτω πράττοντες, ἢ τὸναντίον; Σωφρονεῖν, ἔφη. Οὐκοῦν σωφροσύνη σωφρονοῦσιν; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν οἱ μὴ ὀρθῶς πράττοντες ἀφρόνως πράττουσιν και οὐ σωφρονοῦσιν οὕτω πράττοντες; Συνδοκεῖ μοι, ἔφη.

Τοῦναντίον ἄρα ἐστὶν τὸ ἀφρόνως πράττειν τῷ σωφρόνως ; Ἔφη. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἀφρόνως πραττόμενα ἀφροσύνη πράττεται, τὰ δὲ σωφρόνως σωφροσύνη; Ὁμολόγει. Οὐκοῦν εἴ τι ἰσχύι πράττεται, ἰσχυρῶς πράττεται, καὶ εἴ τι ἀσθενεία, ἀσθενῶς ; Ἐδόκει. Καὶ εἴ τι μετὰ τάχους, ταχέως, καὶ εἴ τι μετὰ βραδυτήτος, βραδέως ; Ἔφη. Καὶ εἴ τι δὴ ὡσαύτως πράττεται, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πράττεται, καὶ εἴ τι ἐναντίως, ὑπὸ τοῦ ἐναντίου ; Συνέφη. Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι τι καλόν ; Συνεχώρει. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ αἰσχρόν ; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ ; ἔστι τι ἀγαθόν ; Ἔστιν. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ κακόν ; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ ; ἔστι τι ὀξὺ ἐν φωνῇ ; Ἔφη. Τούτῳ μὴ ἔστι τι ἐναντίον ἄλλο πλὴν τὸ βαρὺ ; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐναντίων ἐν μόνον ἐστὶν ἐναντίον καὶ οὐ πολλά ; Συνωμολόγει. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἀναλογισώμεθα τὰ ὁμολογημένα ἡμῖν. ὁμολογήκαμεν ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μὴ ; Ὁμολογήκαμεν. Τὸ δὲ ἐναντίως πραττόμενον ὑπὸ ἐναντίων πράττεσθαι ; Ἔφη. Ὁμολογήκαμεν δὲ ἐναντίως πράττεσθαι ὃ ἂν ἀφρόνως πράττηται τῷ σωφρόνως πραττομένῳ ; Ἔφη. Τὸ δὲ σωφρόνως πραττόμενον ὑπὸ σωφροσύνης πράττεσθαι, τὸ δὲ ἀφρόνως ὑπὸ ἀφροσύνης ; Συνεχώρει. Οὐκοῦν, εἴπερ ἐναντίως πράττεται, ὑπὸ ἐναντίου πράττειτ' ἂν ; Ναί. Πράττεται δὲ τὸ μὲν ὑπὸ σωφροσύνης, τὸ δὲ ὑπὸ ἀφροσύνης ; Ναί. Ἐναντίως ; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὑπὸ ἐναντίων ὄντων ; Ναί. Ἐναντίον ἄρ' ἐστὶν ἀφροσύνη σωφροσύνη ; Φαίνεται. Μέμνησαι οὖν ὅτι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁμολογήται ἡμῖν ἀφροσύνη σοφία ἐναντίον εἶναι ; Συνωμολόγει. Ἐν δὲ ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι ; Φημί. Πότερον οὖν, ὃ Πρωταγόρα, λύσωμεν τῶν λόγων ; τὸ ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, ἢ ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἕτερον εἶναι σωφροσύνης σοφία, μόνιον δὲ ἐκάτερον ἀρετῆς, καὶ πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι καὶ ἀνόμοια καὶ αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ὥσπερ τὰ τοῦ

προσώπου μόρια; πότερον οὖν δὴ λύσωμεν; οὗτοι γὰρ οἱ λόγοι ἀμφοτέροι οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται· οὐ γὰρ συνάδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις· πῶς γὰρ ἂν συνάδοιεν, εἴπερ γε ἀνάγκη ἐνὶ ἓν μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή, τῇ δ' ἀφροσύνη ἐνὶ ὄντι σοφία ἐναντία καὶ σωφροσύνη αὐ φαίνεται; ἦ γάρ, ὦ Πρωταγόρα, ἔφην ἐγώ, ἢ ἄλλως πως; Ὁμολόγησεν καὶ μάλ' ἀκόντως. Οὐκοῦν ἐν ἂν εἴη ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία; τὸ δὲ πρότερον αὐ ἐφάνη ἡμῖν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὁσιότης σχεδόν τι ταυτὸν ὄν. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ ἀποκάμωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ διασκεψώμεθα. Ἄρά τίς σοι δοκεῖ ἀδικῶν ἄνθρωπος σωφρονεῖν, ὅτι ἀδικεῖ; Αἰσχυνοίμην ἂν ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ὁμολογεῖν, ἐπεὶ πολλοὶ γέ φασιν τῶν ἀνθρώπων. Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνους τὸν λόγον ποιήσομαι, ἔφην, ἢ πρὸς σέ; Εἰ βούλει, ἔφη, πρὸς τοῦτον πρῶτον τὸν λόγον διαλέχθητι τὸν τῶν πολλῶν. Ἄλλ' οὐδέν μοι διαφέρει, ἐὰν μόνον σύ γε ἀποκρίνη, εἴτ' οὖν δοκεῖ σοι ταῦτα εἶτε μή. τὸν γὰρ λόγον ἔγωγε μάλιστα ἐξετάζω, συμβαίνει μέντοι ἴσως καὶ ἐμὲ τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἀποκρινόμενον ἐξετάζεσθαι.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐκαλλωπίζετο ἡμῖν ὁ Πρωταγόρας· τὸν γὰρ λόγον ἠτιᾶτο δυσχερῆ εἶναι· ἔπειτα μέντοι συνεχώρησεν ἀποκρίνεσθαι.

ΚΕΦ. ΚΑ'. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, ἐξ ἀρχῆς μοι ἀποκρίναι. δοκοῦσί τινές σοι σωφρονεῖν ἀδικοῦντες; Ἔστω, ἔφη. Τὸ δὲ σωφρονεῖν λέγεις εὐ φρονεῖν; Ἔφη. Τὸ δ' εὐ φρονεῖν εὐ βουλευέσθαι ὅτι ἀδικοῦσιν; Ἔστω, ἔφη. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, εἰ εὐ πράττουσιν ἀδικοῦντες ἢ εἰ κακῶς; Εἰ εὐ. Λέγεις οὖν ἀγαθὰ ἅττα εἶναι; Λέγω. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ, ἃ ἐστὶν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, κἂν μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ἦ, ἔγωγε

καλῶ ἀγαθὰ. καί μοι ἐδόκει ὁ Πρωταγόρας ἤδη τετραχύνθαι τε καὶ ἀγωνιᾶν καὶ παρατετάχθαι πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴ οὖν ἐώρων αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, εὐλαβούμενος ἡρέμα ἠρόμην. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις, ὦ Πρωταγόρα, ἢ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν, ἢ ἂ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα; καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς; Οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλ' ἔγωγε πολλὰ οἶδ' ἂ ἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστί, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δέ γε ὠφέλιμα· τὰ δὲ ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δέ· τὰ δὲ βουσί μόνον, τὰ δὲ κυσίν· τὰ δέ γε τούτων μὲν οὐδενί, δένδροις δέ· τὰ δὲ τοῦ δένδρου ταῖς μὲν ῥίζαις ἀγαθὰ, ταῖς δὲ βλάσταις πονηρά, οἶον καὶ ἡ κόπρος, πάντων τῶν φυτῶν ταῖς μὲν ῥίζαις ἀγαθὸν παραβαλλομένη, εἰ δ' ἐθέλοις ἐπὶ τοὺς πτόρθους καὶ τοὺς νέους κλῶνας ἐπιβάλλειν, πάντα ἀπόλλυσιν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς μὲν φυτοῖς ἅπασιν ἐστὶν ἀγκακον καὶ ταῖς θριξίν πολεμιώτατον ταῖς τῶν ἄλλων ζώων πλὴν ταῖς τοῦ ἀνθρώπου, ταῖς δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἀρωγὸν καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. οὕτω δὲ ποικίλον τί ἐστὶν τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδαπὸν, ὥστε καὶ ἐνταῦθα τοῖς μὲν ἕξωθεν τοῦ σώματος ἀγαθὸν ἐστὶν τῷ ἀνθρώπῳ, τοῖς δ' ἐντὸς ταῦτὸν τοῦτο κάκιστον· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἰατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσιν τοῖς ἀσθενουσί μὴ χρῆσθαι ἐλαίῳ, ἀλλ' ἢ ὅτι σμικροτάτῳ ἐν τούτοις οἷς μέλλει ἔδεσθαι, ὅσον μόνον τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς διὰ τῶν ῥινῶν γιγνομένην ἐν τοῖς σιτίοις τε καὶ ὄψοις.

ΚΕΦ. ΚΒ'. Εἰπόντος οὖν ταῦτά αὐτοῦ οἱ παρόντες ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ λέγοι. καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, ἐγὼ τυγχάνω ἐπιλήσμων τις ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἐάν τις μοι μακρὰ λέγη, ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἂν ἦ ὁ λόγος. ὥσπερ οὖν, εἰ ἐτύχανον ὑπόκωφος ὢν, ᾧου ἂν χρῆναι, εἶπερ ἔμελλές

μοι διαλέξεσθαι, μείζον φθέγγεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ ἐπιλήσμονι ἐνέτυχες, σύντεμνέ μοι τὰς ἀποκρίσεις καὶ βραχυτέρας ποίει, εἰ μέλλω σοι ἔπεσθαι. Πῶς οὖν κελεύεις με βραχέα ἀποκρίνεσθαι; ἢ βραχυτερά σοι, ἔφη, ἀποκρίνωμαι ἢ δεῖ; Μηδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ. Ἄλλ' ὅσα δεῖ; ἔφη. Ναί, ἦν δ' ἐγώ. Πότερα οὖν ὅσα ἐμοὶ δοκεῖ δεῖν ἀποκρίνεσθαι, τοσαῦτά σοι ἀποκρίνωμαι, ἢ ὅσα σοί; Ἀκήκοα γοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι σὺ οἴός τ' εἶ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλον διδάξει περὶ τῶν αὐτῶν καὶ μακρὰ λέγειν, ἐὰν βούλη οὕτως, ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν καὶ αὖ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν· εἰ οὖν μέλλεις ἐμοὶ διαλέξεσθαι, τῷ ἑτέρῳ χρῶν τρόπῳ πρὸς με, τῇ βραχυλογία. Ὡ Σώκρατες, ἔφη, ἐγὼ πολλοῖς ἤδη εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικόμεν ἀνθρώποις, καὶ εἰ τοῦτο ἐποίουν ὁ σὺ κελεύεις, ὡς ὁ ἀντιλέγων ἐκέλευέ με διαλέγεσθαι, οὕτω διελεγόμεν, οὐδενὸς ἂν βελτίων ἐφαινόμην οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλληνισιν. καὶ ἐγὼ—ἔγνων γάρ ὅτι οὐκ ἤρρεσεν αὐτὸς ἑαυτῷ ταῖς ἀποκρίσεις ταῖς ἔμπροσθεν καὶ ὅτι οὐκ ἐθελήσει ἐκὼν εἶναι ἀποκρινόμενος διαλέγεσθαι—ἠγησάμενος οὐκέτι ἐμὸν ἔργον εἶναι παρεῖναι ἐν ταῖς συνουσίαις, Ἄλλά τοι, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, οὐδ' ἐγὼ λιπαρῶς ἔχω παρὰ τὰ σοὶ δοκοῦντα τὴν συνουσίαν ἡμῖν γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπειδὴν σὺ βούλη διαλέγεσθαι ὡς ἐγὼ δύναμαι ἔπεσθαι, τότε σοὶ διαλέξομαι· σὺ μὲν γάρ, ὡς λέγεται περὶ σοῦ, φῆς δὲ καὶ αὐτός, καὶ ἐν μακρολογία καὶ ἐν βραχυλογία οἴός τ' εἶ συνουσίας ποιεῖσθαι· σοφὸς γάρ εἶ. ἐγὼ δὲ τὰ μακρὰ ταῦτα ἀδύνατος, ἐπεὶ ἐβουλόμην ἂν οἴός τ' εἶναι. ἀλλὰ σὲ ἐχορῆν ἡμῖν συγχωρεῖν, τὸν ἀμφοτέρα δυνάμενον, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο· νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοί τις ἀσχολία ἐστὶν καὶ οὐκ ἂν οἴός τ' εἶην σοὶ παραμεῖναι ἀποτείνοντι μακροῦς λόγους—ἐλθεῖν γάρ ποί με δεῖ—εἴμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον. Καὶ ἅμα

ταυτ' εἰπὼν ἀνιστάμην ὡς ἀπιὼν· καί μου ἀνισταμένου ἐπιλαμβάνεται ὁ Καλλίας τῆς χειρὸς τῇ δεξιᾷ, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος τουτουί, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἀφήσομέν σε, ὦ Σώκρατες· ἐὰν γὰρ σὺ ἐξέλθῃς, οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ἔσονται οἱ διάλογοι· δέομαι οὖν σου παραμείναι ἡμῖν· ὡς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐνὸς ἡδίου ἀκούσαιμι ἢ σοῦ τε καὶ Πρωταγόρου διαλεγομένον· ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν πᾶσιν· καὶ ἐγὼ εἶπον — ἤδη δὲ ἀνειστήκη ὡς ἐξιὼν· — ὦ παῖ Ἴππονίκου, αἰεὶ μὲν ἔγωγέ σου τὴν φιλοσοφίαν ἄγαμαι, ἀτὰρ καὶ νῦν ἐπαινῶ καὶ φιλῶ, ὥστε βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαί σοι, εἴ μου δυνατὰ δέοιο· νῦν δ' ἐστὶν ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεὶ ἀκμάζοντι ἔπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῷ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἔπεσθαι· εἴποιμι ἂν σοι ὅτι πολὺ σοῦ μᾶλλον ἐγὼ ἐμαντοῦ δέομαι θέουσιν τούτοις ἀκολουθεῖν, ἀλλ' οὐ γὰρ δύναμαι, ἀλλ' εἴ τι δέει θεάσασθαι ἐν τῷ αὐτῷ ἐμέ τε καὶ Κρίσωνα θέοντας, τούτου δέου συγκαθεῖναι· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δύναμαι ταχὺ θεῖν, οὗτος δὲ δύναται βραδέως· εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς ἐμοῦ καὶ Πρωταγόρου ἀκούειν, τούτου δέου ὥσπερ τὸ πρῶτόν μοι ἀπεκρίνατο διὰ βραχέων τε καὶ αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα, οὕτω καὶ νῦν ἀποκρίνεσθαι· εἰ δὲ μή, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων; χωρὶς γὰρ ἔγωγ' ὄμην εἶναι τὸ συνεῖναι τε ἀλλήλοις διαλεγομένους καὶ τὸ δημηγορεῖν. Ἄλλ' ὄρας, ἔφη, ὦ Σώκρατες· δίκαια δοκεῖ λέγειν Πρωταγόρας ἀξιῶν αὐτῷ τε ἐξεῖναι διαλέγεσθαι ὅπως βούλεται καὶ σοὶ ὅπως ἂν αὐτὸν σὺ βούλῃ.

ΚΕΦ. ΚΓ'. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ἀλκιβιάδης, Οὐ καλῶς λέγεις, ἔφη, ὦ Καλλία· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅδε ὁμολογεῖ μὴ μετεῖναι οἱ μακρολογίας καὶ παραχωρεῖ Πρωταγόρα, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι οἷός τ' εἶναι καὶ ἐπίστασθαι λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τῳ ἀνθρώπῳ παραχωρεῖ· εἰ

μὲν οὖν καὶ Πρωταγόρας ὁμολογεῖ φαυλότερος εἶναι Σωκράτους διαλεχθῆναι, ἔξαρκεῖ Σωκράτει· εἰ δὲ ἀντιποιεῖται, διαλεγέσθω ἐρωτῶν τε καὶ ἀποκρινόμενος, μὴ ἐφ' ἐκάστη ἐρωτήσει μακρὸν λόγον ἀποτείνων, ἐκκρούων τοὺς λόγους καὶ οὐκ ἐθέλων διδόναι λόγον, ἀλλ' ἀπομηκύνων ἕως ἂν ἐπιλάθωνται περὶ οὗτου τὸ ἐρώτημα ἦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀκούοντων· ἐπεὶ Σωκράτη γε ἐγὼ ἐγγυῶμαι μὴ ἐπιλήσεσθαι, οὐχ ὅτι παίξει καὶ φησιν ἐπιλήσιμων εἶναι. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ ἐπιεικέστερα Σωκράτης λέγειν· χρὴ γὰρ ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαίνεσθαι.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὡς ἐγῶμαι, Κριτίας ἦν ὁ εἰπὼν· ὦ Πρόδικε καὶ Ἰππία, Καλλίας μὲν οὖν δοκεῖ μοι μάλα πρὸς Πρωταγόρου εἶναι, Ἀλκιβιάδης δὲ ἀεὶ φιλόνομος ἐστὶ πρὸς ὃ ἂν ὀρμήσῃ. ἡμᾶς δὲ οὐδὲν δεῖ συμφιλονικεῖν οὔτε Σωκράτει οὔτε Πρωταγόρᾳ, ἀλλὰ κοινῇ ἀμφοτέρων δεῖσθαι μὴ μεταξὺν διαλῦσαι τὴν ξυνουσίαν.

Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Πρόδικος, Καλῶς μοι, ἔφη, δοκεῖς λέγειν, ὦ Κριτία· χρὴ γὰρ τοὺς ἐν τοιοῖσδε λόγοις παραγινομένους κοινούς μὲν εἶναι ἀμφοῖν τοῖν διαλεγόμενοι ἀκροτάς, ἴσους δὲ μή. ἔστι γὰρ οὐ ταῦτόν· κοινῇ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι δεῖ ἀμφοτέρων, μὴ ἴσον δὲ νεῖμαι ἑκατέρωφ, ἀλλὰ τῷ μὲν σοφωτέρω πλέον, τῷ δὲ ἀμαθεστέρω ἔλαττον. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτός, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, ἀξίω ὑμᾶς συχωρεῖν καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων ἀμφισβητεῖν μὲν, ἐρίζειν δὲ μή· ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς φίλοις, ἐρίζουσι δὲ οἱ διάφοροί τε καὶ ἐχθροὶ ἀλλήλοις. καὶ οὕτως ἂν καλλίστη ἡμῖν ἢ συνουσία γίγνοιτο· ὑμεῖς τε γὰρ οἱ λέγοντες μάλιστα ἂν οὕτως ἐν ἡμῖν τοῖς ἀκούουσιν εὐδοκιμοῖτε καὶ οὐκ ἐπαινοῖσθε· εὐδοκιμεῖν μὲν γὰρ ἔστιν παρὰ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκούοντων ἄνευ ἀπάτης, ἐπαινεῖσθαι δὲ ἐν λόγῳ πολλάκις παρὰ δόξαν ψευδομένων· ἡμεῖς τ' αὖ οἱ ἀκούοντες

μάλιστ' ἄν οὕτως εὐφραينوίμεθα, οὐχ ἡδοίμεθα· εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ ἔστιν μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ, ἡδεσθαι δὲ ἐσθιοντά τι ἢ ἄλλο ἢδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι. Ταῦτα οὖν εἰπόντος τοῦ Προδίκου πολλοὶ πάνυ τῶν παρόντων ἀπεδέξαντο.

ΚΕΦ. ΚΔ'. Μετὰ δὲ τὸν Προδίκον Ἰππίας ὁ σοφὸς εἶπεν· ὦ ἄνδρες, ἔφη, οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ἡμᾶς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ· τὸ γὰρ ὁμοῖον τῷ ὁμοίῳ φύσει συγγενές ἐστιν, ὁ δὲ νόμος, τύραννος ὢν τῶν ἀνθρώπων, πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν βιάζεται. ἡμᾶς οὖν αἰσχροὺν τὴν μὲν φύσιν τῶν πραγμάτων εἰδέναί, σοφωτάτους δὲ ὄντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο νῦν συνελλυθότας τῆς τε Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ τὸ πρυτανεῖον τῆς σοφίας καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὀλβιώτατον οἶκον τόνδε, μηδὲν τούτου τοῦ ἀξιώματος ἄξιον ἀποφίνασθαι, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς φαυλοτάτους τῶν ἀνθρώπων διαφέρεισθαι ἀλλήλοις. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, συμβῆναι ἡμᾶς ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον, καὶ μήτε σὲ τὸ ἀκριβὲς τοῦτο εἶδος τῶν διαλόγων ζητεῖν τὸ κατὰ βραχὺ λίαν, εἰ μὴ ἢδὺ Πρωταγόρα, ἀλλ' ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις, ἵνα μεγαλοπρεπέστεροι καὶ εὐσημονέστεροι ἡμῖν φαίνωνται, μήτ' αὖ Πρωταγόραν πάντα κάλων ἐκτείναντα, οὐρίᾳ ἐφέντα, φεύγειν εἰς τὸ πέλαγος τῶν λόγων, ἀποκρύψαντα γῆν, ἀλλὰ μέσον τι ἀμφοτέρους τεμεῖν. ὡς οὖν ποιήσετε καὶ πείθεσθέ μοι ῥαβδούχον καὶ ἐπιστάτην καὶ πρύτανιν ἐλέσθαι, ὅς ὑμῖν φυλάξει τὸ μέτριον μῆκος τῶν λόγων ἐκατέρου.

ΚΕΦ. ΚΕ'. Ταῦτα ἤρесе τοῖς παροῦσι, καὶ πάντες ἐπήνεσαν, καὶ ἐμέ τε ὁ Καλλίας οὐκ ἔφη ἀφήσειν καὶ ἐλέσθαι ἐδέοντο ἐπιστάτην. εἶπον οὖν ἐγὼ ὅτι αἰσχρὸν εἶη βραβευτὴν ἐλέσθαι τῶν λόγων. εἶτε γὰρ χείρων ἔσται ἡμῶν ὁ αἰρεθείς, οὐκ ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸν χείρω τῶν βελτιόνων ἐπιστατεῖν, εἶτε ὁμοῖος, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς· ὁ γὰρ ὁμοῖος ἡμῖν ὁμοῖα καὶ ποιήσει, ὥστε ἐκ περιττοῦ ἤρησεται. ἀλλὰ δὴ βελτίονα ἡμῶν αἰρήσεσθε· τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ὡς ἐγῶμαι, ἀδύνατον ὑμῖν, ὥστε Πρωταγόρου τοῦδε σοφώτερόν τινα ἐλέσθαι· εἰ δὲ αἰρήσεσθε μὲν μηδὲν βελτίω, φήσετε δέ, αἰσχρὸν καὶ τοῦτο τῶδε γίγνεται, ὥσπερ φαύλω ἀνθρώπῳ ἐπιστάτην αἰρεῖσθαι, ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν οὐδὲν μοι διαφέρει. ἀλλ' οὕτωςί θέλω ποιῆσαι, ἵν' ὁ προθυμεῖσθε συνουσία τε καὶ διάλογοι ἡμῖν γίνωνται· εἰ μὴ βούλεται Πρωταγόρας ἀποκρίνεσθαι, οὗτος μὲν ἐρωτάτω, ἐγὼ δὲ ἀποκρινοῦμαι, καὶ ἅμα πειράσομαι αὐτῷ δεῖξαι, ὡς ἐγὼ φημι χρῆναι τὸν ἀποκρινόμενον ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴν δὲ ἐγὼ ἀποκρίνωμαι ὅπῃ ἂν οὗτος βούληται ἐρωτᾶν, πάλιν οὗτος ἐμοὶ λόγον ὑποσχέτω ὁμοίως. εἰ οὖν μὴ δοκῇ πρόθυμος εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς κοινῇ δεησόμεθα αὐτοῦ ἅπερ ὑμεῖς ἐμοῦ, μὴ διαφθεῖρειν τὴν συνουσίαν· καὶ οὐδὲν δεῖ τούτου ἕνεκα ἓνα ἐπιστάτην γενέσθαι, ἀλλὰ πάντες κοινῇ ἐπιστατήσετε. ἐδόκει πᾶσιν οὕτω ποιητέον εἶναι. καὶ ὁ Πρωταγόρας πάνυ μὲν οὐκ ἠθέληεν, ὅμως δὲ ἠναγκάσθη ὁμολογήσαι.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Κεφ. 26 — 33 (338 E — 348 Γ)

Ἀφοῦ συνεφώνησαν ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη προέδρου, ὁ πολυμήχανος Πρωταγόρας, διὰ τὰ καλύψῃ τὴν ἠτιάν του καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τῆς περὶ τὴν ἐρμηνείαν ποιητῶν ἰκανότητός του, στρέφει τὸν λόγον εἰς τὸ Σιμωνίδειον ἄσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κεῖος ποιητὴς ἐποίησε πρὸς τιμὴν τοῦ

N. Ζαφειρίου — Ν. και Κ. Ἐλεοπούλου

Σκόπα και είχε τὸ αὐτὸ θέμα, τὴν ἀρετὴν τοῦ Σωκράτους δὲ ἐπαινεσάντος τὸ ἄσμα, ὁ σοφιστὴς λέγει ὅτι ὁ ποιητὴς περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν διότι ἰσχυρίζομενος οὕτως ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ γίνῃ τις ἀνὴρ ἀγαθός, προδόντος τοῦ ἄσματος ψέγει τὸν Πιπτακὸν λέγοντα τὸ αὐτὸ ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι τις ἀνὴρ ἀγαθός. Ὁ Σωκράτης προσπαθεῖ νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίφασιν διαστέλλων τὸ γίγνεσθαι τοῦ εἶναι καὶ ἐπικαλούμενος τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἡσίοδου, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ θεοὶ πρὸ τῆς ἀρετῆς ἔθηκαν πολὺν πόνον (δύσκολον ἄρα νὰ γίνῃ τις ἀγαθός), ὅταν ὁμοῦ φθάσῃ τις εἰς τὸ ἄκρον, ἤτοι ἀποκτήσῃ τὴν ἀρετὴν, εἶναι εὐκόλον νὰ τὴν διαφυλάξῃ (σφάλλει ἄρα ὁ Πιπτακὸς λέγων ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι τις ἀγαθός).

Εἰς ταῦτα ὁ Πρωταγόρας ἐπὶ τῆς κοινῆς ὁμολογίας στηριζόμενος παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σιμωνίδης θὰ ἦτο ἀμαθέστατος, ἂν κατὰ τὴν σωκρατικὴν ἐρμηνείαν ἰσχυρίζετο, ὅτι εἶναι εὐκόλον νὰ μείνῃ τις ἀγαθός, ἐνῶ πάντες θεωροῦν τοῦτο δυσκολώτατον. Τότε ὁ Σωκράτης προσφεύγει εἰρωνευόμενος εἰς δευτέραν ἐρμηνείαν στηριζομένην εἰς τὰ συνώνυμα τοῦ Προδίκου, κατὰ τὰ ὁποῖα τὸ χαλεπὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κακόν, καὶ ὁμολογοῦντος τοῦ Προδίκου λέγει ὅτι δικαίως ὁ Σιμωνίδης ψέγει τὸν Πιπτακὸν λέγοντα, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ νὰ εἶναι τις ἀγαθός! Τοῦτο δὲν ἀποδέχεται ὁ Πρωταγόρας καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς μεγάλην ἐκπληξίν τοῦ Προδίκου, ὁ ὁποῖος ἀποσύρει τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ὡς ἀστείαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σωκράτης ἐπήνεσε μετὰ θαυμαστοῦ σκόμματος τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Κρητὰς ὡς ἀσχολουμένους περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ὡς ἐπιφανεστάτους διὰ τὰ βραχέα καὶ εὐφυῆ δῆματα, κάμνει δι-εξοδικὴν ἀνάλησιν τοῦ ἄσματος καὶ ἀποφαίνεται ὅτι δικαίως διαφωνεῖ ὁ Σιμωνίδης πρὸς τὸν Πιπτακὸν, διότι τὸ νὰ γίνῃ μὲν τις ἀγαθός εἶναι ὅπως δύσκολον· ἀλλ' ἀφοῦ γίνῃ τοιοῦτος, τὸ νὰ παραμείνῃ ἀγαθός εἶναι ἀδύνατον καὶ οὐχὶ ἀνθρώπινον, διότι τοῦτο τὸ γέρας ἔχει μόνον ὁ θεός, ὡν ἀγαλλοιώτως ἀγαθός.

Ὁ Ἰππίας μετὰ θαυμασμοῦ ἐπιδοκιμάζει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Σωκράτους καὶ ζητεῖ τὴν ἄδειαν τῶν ἀκροατῶν νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς ἐπίδειξιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἄσματος. Ἀλλὰ τὸν πολὺν κενόδοξον ἄνδρα ἀποτρέπει ὁ Ἀλκιβιάδης ζητῶν νὰ συνεχισθῇ ὁ διακοπεῖς διάλογος. Τότε καὶ ὁ Σωκράτης παραβάλλων τοὺς διαλεγόμενους περὶ ποιημάτων πρὸς φαύλους καὶ ἀγοραῖους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μὴ δυνάμενοι δι' ἀπαι-

δενόσαν να διαλέγωνται εἰς τὰ συμπόσια με ἰδικὰς των σκέψεις και ἰδικὴν των φωνήν, ὅπως πράττουσιν οἱ πεπαιδευμένοι συμπόται, προσκαλοῦν ἀθλητοῖδας και ὀρχηστροῖδας διὰ τὰ διασκεδάσουν, προτρέπει τὸν Πρωταγόραν να συνεχίσῃ τὴν διακοπέσαν συζήτησιν. Ὁ σοφιστὴς βαρέως φέρον ὅτι ἀνεσκευάσθη δὲν ἐπιθυμῆ να συζητήσῃ πλέον πρὸς τὸν Σωκράτη· ἀλλὰ αἱ πολλὰ παρακλήσεις τοῦ Καλλίου και τῶν λοιπῶν παρόντων ἠνάγκασαν αὐτὸν μετὰ πολλῆς δυσφορίας να δεχθῆ τὴν συνέχειαν τῆς συζητήσεως λαμβάνων τὴν θέσιν τοῦ ἀποκρινομένου.

ΚΕΦ. ΛΓ'. Εἶπον δὴ ἐγώ. ὦ Πρωταγόρα, μὴ οἴου διαλέγεσθαι με σοι ἄλλο τι βουλόμενον ἢ ἂ αὐτὸς ἀπορῶ ἐκάστοτε, ταῦτα διασκέψασθαι. ἡγοῦμαι γὰρ πάνυ λέγειν τι τὸν Ὅμηρον τὸ

σύν τε δὺ' ἐρχομένω και τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν.

εὐπορώτεροι γὰρ πῶς ἅπαντές ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἅπαν ἔργον και λόγον και διανόημα· *μῦθος δ' εἶπερ τε νοήση*, αὐτίκα περιῶν ζητεῖ ὅτῳ ἐπιδειξῆται και μεθ' ὅτου βεβαιώσῃται, ἕως ἂν ἐντύχη. ὥσπερ και ἐγὼ ἕνεκα τούτου σοὶ ἠδέως διαλέγομαι μᾶλλον ἢ ἄλλῳ τινί, ἡγούμενός σε βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι και περὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν εἰκὸς σκοπεῖσθαι τὸν ἐπιεικῆ, και δὴ περὶ ἀρετῆς. τίνα γὰρ ἄλλον ἢ σέ; ὅς γε οὐ μόνον αὐτὸς οἶει καλὸς ἀγαθὸς εἶναι, ὥσπερ τινὲς ἄλλοι αὐτοὶ μὲν ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἄλλους δὲ οὐ δύνανται ποιεῖν· σὺ δὲ και αὐτὸς ἀγαθὸς εἶ και ἄλλους οἷός τ' εἶ ποιεῖν ἀγαθούς· και οὕτω πεπίστευκας σαυτῷ, ὥστε και ἄλλων ταύτην τὴν τέχνην ἀποκρυπτομένων σύ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυξάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως και ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιῶσας ἄρυσθαι. πῶς οὖν οὐ σὲ χρῆν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν τούτων σκέψιν και ἐρωτᾶν και ἀνακοινοῦσθαι; οὐκ' ἔσθ' ὅπως οὔ. και νῦν δὴ ἐγὼ ἐκεῖνα, ἅπερ τὸ πρῶτον ἠρώτων περὶ τούτων, πάλιν ἐπιθυμῶ ἐξ ἀρχῆς τὰ

μὲν ἀναμνησθῆναι παρὰ σοῦ, τὰ δὲ συνδιασκέψασθαι. ἦν δέ, ὡς ἐγῶμαι, τὸ ἐρώτημα τόδε· σοφία καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη καὶ ὀσιότης, πότερον ταῦτα, πέντε ὄντα ὀνόματα, ἐπὶ ἐνὶ πράγματι ἐστίν, ἢ ἐκάστῳ τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειται τις ἴδιος οὐσία καὶ πρῶγμα ἔχον ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον, οὐκ ὄν οἷον τὸ ἕτερον αὐτῶν τὸ ἕτερον; ἔφησθα οὖν σὺ οὐκ ὀνόματα ἐπὶ ἐνὶ εἶναι, ἀλλὰ ἕκαστον ἰδίῳ πράγματι τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπικεῖσθαι, πάντα δὲ ταῦτα μόρια εἶναι ἀρετῆς, οὐκ ὡς τὰ τοῦ χρυσοῦ μόρια ὁμοῖά ἐστίν ἀλλήλοις καὶ τῷ ὄλῳ, οὗ μόριά ἐστίν, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ προσώπου μόρια καὶ τῷ ὄλῳ, οὗ μόριά ἐστίν, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια, ἰδίαν ἕκαστα δύναμιν ἔχοντα. ταῦτα εἰ μὲν σοι δοκεῖ εἶτι ὥσπερ τότε, φάθι, εἰ δὲ ἄλλως πως, τοῦτο διόρισαι, ὡς ἔγωγε οὐδέν σοι ὑπόλογον τίθεμαι, ἐάν πῃ ἄλλη νῦν φήσῃς· οὐ γὰρ ἄν θαυμάζοιμι, εἰ τότε ἀποπειρώμενός μου ταῦτα ἔλεγες.

ΚΕΦ. ΛΔ'. Ἄλλ' ἐγὼ σοι, ἔφη, λέγω, ὃ Σώκρατες, ὅτι ταῦτα πάντα μόρια μὲν ἐστίν ἀρετῆς, καὶ τὰ μὲν τέτταρα αὐτῶν ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστίν, ἢ δὲ ἀνδρεία πάνυ πολὺ διαφέρον πάντων τούτων. ὧδε δὲ γνώσει ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· εὐρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀνοσιωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως. Ἔχε δὲ, ἔφη, ἐγὼ· ἄξιον γὰρ τοι ἐπισκέψασθαι ὃ λέγεις· πότερον τοὺς ἀνδρείους θαρραλέους λέγεις ἢ ἄλλο τι; Καὶ ἵτας γ', ἔφη, ἐφ' αἰοὶ πολλοὶ φοβοῦνται ἰέναι. Φέρε δὲ, τὴν ἀρετὴν καλὸν τι φῆς εἶναι καὶ ὡς καλοῦ ὄντος αὐτοῦ σὺ διδάσκαλον σαυτὸν παρέχεις; Κάλλιστον μὲν οὖν, ἔφη, εἰ μὴ μαίνομαί γε. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ μὲν τι αὐτοῦ αἰσχρόν, τὸ δὲ τι καλόν, ἢ ὅλον καλόν; Ὅλον που καλὸν ὡς οἶόν τε μάλιστα. Οἴσθα οὖν τίνες εἰς

τὰ φρέατα κολυμβῶσιν θαρραλέως; Ἐγωγε, ὅτι οἱ κολυμβηταί. Πότερον διότι ἐπίστανται ἢ δι' ἄλλο τι; Ὅτι ἐπίστανται. Τίνες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων πολεμεῖν θαρραλέοι εἰσίν; πότερον οἱ ἵππικοὶ ἢ οἱ ἄφιπποι; Οἱ ἵππικοί. Τίνες δὲ πέλτας ἔχοντες; οἱ πελταστικοὶ ἢ οἱ μή; Οἱ πελταστικοί. καὶ τὰ ἄλλα γε πάντα, εἰ τοῦτο ζητεῖς, ἔφη, οἱ ἐπιστήμονες τῶν μὴ ἐπισταμένων θαρραλεώτεροί εἰσιν, καὶ αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν. Ἦδη δὲ τινες ἐόρακας, ἔφη, πάντων τούτων ἀνεπιστήμονας ὄντας, θαρροῦντας δὲ πρὸς ἕκαστα τούτων; Ἐγωγε, ἢ δ' ὅς, καὶ λίαν γε θαρροῦντας. Οὐκοῦν οἱ θαρραλέοι οὗτοι καὶ ἀνδρεῖοι εἰσιν; Αἰσχρὸν μεντᾶν, ἔφη, εἴη ἢ ἀνδρεία· ἐπεὶ οὗτοι γε μαινόμενοι εἰσιν. Πῶς οὖν, ἔφη ἐγώ, λέγεις τοὺς ἀνδρεῖους; οὐχὶ τοὺς θαρραλέους εἶναι; Καὶ νῦν γ', ἔφη. Οὐκοῦν οὗτοι, ἦν δ' ἐγώ, οἱ οὕτω θαρραλέοι ὄντες οὐκ ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ μαινόμενοι φαίνονται; καὶ ἐκεῖ αὖ οἱ σοφώτατοι οὗτοι καὶ θαρραλεώτατοί εἰσιν, θαρραλεώτατοι δὲ ὄντες ἀνδρεῖότατοι; καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἢ σοφία ἢ ἀνδρεία εἴη;

Οὐ καλῶς, ἔφη, μνημονεύεις, ὦ Σώκρατες, ἃ ἔλεγόν τε καὶ ἀπεκρινόμην σοι. ἔγωγε ἐρωτηθεὶς ὑπὸ σοῦ, εἰ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ θαρραλέοι εἰσίν, ὡμολόγησα· εἰ δὲ καὶ οἱ θαρραλέοι ἀνδρεῖοι, οὐκ ἠρωτήθην· εἰ γὰρ με τότε ἤρου, εἶπον ἂν ὅτι οὐ πάντες· τοὺς δὲ ἀνδρεῖους ὡς οὐ θαρραλέοι εἰσίν, τὸ ἐμὸν ὡμολόγημα, οὐδαμοῦ ἐπέδειξας ὡς οὐκ ὀρθῶς ὡμολόγησα. ἔπειτα τοὺς ἐπισταμένους αὐτοὺς ἑαυτῶν θαρραλεωτέρους ὄντας ἀποφαίνεις καὶ μὴ ἐπισταμένων ἄλλων, καὶ ἐν τούτῳ οἶε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σοφίαν ταυτὸν εἶναι. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ μετιῶν καὶ τὴν ἰσχὺν οἰηθείης ἂν εἶναι σοφίαν. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ οὕτω μετιῶν ἔροιό με εἰ οἱ ἰσχυροὶ δυνατοὶ εἰσιν, φαίην ἂν· ἔπειτα, εἰ οἱ ἐπιστάμενοι παλαίειν δυνατότεροί εἰσιν τῶν μὴ ἐπισταμένων παλαίειν καὶ αὐτοὶ αὐτῶν,

ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν, φαίην ἄν ταῦτα δὲ ἐμοῦ ὁμολογήσαντος ἐξείη ἄν σοι χρωμένω τοῖς αὐτοῖς τεκμηρίοις τούτοις λέγειν ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν ὁμολογίαν ἢ σοφία ἐστὶν ἰσχύς. ἐγὼ δὲ οὐδαμοῦ οὐδ' ἐνταῦθα ὁμολογῶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχυροὺς εἶναι, τοὺς μέντοι ἰσχυροὺς δυνατούς. οὐ γὰρ ταῦτ' ὄν εἶναι δύναμιν τε καὶ ἰσχύν, ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης γίνεσθαι, τὴν δύναμιν, καὶ ἀπὸ μανίας τε καὶ ἀπὸ θυμοῦ, ἰσχύν δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ κάκει οὐ ταῦτ' ὄν εἶναι θάρσος τε καὶ ἀνδρείαν· ὥστε συμβαίνει τοὺς μὲν ἀνδρείους θαρραλέους εἶναι, μὴ μέντοι τοὺς γε θαρραλέους ἀνδρείους πάντας· θάρσος μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γίνεται ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ θυμοῦ τε καὶ ἀπὸ μανίας, ὥσπερ ἡ δύναμις, ἀνδρεία δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν ψυχῶν γίνεται.

ΚΕΦ. ΛΕ'. Λέγεις δέ τινας, ἔφη, ὃ Πρωταγόρα, τῶν ἀνθρώπων εὖ ζῆν, τοὺς δὲ κακῶς; Ἔφη. Ἐὰρ οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπος ἄν εὖ ζῆν, εἰ ἀνιώμενός τε καὶ ὀδυνώμενος ζῆν; Οὐκ ἔφη. Τί δ', εἰ ἡδέως βίους τὸν βίον τελευτήσειεν, οὐκ εὖ ἄν σοι δοκεῖ οὕτω βεβιωκέναι; Ἐμοιγ', ἔφη. Τὸ μὲν ἄρα ἡδέως ζῆν ἀγαθόν, τὸ δ' ἀηδῶς κακόν. Εἴπερ τοῖς καλοῖς γ', ἔφη, ζῆν ἡδόμενος. Τί δὴ, ὃ Πρωταγόρα; μὴ καὶ σὺ, ὥσπερ οἱ πολλοί, ἡδέε' ἄττα καλεῖς κακὰ καὶ ἀνιαρὰ ἀγαθὰ; ἐγὼ γὰρ λέγω, καθ' ὃ ἡδέα ἐστίν, ἄρα κατὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὰ, μὴ εἴ τι ἀπ' αὐτῶν ἀποβήσεται ἄλλο; καὶ αὐθις αὖ τὰ ἀνιαρὰ ὡσαύτως οὕτως οὐ καθ' ὅσον ἀνιαρὰ, κακὰ; Οὐκ οἶδα, ὃ Σώκρατες, ἔφη, ἀπλῶς οὕτως, ὡς σὺ ἐρωτᾷς, εἰ ἐμοὶ ἀποκριτέον ἐστίν, ὡς τὰ ἡδέα τε καὶ ἀγαθὰ ἐστὶν ἅπαντα καὶ τὰ ἀνιαρὰ κακὰ· ἀλλὰ μοι δοκεῖ οὐ μόνον πρὸς τὴν νῦν ἀπόκρισιν ἐμοὶ ἀσφαλέστερον εἶναι ἀποκρίνασθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὸν ἄλλον βίον τὸν ἐμόν, ὅτι ἔστι μὲν ἅ τῶν

ἡδέων οὐκ ἔστιν ἀγαθά, ἔστι δ' αὖ καὶ ἅ τῶν ἀνιαρῶν οὐκ ἔστι κακά, ἔστι δ' ἅ ἔστιν, καὶ τρίτον ἅ οὐδέτερα, οὔτε κακὰ οὔτ' ἀγαθά. Ἡδέα δὲ καλεῖς, ἦν δ' ἐγώ, οὐ τὰ ἡδονῆς μετέχοντα ἢ ποιούντα ἡδονήν; Πάνυ γ', ἔφη. Τοῦτο τοίνυν λέγω, καθ' ὅσον ἡδέα ἐστίν, εἰ οὐκ ἀγαθά, τὴν ἡδονὴν αὐτὴν ἐρωτῶν, εἰ οὐκ ἀγαθὸν ἐστίν. Ὡσπερ σὺ λέγεις, ἔφη, ἐκάστοτε, ὃ Σώκρατες, σκοπόμεθα αὐτό, καὶ ἐὰν μὲν πρὸς λόγον δοκῆ εἶναι τὸ σκέμμα καὶ τὸ αὐτὸ φαίνεται ἡδύ τε καὶ ἀγαθόν, συγχωρησόμεθα· εἰ δὲ μή, τότε ἡδὴ ἀμφισβητήσομεν. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, σὺ βούλει ἡγεμονεύειν τῆς σκέψεως, ἢ ἐγὼ ἡγῶμαι; Δίκαιος, ἔφη, σὺ ἡγεῖσθαι· σὺ γὰρ καὶ κατάρχεις τοῦ λόγου. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τῆδέ πη καταφανὲς ἂν ἡμῖν γένοιτο; ὥσπερ εἴ τις ἄνθρωπον σκοπῶν ἐκ τοῦ εἶδους ἢ πρὸς ὑγίειαν ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοῦ σώματος ἔργων, ἰδὼν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας ἄκρας εἴποι· Ἴθι δὴ μοι ἀποκαλύψας καὶ τὰ στήθη καὶ τὸ μετὰφρενον ἐπίδειξον, ἵνα ἐπισκέψωμαι σαφέστερον· καὶ ἐγὼ τοιοῦτόν τι ποθῶ πρὸς τὴν σκέψιν· θεασάμενος ὅτι οὕτως ἔχεις πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ, ὡς φῆς, δέομαι τοιοῦτόν τι εἶπεῖν· Ἴθι δὴ μοι, ὃ Πρωταγόρα, καὶ τότε τῆς διανοίας ἀποκάλυψον· πῶς ἔχεις πρὸς ἐπιστήμην; πότερον καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ ὥσπερ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἄλλως; δοκεῖ δὲ τοῖς πολλοῖς περὶ ἐπιστήμης τοιοῦτόν τι, οὐκ ἰσχυρὸν οὐδ' ἡγεμονικὸν οὐδ' ἀρχικὸν εἶναι· οὐδὲ ὡς περὶ τοιούτου αὐτοῦ ὄντος διανοοῦνται, ἀλλ' ἐνούσης πολλάκις ἀνθρώπῳ ἐπιστήμης οὐ τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἄρχειν, ἀλλ' ἄλλο τι, τοτὲ μὲν θυμόν, τοτὲ δὲ ἡδονήν, τοτὲ δὲ λύπην, ἐνίοτε δὲ ἔρωτα, πολλάκις δὲ φόβον, ἀτεχνῶς διανοούμενοι περὶ τῆς ἐπιστήμης, ὥσπερ περὶ ἀνδραπόδου, περιελκομένης ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ἄρ' οὖν καὶ σοὶ τοιοῦτόν τι περὶ αὐτῆς δοκεῖ, ἢ καλόν τε εἶναι ἢ ἐπιστήμη καὶ οἷον ἄρχειν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ ἐὰν περ γι-

γνώσκη τις τὰγαθὰ καὶ τὰ κακά, μὴ ἂν κρατηθῆναι ὑπὸ μηδενός, ὥστε ἄλλ' ἅττα πράττειν ἢ ἂν ἐπιστήμη κελεύη, ἀλλ' ἱκανὴν εἶναι τὴν φρόνησιν βοηθεῖν τῷ ἀνθρώπῳ; Καὶ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ σὺ λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἅμα, εἴπερ τῷ ἄλλῳ, αἰσχρόν ἐστι καὶ ἐμοὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην μὴ οὐχὶ πάντων κράτιστον φάναι εἶναι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. Καλῶς γε, ἔφην ἐγώ, σὺ λέγων καὶ ἀληθῆ. οἶσθα οὖν ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμοὶ τε καὶ σοὶ οὐ πείθονται, ἀλλὰ πολλοὺς φασὶ γινώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλουν πράττειν, ἐξὸν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἄλλα πράττειν· καὶ ὅσους δὴ ἐγὼ ἠρόμην ὅ τί ποτε αἰτιόν ἐστι τούτου, ὑπὸ ἡδονῆς φασὶν ἠττωμένους ἢ λύπης ἢ ὧν νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τινος τούτων κρατουμένους ταῦτα ποιεῖν τοὺς ποιοῦντας. Πολλὰ γὰρ οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἄλλα οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ ἀνθρώποι. Ἰθὶ δὴ μετ' ἐμοῦ ἐπιχείρησον πείθειν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διδάσκειν ὅ ἐστιν αὐτοῖς τοῦτο τὸ πάθος, ὃ φασὶν ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἠττᾶσθαι, καὶ οὐ πράττειν διὰ ταῦτα τὰ βέλτιστα, ἐπεὶ γινώσκειν γε αὐτά. ἴσως γὰρ ἂν λεγόντων ἡμῶν, ὅτι Οὐκ ὀρθῶς λέγετε, ὦ ἀνθρώποι, ἀλλὰ ψεύδεσθε, ἔροιντ' ἂν ἡμᾶς· ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἐστὶ τοῦτο πάθημα ἡδονῆς ἠττᾶσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἐστίν, καὶ τί ὑμεῖς αὐτό φατε εἶναι; εἶπατον ἡμῖν. Τί δέ, ὦ Σώκρατες, δεῖ ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀνθρώπων, οἱ ὃ τί ἂν τύχῳσι τοῦτο λέγουσιν; Οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, εἶναι τι ἡμῖν τοῦτο πρὸς τὸ ἐξευρεῖν περὶ ἀνδρείας, πρὸς τᾶλλα μύρια τὰ τῆς ἀρετῆς πῶς ποτ' ἔχει. εἰ οὖν σοὶ δοκεῖ ἐμμένειν οἷς ἄρτι ἔδοξεν ἡμῖν, ἐμὲ ἠγήσασθαι, ἢ οἶμαι ἂν ἔγωγε κάλλιστα φανερόν γενέσθαι, ἔπου· εἰ δὲ μὴ βούλει, εἴ σοι φίλον, ἐὼ χαίρειν. Ἄλλ', ἔφη, ὀρθῶς λέγεις· καὶ πέραιναι ὥσπερ ἤρξω.

ΚΕΦ. ΛΓ΄. Πάλιν τοίνυν, ἔφη ἐγώ, εἰ ἔροιντο ἡμᾶς· Τί οὖν φατε τοῦτο εἶναι ὃ ἡμεῖς ἤττω εἶναι τῶν ἡδονῶν ἐλέγομεν; εἴποιμ' ἂν ἔγωγε πρὸς αὐτοὺς ὡδί· Ἄκουετε δὴ περὶ ἀσόμεθα γὰρ ὑμῖν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας φράσαι. ἄλλο τι γάρ, ὃ ἄνθρωποι, φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι ἐν τοῖσδε, οἷον πολλάκις ὑπὸ σίτων καὶ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων κρατούμενοι ἡδέων ὄντων, γινώσκοντες ὅτι πονηρὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ πράττειν; φαίεν ἄν. Οὐκοῦν ἐροίμεθ' ἂν αὐτοὺς ἐγώ τε καὶ σὺ πάλιν· Πονηρὰ δὲ αὐτὰ πῆ φατε εἶναι; πότερον ὅτι τὴν ἡδονὴν ταύτην ἐν τῷ παραχρῆμα παρέχει καὶ ἡδύ ἐστίν ἕκαστον αὐτῶν, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον νόσους τε ποιεῖ καὶ πενίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ παρασκευάζει; ἢ κἂν εἴ τι τούτων εἰς τὸ ὕστερον μηδὲν παρασκευάζει, χαίρειν δὲ μόνον ποιεῖ, ὅμως δ' ἂν κακὰ ἦν, ὃ τι παθόντα χαίρειν ποιεῖ καὶ ὀπηροῦν; ἄρ' οἴομεθ' ἂν αὐτοὺς, ὃ Πρωταγόρα, ἄλλο τι ἀποκρίνασθαι, ἢ ὅτι οὐ κατὰ τὴν αὐτῆς τῆς ἡδονῆς τῆς παραχρῆμα ἐργασίαν κακὰ ἐστίν, ἀλλὰ διὰ τὰ ὕστερον γινόμενα, νόσους τε καὶ τᾶλλα; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Πρωταγόρας, τοὺς πολλοὺς ἂν ταῦτα ἀποκρίνασθαι. Οὐκοῦν νόσους ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ καὶ πενίας ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ; ὁμολογοῖεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. συνέφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν φαίνεται, ὃ ἄνθρωποι, ὑμῖν, ὡς φαμεν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας, δι' οὐδὲν ἄλλο ταῦτα κακὰ ὄντα, ἢ διότι εἰς ἀνίας τε ἀποτελεῦτᾶ καὶ ἄλλων ἡδονῶν ἀποστερεῖ; ὁμολογοῖεν ἄν; συνεδόκει ἡμῖν ἀμφοῖν. οὐκοῦν πάλιν αὖ αὐτοὺς τὸ ἐναντίον εἰ ἐροίμεθα· Ὡ ἄνθρωποι οἱ λέγοντες αὖ ἀγαθὰ ἀνιαρὰ εἶναι, ἄρα οὐ τὰ τοιάδε λέγετε, οἷον τὰ τε γυμνάσια καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπείας τὰς διὰ καύσεων τε καὶ τομῶν καὶ φαρμακειῶν καὶ λιμοκτονιῶν γιγνομένας, ὅτι ταῦτα ἀγαθὰ μὲν ἐστίν, ἀνιαρὰ δέ; φαίεν ἄν; συνεδόκει. Πότερον οὖν κατὰ τὸδε ἀγαθὰ αὐτὰ καλεῖτε,

ὅτι ἐν τῷ παραχοῆμα ὀδύνας τὰς ἐσχάτας παρέχει καὶ ἀληθινὰς ὀδύνας, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ὑγίειαι τε ἀπ' αὐτῶν γίνονται καὶ εὐεξία τῶν σωμάτων καὶ τῶν πόλεων σωτηρίαί τε καὶ ἄλλων ἀρχαὶ καὶ πλοῦτοι; φαῖεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. συνεδόκει. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ ἐστὶ δι' ἄλλο τι, ἢ ὅτι εἰς ἡδονὰς ἀποτελευτᾷ καὶ λυπῶν ἀπαλλαγὰς τε καὶ ἀποτροπὰς; ἢ ἔχετε τι ἄλλο τέλος λέγειν, εἰς ὃ ἀποβλέψαντες αὐτὰ ἀγαθὰ καλεῖτε, ἀλλ' ἢ ἡδονὰς τε καὶ λύπας; οὐκ ἄν φαῖεν, ὡς ἐγῶμαι. Οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἡδονὴν διώκετε ὡς ἀγαθὸν ὄν, τὴν δὲ λύπην φεύγετε ὡς κακόν; συνεδόκει. Τοῦτ' ἄρα ἡγεῖσθ' εἶναι κακόν, τὴν λύπην, καὶ ἀγαθὸν τὴν ἡδονὴν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ χαίρειν τότε λέγετε κακὸν εἶναι, ὅταν μειζόνων ἡδονῶν ἀποστερῇ ἢ ὅσας αὐτὸ ἔχει, ἢ λύπας μείζους παρασκευάζῃ τῶν ἐν αὐτῷ ἡδονῶν· ἐπεὶ εἰ κατ' ἄλλο τι αὐτὸ τὸ χαίρειν κακὸν καλεῖτε καὶ εἰς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέψαντες, ἔχοιτε ἄν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν· ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Οὐδ' ἐμοὶ δοκοῦσιν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Ἄλλο τι οὖν πάλιν καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ λυπεῖσθαι ὁ αὐτὸς τρόπος; τότε καλεῖτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθόν, ὅταν ἢ μείζους λύπας τῶν ἐν αὐτῷ οὐσῶν ἀπαλλάττῃ ἢ μείζους ἡδονὰς τῶν λυπῶν παρασκευάζῃ; ἐπεὶ εἰ πρὸς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέπετε, ὅταν καλῆτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθόν, ἢ πρὸς ὃ ἐγὼ λέγω, ἔχετε ἡμῖν εἰπεῖν· ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὁ Πρωταγόρας. Πάλιν τοίνυν, ἔφη ἐγώ, εἰ με ἀνέροισθε, ὃ ἄνθρωποι, Τίνος οὖν δήποτε ἔνεκα πολλὰ περὶ τούτου λέγεις καὶ πολλαχῆ; Συγγιγνώσκετέ μοι, φαίην ἄν ἔγωγε. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ ῥάδιον ἀποδείξαι τί ἐστὶ ποτε τοῦτο, ὃ ὑμεῖς καλεῖτε τῶν ἡδονῶν ἥττω εἶναι· ἔπειτα ἐν τούτῳ εἰσι πᾶσαι αἱ ἀποδείξεις. ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθέσθαι ἔξεστιν, εἴπη ἔχετε ἄλλο τι φάναι εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἢ τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ κακὸν ἄλλο τι ἢ τὴν ἀνίαν· ἢ ἀρκεῖ ὑμῖν τὸ ἡδέως καταβιῶ-

ναι τὸν βίον ἄνευ λυπῶν; εἰ δὲ ἀρκεῖ καὶ μὴ ἔχετε μηδὲν ἄλλο φάναι εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὃ μὴ εἰς ταῦτα τελευτᾷ, τὸ μετὰ τοῦτο ἀκούετε. φημί γὰρ ὑμῖν τούτου οὕτως ἔχοντος γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι, ὅταν λέγητε, ὅτι πολλάκις γιγνώσκων τὰ κακὰ ἄνθρωπος, ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως πράττει αὐτά, ἐξὸν μὴ πράττειν, ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἀγόμενος καὶ ἐκπληττόμενος· καὶ αὐθις αὖ λέγετε, ὅτι γιγνώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰγαθὰ πράττειν οὐκ ἐθέλει διὰ τὰς παραχαρῆμα ἡδονάς, ὑπὸ τούτων ἠττώμενος.

ΚΕΦ. ΛΖ'. Ὡς δὲ ταῦτα γέλοιά ἐστίν, κατάδηλον ἔσται, ἐὰν μὴ πολλοῖς ὀνόμασι χρώμεθα ἄρα ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ καὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ δύο ἐφάνη ταῦτα, δυοῖν καὶ ὀνόμασιν προσαγορεύομεν αὐτά, πρῶτον μὲν ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἔπειτα αὐθις ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ. θέμενοι δὴ οὕτω λέγομεν ὅτι γιγνώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰ κακὰ ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ ποιεῖ. ἐὰν οὖν τις ἡμᾶς ἔρηται, Διὰ τί; Ἡττώμενος, φήσομεν· Ὑπὸ τοῦ; ἐκεῖνος ἐρήσεται ἡμᾶς· ἡμῖν δὲ ὑπὸ μὲν ἡδονῆς οὐκέτι ἔξεστιν εἰπεῖν· ἄλλο γὰρ ὄνομα μετείληφεν ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τὸ ἀγαθόν· ἐκεῖνῳ δὲ ἀποκρινόμεθα καὶ λέγομεν, ὅτι Ἡττώμενος—Ὑπὸ τίνος; φήσει. Τοῦ ἀγαθοῦ, φήσομεν νῆ Δία. ἂν οὖν τύχη ὁ ἐρόμενος ἡμᾶς ὑβριστῆς ὢν, γελάσεται καὶ ἐρεῖ· Ἡ γελοῖον λέγετε πρᾶγμα, εἰ πράττει τις κακὰ, γιγνώσκων ὅτι κακὰ ἐστίν, οὐ δέον αὐτὸν πράττειν, ἠττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. ἄρα, φήσει, οὐκ ἀξίων ὄντων νικᾶν ἐν ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν· τὰ κακὰ, ἢ ἀξίων; φήσομεν δηλον ὅτι ἀποκρινόμενοι, ὅτι οὐκ ἀξίων ὄντων· οὐ γὰρ ἂν ἐξημέρανεν ὃν φαμεν ἠττω εἶναι τῶν ἡδονῶν. Κατὰ τί δέ, φήσει ἴσως, ἀνάξιά ἐστίν τὰγαθὰ τῶν κακῶν ἢ τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν; ἢ κατ' ἄλλο τι ἢ ὅταν τὰ μὲν μεῖζω, τὰ δὲ σμικρότερα ἢ; ἢ πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω ἢ; οὐχ ἔξομεν εἰπεῖν ἄλλο ἢ τοῦτο.

Δῆλον ἄρα, φήσει, ὅτι τὸ ἠττᾶσθαι τοῦτο λέγετε, ἀντὶ ἐλατόνων ἀγαθῶν μείζω κακὰ λαμβάνειν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω μεταλάβωμεν δὴ τὰ ὀνόματα πάλιν τὸ ἡδύ τε καὶ ἀνιαρὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις, καὶ λέγωμεν ὅτι ἄνθρωπος πράττει, τότε μὲν ἐλέγομεν τὰ κακὰ, νῦν δὲ λέγωμεν τὰ ἀνιαρά, γιγνώσκων ὅτι ἀνιαρά ἐστιν, ἠττώμενος ὑπὸ τῶν ἡδέων, δῆλον ὅτι ἀναξίων ὄντων νικᾶν. καὶ τίς ἄλλη ἀναξία ἡδονῆ πρὸς λύπην ἐστίν, ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ ἀλλήλων καὶ ἔλλειψις; ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τε καὶ σμικρότερα γιγνόμενα ἀλλήλων καὶ πλείω καὶ ἐλάττω καὶ μᾶλλον καὶ ἠττον. εἰ γὰρ τις λέγοι ὅτι Ἄλλὰ πολὺ διαφέρει, ὃ Σώκρατες, τὸ παραχρῆμα ἡδὺ τοῦ εἰς τὸν ὕστερον χρόνον καὶ ἡδέος καὶ λυπηροῦ, Μῶν ἄλλω τῷ, φαίην ἂν ἔγωγε, ἢ ἡδονῆ καὶ λύπῃ; οὐ γὰρ ἔσθ' ὅτῳ ἄλλω. ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς ἰστάναι ἄνθρωπος, συνθεὶς τὰ ἡδέα καὶ συνθεὶς τὰ λυπηρά, καὶ τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω στήσας ἐν τῷ ζυγῷ, εἰπέ ποτέρα πλείω ἐστίν. ἐὰν μὲν γὰρ ἡδέα πρὸς ἡδέα ἰστῆς, τὰ μείζω αἰεὶ καὶ πλείω ληπτέα· ἐὰν δὲ λυπηρά πρὸς λυπηρά, τὰ ἐλάττω καὶ σμικρότερα. ἐὰν δὲ ἡδέα πρὸς λυπηρά, ἐὰν μὲν τὰ ἀνιαρά ὑπερβάλληται ὑπὸ τῶν ἡδέων, ἐὰν τε τὰ ἐγγὺς ὑπὸ τῶν πόρρω, ἐὰν τε τὰ πόρρω ὑπὸ τῶν ἐγγὺς, ταύτην τὴν προᾶξιν πρακτέον ἐν ἧ ἂν ταῦτ' ἐνῆ· ἐὰν δὲ τὰ ἡδέα ὑπὸ τῶν ἀνιαρῶν, οὐ πρακτέα· μή πη ἄλλη ἔχει, φαίην ἂν, ταῦτα, ὃ ἄνθρωποι; οἷδ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοιεν ἄλλως λέγειν. συνεδόκει καὶ ἐκείνῳ. Ὅτε δὴ τοῦτο οὕτως ἔχει, τότε μοι ἀποκρίνασθε, φήσω· φαίνεται ὑμῖν τῇ ὄψει τὰ αὐτὰ μεγέθη ἐγγύθεν μὲν μείζω, πόρρωθεν δὲ ἐλάττω· ἢ οὐ; Φήσουσι. Καὶ τὰ παχέα καὶ τὰ πολλὰ ὡσαύτως; καὶ αἱ φωναὶ αἱ ἴσαι ἐγγύθεν μὲν μείζους, πόρρωθεν δὲ σμικρότεραι; Φαίεν ἂν. Εἰ οὖν ἐν τούτῳ ἡμῖν ἦν τὸ εὖ πράττειν, ἐν τῷ τὰ μὲν μεγάλα μήκη καὶ πράττειν καὶ λαμβάνειν, τὰ δὲ σμικρὰ καὶ φεύγειν καὶ μὴ πράττειν, τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τοῦ βίου; ἄρα ἢ μετροπικῆ

τέχνη ἢ ἡ τοῦ φαινομένου δύναμις; ἢ αὕτη μὲν ἡμᾶς ἐπλάνα καὶ ἐποίει ἄνω τε καὶ κάτω πολλάκις μεταλαμβάνειν ταῦτά καὶ μεταμέλειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν καὶ ἐν ταῖς αἰρέσεσι τῶν μεγάλων τε καὶ μικρῶν, ἢ δὲ μετρητικὴ ἄκυρον μὲν ἂν ἐποίησε τοῦτο τὸ φάντασμα, δηλώσασα δὲ τὸ ἀληθὲς ἡσυχίαν ἂν ἐποίησεν ἔχειν τὴν ψυχὴν μένουσαν ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ καὶ ἔσωσεν ἂν τὸν βίον; ἄρ' ἂν ὁμολογοῖεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ταῦτα ἡμᾶς τὴν μετρητικὴν σφῆξιν ἂν τέχνην, ἢ ἄλλην; Τὴν μετρητικὴν, ὁμολογεῖ. Τί δ', εἰ ἐν τῇ τοῦ περιττοῦ καὶ ἀρτίου αἰρέσει ἡμῖν ἦν ἡ σωτηρία τοῦ βίου, ὅποτε τὸ πλεόν ὀρθῶς ἔδει ἐλέσθαι καὶ ὅποτε τὸ ἔλαττον, ἢ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ ἢ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον, εἴτ' ἐγγὺς εἴτε πόρρω εἴη, τί ἂν ἔσφρξεν ἡμῖν τὸν βίον; ἄρ' ἂν οὐκ ἐπιστήμη; καὶ ἄρ' ἂν οὐ μετρητικὴ τις, ἐπειδὴ περὶ ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας ἐστὶν ἡ τέχνη; ἐπειδὴ δὲ περιττοῦ τε καὶ ἀρτίου, ἄρα ἄλλη τις ἢ ἀριθμητικὴ; ὁμολογοῖεν ἂν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι ἢ οὐ; Ἐδόκουν ἂν καὶ τῷ Πρωταγόρᾳ ὁμολογεῖν. Εἶεν, ὦ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ δὲ ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἐν ὀρθῇ τῇ αἰρέσει ἐφάνη ἡμῖν ἡ σωτηρία τοῦ βίου οὕσα, τοῦ τε πλείονος καὶ ἐλάττονος καὶ μείζονος καὶ μικροτέρου καὶ πορρωτέρου καὶ ἐγγυτέρου, ἄρα πρῶτον μὲν οὐ μετρητικὴ φαίνεται, ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας οὕσα καὶ ἰσότητος πρὸς ἀλλήλας σκέψις; Ἄλλ' ἀνάγκη. Ἐπεὶ δὲ μετρητικὴ, ἀνάγκη δὴπου τέχνη καὶ ἐπιστήμη. Συμφήσουσιν. Ἦτις μὲν τοίνυν τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἐστὶν αὕτη, εἰσαῦθις σχεψόμεθα· ὅτι δὲ ἐπιστήμη ἐστὶν, τοσοῦτον ἔξαρκεῖ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ἐμὲ δεῖ καὶ Πρωταγόραν ἀποδείξαι περὶ ὧν ἤρεσθε ἡμᾶς. ἤρεσθε δέ, εἰ μένησθε, ἡνίκα ἡμεῖς ἀλλήλοις ὁμολογοῦμεν ἐπιστήμης μηδὲν εἶναι κρεῖττον, ἀλλὰ τοῦτο αἰεὶ κρατεῖν, ὅπου ἂν ἐνῆ, καὶ ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· ὑμεῖς δὲ δὴ ἔφατε τὴν ἡδονὴν πολλάκις κρατεῖν καὶ τοῦ εἰδότος ἀνθρώπου, ἐπειδὴ δὲ ὑμῖν οὐχ ὁμολο-

γοῦμεν, μετὰ τοῦτο ἤρεσθε ἡμᾶς· ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἔστι τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἠττάσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἔστιν καὶ τί ὑμεῖς αὐτό φατε εἶναι; εἶπατε ἡμῖν, εἰ μὲν οὖν τότε εὐθύς ὑμῖν εἴπομεν ὅτι ἀμαθία, καταγελάτε ἂν ἡμῶν· νῦν δὲ ἂν ἡμῶν καταγελάτε, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καταγέλασσεσθε· καὶ γὰρ ὑμεῖς ὁμολογήκατε ἐπιστήμης ἐνδεία ἐξαμαρτάνειν περὶ τὴν τῶν ἡδονῶν αἴρεσιν καὶ λυπῶν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας—ταῦτα δὲ ἔστιν ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ—καὶ οὐ μόνον ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ὁμολογήκατε ὅτι μετρητικῆς. ἡ δὲ ἐξαμαρτανομένη πράξις ἄνευ ἐπιστήμης ἴστε που καὶ αὐτοὶ ὅτι ἀμαθία πρᾶττεται, ὥστε τοῦτ' ἔστιν τὸ ἡδονῆς ἠττω εἶναι, ἀμαθία ἢ μεγίστη· ἢς Πρωταγόρας ὅδε φησὶν ἰατρὸς εἶναι καὶ Προδίκος καὶ Ἰππίας, ὑμεῖς δὲ διὰ τὸ οἴεσθαι ἄλλο τι ἢ ἀμαθίαν εἶναι οὔτε αὐτοὶ οὔτε τοὺς ὑμετέρους παῖδας παρὰ τοὺς τούτων διδασκάλους τούσδε τοὺς σοφιστὰς πέμπετε, ὡς οὐ διδασκάλου ὄντος, ἀλλὰ κηρόμενοι τοῦ ἀργυρίου καὶ οὐ διδόντες τούτοις κακῶς πρᾶττετε καὶ ἰδία καὶ δημοσία.

ΚΕΦ. ΛΗ'. Ταῦτα μὲν τοῖς πολλοῖς ἀποκεκριμένοι ἂν ἦμεν. ὑμᾶς δὲ δὴ μετὰ Πρωταγόρου ἐρωτῶ, ὦ Ἰππία τε καὶ Προδίκε—κοινὸς γὰρ δὴ ἔστω ὑμῖν ὁ λόγος—πότερον δοκῶ ὑμῖν ἀληθῆ λέγειν ἢ ψεύδεσθαι. Ὑπερφυῶς ἐδόκει ἅπασιν ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα. Ὅμολογεῖτε ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀνιαρὸν κακόν; τὴν δὲ Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτοῦμαι· εἴτε γὰρ ἡδὺ εἴτε τερπνὸν λέγεις εἴτε χαρτόν, εἴτε ὀπόθεν καὶ ὅπως χαίρεις τὰ τοιαῦτα ὀνομάζων, ὦ βέλτιστε Προδίκε, τοῦτό μοι πρὸς ὃ βούλομαι ἀπόκριναι. Γέλασας οὖν ὁ Προδίκος συνωμολόγησε, καὶ οἱ ἄλλοι. Τί δὲ δὴ, ὦ ἄνδρες, ἔφην ἐγώ, τὸ τοιόνδε; αἱ ἐπὶ τούτου πράξεις ἅπασαι, ἐπὶ τοῦ ἀλύπως ζῆν καὶ

ἡδέως, ἄρ' οὐ καλαὶ καὶ ὠφέλιμοι; καὶ τὸ καλὸν ἔργον ἀγαθὸν τε καὶ ὠφέλιμον; Συνεδόκει. Εἰ ἄρα, ἔφην ἐγώ, τὸ ἡδὺ ἀγαθὸν ἐστίν, οὐδεὶς οὔτε εἰδὼς οὔτε οἰόμενος ἄλλα βελτίω εἶναι, ἢ ἃ ποιεῖ, καὶ δυνατά, ἔπειτα ποιεῖ ταῦτα, ἐξὸν τὰ βελτίω· οὐδὲ τὸ ἥττω εἶναι αὐτοῦ ἄλλο τι τοῦτ' ἐστίν ἢ ἀμαθία, οὐδὲ κρείττω ἑαυτοῦ ἄλλο τι ἢ σοφία. Συνεδόκει πᾶσιν. Τί δὲ δὴ; ἀμαθίαν ἄρα τὸ τοιόνδε λέγετε, τὸ ψευδῆ ἔχειν δόξαν καὶ ἐψεῦσθαι περὶ τῶν πραγμάτων τῶν πολλοῦ ἀξίων; Καὶ τοῦτο πᾶσι συνεδόκει. Ἄλλο τι οὖν, ἔφην ἐγώ, ἐπί γε τὰ κακὰ οὐδεὶς ἐκὼν ἔρχεται οὐδ' ἐπὶ ἃ οἴεται κακὰ εἶναι, οὐδ' ἔστι τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἐπὶ ἃ οἴεται κακὰ εἶναι ἐθέλειν ἰέναι ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν· ὅταν τε ἀναγκασθῆ δυοῖν κακοῖν τὸ ἕτερον αἰρεῖσθαι, οὐδεὶς τὸ μείζον αἰρήσεται ἐξὸν τὸ ἔλαττον; Ἄπαντα ταῦτα συνεδόκει ἅπασιν ἡμῖν. Τί οὖν; ἔφην ἐγώ. καλεῖτέ τι δέος καὶ φόβον; καὶ ἄρα ὅπερ ἐγώ; πρὸς σὲ λέγω, ὦ Προδίκε. προσδοκίαν τινὰ λέγω κακοῦ τοῦτο, εἴτε φόβον εἴτε δέος καλεῖτε. Ἐδόκει Πρωταγόρα μὲν καὶ Ἰππία δέος τε καὶ φόβος εἶναι τοῦτο, Προδίκῳ δὲ δέος, φόβος δ' οὔ. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφην ἐγώ, ὦ Προδίκε, διαφέρει· ἀλλὰ τόδε. εἰ ἀληθῆ τὰ ἔμπροσθεν ἐστίν, ἄρα τις ἀνθρώπων ἐθέλησει ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἃ δέδοικεν, ἐξὸν ἐπὶ ἃ μή; ἢ ἀδύνατον ἐκ τῶν ὁμολογημένων; ἃ γὰρ δέδοικεν, ὁμολόγηται ἡγεῖσθαι κακὰ εἶναι· ἃ δὲ ἡγεῖται κακὰ, οὐδένα οὔτε ἰέναι ἐπὶ ταῦτα οὔτε λαμβάνειν ἐκόντα. Ἐδόκει καὶ ταῦτα πᾶσιν.

ΚΕΦ. ΛΘ'. Οὕτω δὴ τούτων ὑποκειμένων, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Προδίκε τε καὶ Ἰππία, ἀπολογείσθω ἡμῖν Πρωταγόρας ὅδε, ἃ τὸ πρῶτον ἀπεκρίνατο, πῶς ὀρθῶς ἔχει, μὴ ἃ τὸ πρῶτον παντάπασιν· τότε μὲν γὰρ δὴ πέντε ὄντων μορίων τῆς ἀρετῆς οὐδὲν ἔφη εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, ἰδίαν δὲ αὐτοῦ

ἕκαστον ἔχειν δύναμιν· ἀλλ' οὐ ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἃ τὸ ὕστερον εἶπεν. τὸ γὰρ ὕστερον ἔφη τὰ μὲν τέτταρα ἐπεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις εἶναι, τὸ δὲ ἐν πάνυ πολὺ διαφέρειν τῶν ἄλλων, τὴν ἀνδρείαν. γνώσεσθαι δέ μ' ἔφη τεκμηρίῳ τῷδε· εὐρήσεις γάρ, ὦ Σώκρατες, ἀνθρώπους ἀνοσιωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀδικωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δέ· ὃ γινώσκει ὅτι πολὺ διαφέρει ἡ ἀνδρεία τῶν ἄλλων μοριῶν τῆς ἀρετῆς. καὶ ἐγὼ εὐθύς τότε πάνυ ἐθαύμασα τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπειδὴ ταῦτα μεθ' ὑμῶν διεξήλθον· ἠρόμην δ' οὖν τοῦτον, εἰ τοὺς ἀνδρείους λέγοι θαρραλέους· ὁ δέ, Καὶ ἴτας γ', ἔφη. μέμνησαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, ταῦτα ἀποκρινόμενος; Ὁμολόγει. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, εἰπέ ἡμῖν, ἐπὶ τί λέγεις ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους; ἢ ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν ἐφ' ἕτερα; Ναί, ἦ δ' ὅς. Πότερον οἱ μὲν δειλοὶ ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἐπὶ τὰ δεινά; Λέγεται δὴ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῆ, ἔφην ἐγώ, λέγεις· ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τί φῆς ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους; ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινά, ἡγουμένους δεινὰ εἶναι, ἢ ἐπὶ τὰ μῆ; Ἀλλὰ τοῦτό γ', ἔφη, ἐν οἷς σὺ ἔλεγες τοῖς λόγοις ἀπεδείχθη ἄρτι ὅτι ἀδύνατον. Καὶ τοῦτο, ἔφην ἐγώ, ἀληθὲς λέγεις· ὥστε εἰ τοῦτο ὀρθῶς ἀπεδείχθη, ἐπὶ μὲν ἃ δεινὰ ἡγεῖται εἶναι οὐδεὶς ἔρχεται, ἐπειδὴ τὸ ἥττω εἶναι ἑαυτοῦ ἠρώεθι ἀμαθία οὖσα. Ὁμολόγει. Ἀλλὰ μὴν ἐπὶ ἃ γε θαρροῦσι πάντες αὖ ἔρχονται, καὶ δειλοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ ταῦτη γε ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται, οἱ δειλοὶ τε καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν. Πότερον, ἔφην ἐγώ, καλὸν ὄν ἰέναι ἢ αἰσχρόν; Καλόν, ἔφη. Οὐκοῦν εἴπερ καλόν, καὶ ἀγαθὸν ὠμολογήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· τὰς γὰρ καλὰς πράξεις ἀπάσας ἀγαθὰς ὠμολογήσαμεν.

Ἄληθῆ λέγεις, καὶ αἰεὶ ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως. Ὅρθως γε, ἔφη ἐγώ. ἀλλὰ ποτέρους φῆς εἰς τὸν πόλεμον οὐκ ἐθέλειν ἰέναι, καλὸν ὄν καὶ ἀγαθόν; Τοὺς δειλοὺς, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, εἴπερ καλὸν καὶ ἀγαθόν, καὶ ἡδύ; Ὁμολόγηται γοῦν, ἔφη. Ἄρ' οὖν γινώσκοντες οἱ δειλοὶ οὐκ ἐθέλουσιν ἰέναι ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδιον; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐὰν ὁμολογῶμεν, ἔφη, διαφθεροῦμεν τὰς ἔμπροσθεν ὁμολογίας. Τί δ' ὁ ἀνδρεῖος; οὐκ ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδιον ἔρχεται; Ἀνάγκη, ἔφη, ὁμολογεῖν. Οὐκοῦν ὅλως οἱ ἀνδρεῖοι οὐκ αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται, ὅταν φοβῶνται, οὐδὲ αἰσchrὰ θάρρη θαρροῦσιν; Ἄληθῆ, ἔφη. Εἰ δὲ μὴ αἰσchrὰ, ἄρ' οὐ καλά; ὠμολόγει. Εἰ δὲ καλά, καὶ ἀγαθά; Ναί. Οὐκοῦν καὶ οἱ δειλοὶ καὶ οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι τοῦναντίον αἰσχροὺς τε φόβους φοβοῦνται καὶ αἰσchrὰ θάρρη θαρροῦσιν; ὠμολόγει. Θαρροῦσι δὲ τὰ αἰσchrὰ καὶ κακὰ δι' ἄλλο τι ἢ δι' ἄγνοιαν καὶ ἀμαθίαν; Οὕτως ἔχει, ἔφη. Τί οὖν; τοῦτο, δι' ὃ δειλοὶ εἰσιν οἱ δειλοὶ, δειλίαν ἢ ἀνδρείαν καλεῖς; Δειλίαν ἔγωγ', ἔφη. Δειλοὶ δὲ οὐ διὰ τὴν τῶν δεινῶν ἀμαθίαν ἐφάνησαν ὄντες; Πάνυ γ', ἔφη. Διὰ ταύτην ἄρα τὴν ἀμαθίαν δειλοὶ εἰσιν; ὠμολόγει. Δι' ὃ δὲ δειλοὶ εἰσιν, δειλία ὁμολογεῖται παρὰ σοῦ; συνέφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀμαθία δειλία ἂν εἴη; Ἐπένευσεν. Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ἐναντίον ἀνδρεία δειλία. Ἔφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν σοφία ἐναντία τῇ τούτων ἀμαθία ἐστίν; Καὶ ἐνταῦθα ἔτι ἐπένευσεν. Ἡ δὲ τούτων ἀμαθία δειλία; Πάνυ μόγις ἐνταῦθα ἐπένευσεν. Ἡ σοφία ἄρα τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀνδρεία ἐστίν, ἐναντία οὔσα τῇ τούτων ἀμαθία; οὐκέτι ἐνταῦθα οὐτ' ἐπινεῦσαι ἠθέλησεν ἐσίγα τε. καὶ ἐγώ εἶπον· Τί δή, ὦ Πρωταγόρα, οὔτε σὺ φῆς ἂ ἐρωτῶ οὔτε ἀπόφης; Αὐτός, ἔφη, πέρανον. Ἐν δ', ἔφη ἐγώ, μόνον ἐρόμενος ἔτι σέ, εἴ σοι ὥσπερ τὸ πρῶτον ἔτι δοκοῦσιν εἶναί τινες ἀνθρώποι

ἀμαθέστατοι μὲν, ἀνδρειότατοι δέ. Φιλονικεῖν μοι, ἔφη, δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐμὲ εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον· χαριῶμαι οὖν σοι, καὶ λέγω ὅτι ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι.

ΚΕΦ. Μ'. Οὔτοι, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλου ἕνεκα ἐρωτῶ πάντα ταῦτα ἢ σκέψασθαι βουλόμενος, πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἢ ἀρετή. οἶδα γὰρ ὅτι τούτου φανεροῦ γενομένου μάλιστα ἂν κατάδηλον γένοιτο ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἐγὼ τε καὶ σὺ μακρὸν λόγον ἐκάτερος ἀπετείναμεν, ἐγὼ μὲν λέγων ὡς οὐ διδακτὸν ἀρετή, σὺ δ' ὡς διδακτόν. καὶ μοι δοκεῖ ἡμῶν ἢ ἄρτι ἕξοδος τῶν λόγων ὥσπερ ἄνθρωπος κατηγορεῖν τε καὶ καταγελάειν, καὶ εἰ φωνὴν λάβοι, εἰπεῖν ἂν ὅτι Ἄτοποι γ' ἐστέ, ὦ Σώκρατες τε καὶ Πρωταγόρα· σὺ μὲν λέγων ὅτι οὐ διδακτὸν ἐστὶν ἢ ἀρετὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν σεαυτῶ τάναντία σπεύδεις, ἐπιχειρῶν ἀποδείξει ὡς πάντα χρήματά ἐστιν ἐπιστήμη, καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία, ὧ τρόπῳ μάλιστα ἂν διδακτὸν φανεῖν ἢ ἀρετή. εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι ἦν ἢ ἐπιστήμη ἢ ἀρετή, ὥσπερ Πρωταγόρας ἐπεχειρεῖ λέγειν, σαφῶς οὐκ ἂν ἦν διδακτόν· νῦν δὲ εἰ φανήσεται ἐπιστήμη ὅλον, ὡς σὺ σπεύδεις, ὦ Σώκρατες, θαυμάσιον ἔσται μὴ διδακτὸν ὄν. Πρωταγόρας δ' αὖ διδακτὸν τότε ὑποθέμενος νῦν τούναντίον ἔοικε σπεύδοντι, ὀλίγου πάντα μᾶλλον φανῆναι αὐτὸ ἢ ἐπιστήμην· καὶ οὕτως ἂν ἥκιστα εἴη διδακτόν. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, πάντα ταῦτα καθορῶν ἄνω κάτω ταραπτόμενα δεινῶς, πᾶσαν προθυμίαν ἔχω καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι, καὶ βουλοίμην ἂν ταῦτα διεξεληθόντας ἡμᾶς ἐξελεθεῖν καὶ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὃ τι ἐστίν, καὶ πάλιν ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτοῦ, εἴτε διδακτόν εἴτε μὴ διδακτόν, μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος καὶ ἐν τῇ σκέψει σφίλη ἔξαπατήσας, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διανομῇ ἠμέλησεν ἡμῶν, ὡς

φῆς σύ. ἤρρεσεν οὖν μοι καὶ ἐν τῷ μύθῳ ὁ Προμηθεὺς μᾶλλον τοῦ Ἐπιμηθέως· ᾧ χρώμενος ἐγὼ καὶ προμηθεύμενος ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἐμαυτοῦ παντὸς πάντα ταῦτα πραγματεύομαι, καὶ εἰ σὺ ἐθέλεις, ὅπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἔλεγον, μετὰ σοῦ ἂν ἥδιστα ταῦτα συνδιασκοποίην. Καὶ ὁ Πρωταγόρας, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπαινῶ σου τὴν προθυμίαν καὶ τὴν διέξοδον τῶν λόγων. καὶ γὰρ οὔτε τᾶλλα οἶμαι κακὸς εἶναι ἄνθρωπος, φθονερός τε ἥκιστ' ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ περὶ σοῦ πρὸς πολλοὺς δὴ εἴρηκα, ὅτι ὢν ἐντυγχάνω πολὺ μάλιστα ἄγαμαί σε, τῶν μὲν τηλικούτων καὶ πάνυ· καὶ λέγω γε ὅτι οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τῶν ἐλλογίμων γένοιο ἀνδρῶν ἐπὶ σοφία. καὶ περὶ τούτων δὲ εἰσαῦθις, ὅταν βούλη, διέξιμεν· νῦν δ' ὦρα ἤδη καὶ ἐπ' ἄλλο τι τρέπεσθαι. Ἄλλ', ἦν δ' ἐγὼ, οὕτω χρὴ ποιεῖν, εἴ σοι δοκεῖ. καὶ γὰρ ἐμοὶ οἶπερ ἔφην ἰέναι πάλαι ὦρα, ἀλλὰ Καλλία τῷ καλῷ χαριζόμενος παρέμεινα.

Ταῦτ' εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες ἀπῆμεν.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Κεφ. Β'.

βαθέος ὄρθρου: βλ. Πλ. Κρίτ. (43 Α, Κεφ. Α'). — **Ἴπποκράτης:** νέος πλούσιος, ὁρεγόμενος ἀνωτέρας μορφώσεως ὁ Ἴπποκράτης ὡς καὶ ὁ Φάσων δὲν εἶναι ἄλλοθεν γνωστοί. — **τὴν θύραν... ἔκρουε:** αἱ οἰκίαι τῶν πλουσίων, ὅποια ἢ τοῦ Καλλίου, εἶχον θυρωροὺς δούλους, συνήθως δὲ πρὸς φύλαξιν τῆς εἰσόδου καὶ κύνα· ἄλλ' ἢ οἰκία τοῦ Σω. ἦτο εὐτελεστάτη, ὁ ἴδιος δὲ ἕξιμα αὐτὴν πέντε μνάς· δὲν ἔχει οὐδὲ ῥόπτρον, διὸ ὁ Ἴππ. κρούει μὲ τὴν βακτηρίαν. — **νεώτερον** (εὐφημ.) = δυσάρεστον. — **εὖ ἂν λέγοις** (ἐνν. εἰ ἀγαθὰ ἀγγέλλοις) = καλὰ, ὦραϊα! — **ἦν** (ἀ' πρόσ.), **ἦ** (γ'), πρτκ. τοῦ ἡμὶ (= λέγω), ἐν χρῆσει εἰς τὰς παρενθετικὰς φράσεις **ἦν δ' ἐγώ**, (= εἶπον ἐγώ), **ἦ δ' ὅς** (= εἶπεν οὗτος). — **πρῶην** = προχθές. — **ἑσπέρας γε** = ναί, χθές βράδυ. Δὲν λέγει **χθές ἑσπέρας**, διότι παρ' Ἀθηναίους μία ἡμέρα ἐλογίζετο ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς δύσεως τῆς ἐπομένης ἡμέρας. — **ἐπιψηλαφήσας:** ἕνεκα τοῦ σκοτούς ἀναζητεῖ ψηλαφητί· διὰ τὴν πενίαν ὁ Σω. δὲν ἀνάπτει τὴν αὐγὴν λύχνον. **σκίμπους** = κλίνη εὐτελής καὶ χαμηλή, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεπαύετο ὁ Σω. — **δῆτα** = ναί. — **Οἰνόη:** δύο δῆμοι τῆς Ἀττικῆς εἶχον τὸ ὄνομα τοῦτο, ὁ μὲν παρὰ τὸν Μαραθῶνα, ὁ δὲ παρὰ τὰς Ἐλευθεράς (ν. Μάζι) ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος, περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα, διότι ἐντεῦθεν εὐκόλως οἱ δούλοι κατέφευγον εἰς τὴν Βοιωτίαν. — **καὶ δῆτα** = καὶ λοιπόν. — **ὑπό τινος ἄλλου** = ἕνεκα ἄλλης τινὸς αἰτίας. — **καὶ ἔτι** = καὶ πάλιν, δηλ. ἂν καὶ ἦτο περασμένη ἢ ὦρα. — **Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης,** ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔσχεν ὁ διάλογος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 480 π. Χ. Οὗτος πρῶτος ὀνομάσας τὸν ἑαυτὸν τοῦ σοφιστῆν (Πρωταγ. 349 Α, Κεφ. 33) περιήρχετο τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος διδάσκων ἐπὶ μισθῷ¹ τοὺς πλουσιωτέρους τῶν νέων καὶ συναναστρεφόμενος ἄνδρας

1. Συνήθως ἐλάμβανε παρ' ἐκάστου μαθητοῦ ἑκατὸν μνάς.

κατέχοντας ἕξοχον θέσιν ἐν τῇ κοινονίᾳ. Τὸ 432 π. Χ. διατρίβων ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσίου Καλλίου συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Σωκράτους. Εἰς τὰς δυσμάς δὲ τοῦ βίου του καταγγελλεῖς ἐπὶ ἀσεβείᾳ, διότι εἰς τὸ σύγγραμμά του περὶ Θεῶν ἐξέφραζεν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἐζήτησε τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ἐπνίγη εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν περίπου, ἀφοῦ ἐπὶ 40 ἔτη συνεχῶς ἐδίδαξε.

Πλὴν τοῦ περὶ Θεῶν συγγράμματος ἔγραψε πολλὰ ἄλλα, τῶν ὁποίων μόνον τὰς ἐπιγραφὰς γνωρίζομεν (περὶ τοῦ ὄντος, περὶ ἀρετῶν, περὶ ὀρθοπειρίας, ἐν τῷ ὁποίῳ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν γραμματικὴν, περὶ τεχνῶν κλπ.). Ἐδέχετο τὸ τοῦ Ἡρακλείτου **πάντα ῥεῖ καὶ ἐδίδαξε τὸ περιβόητον «πάντων χρημάτων μέτρον ὁ ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστι»**. Κατὰ ταῦτα ἀλήθειαν ἔξ ἀντικειμένου δὲν ἐδέχετο, ἀλλὰ μόνον ὑποκειμενικὴν. Περὶ τοῦ αὐτοῦ δηλ. ἀντικειμένου δύνανται νὰ ὑπάρχουν δύο ὅλως ἀντίθετοι γνωῶμαι, ὅμως ἔξ ἴσου ἀληθεῖς· σοφὸς δὲ εἶναι ὁ δυνάμενος νὰ μεταβάλλῃ διὰ τοῦ λόγου τὴν γνώμην τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ ὄντα κακὰ, ὥστε νὰ πιστεῦουν ὅτι ταῦτα εἶναι ἀγαθὰ καὶ ἀντιστρόφως. **πῶρῳ τῶν νυκτῶν** (γεν. διαιρ.) **εἶναι** = ὅτι εἶχε πολὺ προχωρήσει ἡ νύκτα. — **ἐπειδὴ τάχιστα** = εὐθὺς μόλις. — **ὁ ὕπνος ἐκ τοῦ κόπου** = ὁ ἐκ τοιοῦτου κόπου ὕπνος. — **ἀνίημι** = ἀφήνω. — **ἀνδρεία** = προθυμία, ζῆλος. — **πτοίησις** (πτόησις) = σφοδρὰ ἐπιθυμία, λαχτάρα. — **μῶν;** = **μὴ οὖν;** = μήπως; — **εἰ γὰρ ἐν τούτῳ εἶη** = εἴθε τῷ ὄντι νὰ ἐξηγητᾶτο ἐκ τούτου μόνον, εἴθε αὕτη νὰ ἦτο ἡ δυσκολία. — **ἐπιλείπω** = ἀφήνω. — **αὐτὰ ταῦτα** = ἀκριβῶς διὰ τοῦτο. — **νεώτερος** = ὀλίγον νέος. — **ἦ, α' πρὸς. παρτι. τοῦ εἰμί.** — **τὸ πρότερον** = τὴν προηγουμένην φορὰν· πιθανῶς τὸ 444 π. Χ. — **γάρ,** βεβαιωτικὸς. — **καταλαμβάνω** = εὐρίσκω. — **καταλύει** = φιλοξενεῖται. **Καλλίας ὁ Ἰππονίκου:** κατήγετο ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κηρύκων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνοντο οἱ Κήρυκες καὶ οἱ Λαδοῦχοι τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ὁ πατὴρ του Ἰππόνικος νικήσας τὸ 426 π. Χ. τοὺς Βοιωτοὺς παρὰ τὴν Τανάγραν ἔπесе δύο ἔτη βραδύτερον εἰς τὸ Δῆλιον ἀφῆσας εἰς τὸν υἱὸν του μεγάλην περιουσίαν (200 ταλάντων), τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ἀκόρεστον φιλομάθειαν καὶ τὴν μεγάλην κενοδοξίαν κατεσπατάλησε. Τὸ 390 π. Χ. ἦτο στρατηγὸς εἰς τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον καὶ τὸ

372 π. Χ. ἤλθε πρεσβευτὴς εἰς Σπάρτην. Ἡ μήτηρ τοῦ διαζευχθεῖσα τὸν Ἰππόνικον συνεζεύχθη τὸν Περικλέα. — **θάραξει** = μένε ἤσυχος.

— **Ἐκτιμήσατε τὸν δραματικὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Πλάτων παριστᾷ τὴν πρὸς μάθησιν ὁρμὴν τοῦ Ἰπποκράτους.**

Κεφ. Γ΄.

ἀποπειρώμενος = θέλων νὰ δοκιμάσω. — **ῥώμη** = ἰσχύς θελήσεως, ἀποφασιστικότης. — **τελῶν** = πληρώνων. — **διασκοπῶ** = βολιδοσκοπῶ. — **μισθόν**, πηρμ. — **ὥσπερ ἄν εἶ** = ὡς λ. γ. ἄν. — **ἐπινοῶ** = σκέπτομαι. — **Ἰπποκράτη τὸν Κῶν**: κατήγετο ἐκ τοῦ περιφήμου (ιατρικοῦ) γένους τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ ἐγεννήθη περὶ τὸ 460 π.Χ. Ἐδιδάχθη τὴν ἱατρικὴν παρὰ τοῦ πατρὸς του καὶ τοῦ ἐκ Σηλυμβρίας Ἡροδίου καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς (**πατὴρ τῆς ἱατρικῆς**) συγγραφᾶς πολλὰ ἱατρικὰ συγγράμματα. — **Πολύκλειτος**: οὗτος γεννηθεὶς ἐν Σικυῶνι ἐπολιτογραφήθη εἰς τὸ Ἄργος, διὸ καὶ Ἀργεῖος ἐνταῦθα ὀνομάζεται. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Περικλέους καὶ ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἀργεῖου Ἐργαστηρίου τῶν γλυπτῶν. Πρῶτος ὑπέβαλεν εἰς σταθεροὺς κανόνας τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, κατὰ προτίμησιν δὲ εἰκόνιζε νεαροὺς ἀθλητάς, ὡς τὸν δορυφόρον, τὸν ἀποξυόμενον κλπ. — **Φειδίαν**: οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 488 π.Χ. καὶ ἀπέθανε τὸ 432 π.Χ. Ὑπῆρξεν ὁ περιφημότεος γλύπτης τῆς ἀρχαιότητος, εἰς αὐτὸν δὲ εἶχεν ἀναθέσει ὁ Περικλῆς τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ἔργων κατὰ τὴν διακόσμησιν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

ἐξινοῦμαι = ἐξαρκῶ. — **οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας** = μετὸσον μεγάλον ζῆλον σπεύδοντας. — **ἄλλο**, ἐκτὸς δηλ. τοῦ κυρίου ὀνόματος. — **δή τοι** = ὡς γνωστόν. — **ὑπέφαινε** = ἐγλυκοχάραξε. — **εἰ ἔοικε** (= εἰάν τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὰ προηγούμενα) = εἰάν ἢ ἀπόκρισις μου δεόν νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ προηγούμενα. — **παρέχων σαυτὸν** = παρουσιαζόμενος. — **γραμματιστής** = ὁ διδάσκων ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. — **ἐπὶ τέχνῃ** = διὰ νὰ ἐξασκήσῃς αὐτὴν ὡς ἐπάγγελμα. — **παιδεία** = μόρφωσις. — **δημιουργός** = τεχνίτης, ἐπαγγελματίας. — **ἐλεύθερος** = ὁ τεχνίτης ὁ μὴ ἔχων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κοινοῦ, ἐρασιτέχνης.

Κεφ. Δ'.

θεραπεύω = 1) περιποιούμαι 2) μορφώνω (τὸ ἀπρμφ. σημαίνει σκοπόν).— **ὄ,τι δέ ποτε... οἶσθα = εἰ οἶσθα, ὄ,τι... θαυμάζοιμ' ἄν.**— **παραδίδως** = προτίθεσαι νὰ παραδώσης.— **σοφιστής** = κάτοχος σοφίας, γνώσεων (σοφὰ = γνώσεις — εἰδέναι, ἴστωρ).— **τῶν τί σοφῶν** = τῶν γνώσεων εἰς τί, (εἰς τί ἀφορῶσιν αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας γνωρίζουν οἱ ζωγράφοι ;).— **ἀπεργασία** = κατεργασία, ἐκτέλεσις.— **ἐκεῖνο** : ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα.— **ἐπιστάτης** = ἐπιστήμων.— **δεινόν**, κτγμ. εἰς τὸ ἐννοούμενον **τινά**.— **ἦ γάρ** ; = δὲν εἶναι ἔτσι ;— **οὐκέτι ἔχω** = δὲν δύναμαι πλέον.

— *Πῶς τίθεται ὑπὸ τοῦ Σωκράτους τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀξίας τῆς σοφιστικῆς;*

— *Ποῖα σφάλματα περιέχουν οἱ δύο ὁρισμοὶ τοῦ Ἰπποκράτους ὡς πρὸς τὴν ἰδιότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ σοφιστοῦ;*

Κεφ. Ε'.

οἶόν τινα : ἐπιτείνει τὸν κίνδυνον.— **ὑποτίθῃμι** = ὑποθηκεύω, ἐκθέτω (εἰς κίνδυνον).— **ἐπιτρέπω** = ἐμπιστεύομαι.— **χρηστὸν** = ὑγιές, ἰσχυρόν.— **πονηρὸν** = ἀσθενικόν.— **περισκοπῶ** = ἐξετάζω προσεκτικῶς.— **εἰς συμβουλήν παρακαλῶ** = προσκαλῶ διὰ νὰ συμβουλευθῶ.— **περὶ πλείονος ἡγοῦμαι** = θεωρῶ ἀνότερον, τιμῶ περισσότερον.— **ἐν ᾧ πάντα ἐστὶ... πράττειν** = ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται (πάντα τὰ σὰ νὰ ἔχουν καλῶς, ἢ κακῶς), ὅλη σου ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία.— **ἐπικοινωνοῦμαι** = συμβουλευόμεαι, συνών. τὸ κατωτέρω **συμβουλήν ποιοῦμαι**.— **διεγνωνκῶς** = ἀποφασισμένος.— **συνεστέον** = **δεῖ συνεῖναι** : τὸ **συνεῖναι**, **συγγίνεσθαι** καὶ **ὀμιλεῖν** μεταχειρίζονται οἱ ἄπικοι πρὸς δῆλωση τῶν σχέσεων τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον.— **ἔοικεν**, ἐνν. **ἀγνοεῖν με**.— **ἔμπορος** = μεγαλέμπορος.— **κάπηλος** = μικρόμπορος, μεταπράτης.— **ἀγώγιμα** = φορτία, ἐμπορεύματα.— **ὦν... ἀγωγίμων... ὄ,τι = ὄ,τι τῶν ἀγωγίμων ἂ ἄγουσι**.— **χρηστὸς** = χρήσιμος, ὠφέλιμος.— **καὶ τούτων** : ἐκ τοῦ τινές.—

κυβεύω περὶ τοῖς φιλτάτοις = διακινδυνεύω διὰ τὰ πολυτιμώ-

τατα, (φρυγὴν καὶ εὐεξίαν αὐτῆς).—**κινδυνεύης**: ἐρμηνεύει καὶ ἐπεξηγεῖ τὸ **κυβεύης**.—**σιτία** = τροφαί.—**ἀποφέρω** = μεταφέρω.—**ἐν ἄλλοις ἀγγελίοις**, οὐχὶ δηλ. **τῷ σώματι**.—**ἐπαῖων** = ὁ εἰδήμων, ὁ εἰδικός.—**τιμῆ** = ἀμοιβή, δίδακτρα.—**ἡμῶν**, β' ὄρος τῆς συγκρίσεως.—**νέοι** = πολὺ νέοι.—**τοσοῦτο πράγμα** = τόσον σοβαρὸν ζήτημα.—**διαιροῦμαι** = χωρίζω, κρίνω, λαμβάνω ἀπόφασιν.

Κεφ. Γ'.

δόξαν (ἡμῖν ταῦτα), αἰτ. ἀπόλ. ἀντὶ **δόξαντα ταῦτα**.—**πρόθυρον** = ὁ πρὸ τῆς θύρας ἐστεγασμένος χώρος ἔχων καὶ ἐδώλια. (Βλ. εἰκ. ὑπ' ἀρ. 1).—**λόγος** = ζήτημα.—**οὕτως** (= τότε μόνον): ἀνακεφαλαιώνει τὸ περιεχόμενον τῆς μτχ.—**κατακούω** = ἀκούω ἀκριβῶς, καλά.—**κινδυνεύω** (+ἀπομφ.) = δοκῶ, φαίνομαι.—**γοῦν** = τοῦλάχιστον, τέλος πάντων.—**ἔα** (ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως καὶ ἀγανακτήσεως) = οὐφ!—**σοφισταί τινες**: ἡ ἀντων. **τινὲς** ἐτέθη πρὸς περιφρόνησιν.—**οὐ σχολὴ αὐτῷ** = δὲν εὐκαιρεῖ ὁ κύριός μου. Ὁ εὐνοῦχος παρατηρῶν ὅτι οἱ σοφισταὶ ἐποιοῦν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ Καλλίου μισεῖ καὶ ἀποδιώκει αὐτοὺς φροντίζων διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ δεσπότη του. Διὰ δὲ τῆς ἀντων. **αὐτὸς** ἐκάλουν οἱ δοῦλοι τὸν δεσπότην καὶ οἱ μαθηταὶ τὸν διδάσκαλον.—**ἐπήραξε**, τοῦ ῥ. **ἐπαράσσω** = κλείω τὴν θύραν μὲ πάταγον.—**προθύμως** = μὲ ὀρμὴν.—**ὧ ἄνθρωποι** (ἀντὶ **ἄνδρες**), πρὸς περιφρόνησιν.—**εἰσαγγέλλω** = ἀναγγέλλω μέσα λέγεται ἐπὶ τοῦ θυρωροῦ ἀναγγέλλοντος εἰς τὸν οἰκοδεσπότην τὴν ἀφιξίν τινος.—**μόγισ ποτὲ** = μόλις καὶ μὲ δυσκολίαν τέλος πάντων.

Κατὰ τί συμβάλλει εἰς τὴν τεχνικὴν τελειότητα τοῦ ἔργου ὁ ὡς ἄνω ῥόλος τοῦ θυρωροῦ;

Κεφ. Ζ'.

πρόστυον = τὸ περιστύλιον τὸ περιβάλλον τὴν τετράγωνον αὐτὴν τῆς οἰκίας (Βλ. εἰκ. ὑπ' ἀρ. 2).—**ἐξῆς** (ἔχομαι) = εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν.—**ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα** = ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

Φιλιππίδης, ἀνῆκεν εἰς γνωστὸν καὶ ἀρχαῖον γένος τῶν Ἀθη-

ῶν.— **Μενδαῖος**, ὁ ἐκ Μένδης, ἀποικίας τῶν Ἑσπεριέων ἐπὶ τῆς χερσονήσου Παλλήνης.— **εὐδοκιμῶ** = διακρίνομαι, φημιζομαι.— **ἐπακούω** = ἀκούω μὲ προσοχὴν.— **τὸ πολὺ** = ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον.— **οὓς ἄγει**: νέοι θέλοντες νὰ διδαχθῶν ἐπὶ μακρότερον χρόνον πλησίον τῶν σοφιστῶν ἠκολούθουν τούτους καὶ εἰς τὰς ἀποδημίας.— **κηλέω -ῶ** = θέλω, καταγοητεύω.— **φωνή** = διδασκαλία, ὁμιλία.— **Ὁρφεύς**: υἱὸς τῆς Μούσης Καλλιόπης· διὰ τῆς λύρας καὶ τοῦ ἕσματος ἔθελγε καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία, ἐκίνει τὰ δένδρα καὶ τοὺς λίθους, ἀνεχαίτιζε τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν καὶ ἐμάλαξε καὶ αὐτὸν τὸν ἀμείλικτον Πλούτωνα.— **κατὰ τὴν φωνὴν** = πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς φωνῆς.— **ὡς καλῶς** = πόσον καλῶς.

εὐλαβοῦμαι = προσέχω.— **εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ** = λίαν εὐπρεπῶς καὶ ἐν στρατιωτικῇ τάξει.— **καθίσταντο** = ἐλάμβανον θέσιν, ἐτοποθετοῦντο. Πάντα ταῦτα γίνονται πρὸς τιμὴν τοῦ Πρωταγόρου, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Πλάτων ἐνταῦθα ὁμιλεῖ μὲ λεπτὴν εἰρωνείαν.— **τὸν δὲ μετ'** (ἀναστροφὴ) = μετὰ τὸν Σίσυφον. Ἐνταῦθα παραβάλλει τὸν Πρωταγόραν πρὸς τὸν Σίσυφον, τὸν δὲ Ἰππίαν πρὸς τὸν Ἡρακλέα.— **Ἰππίας ὁ Ἥλείος**: Οὗτος ἦτο σύγχρονος τοῦ Προδίκου καὶ κατεῖχεν ἕξοχον θέσιν εἰς τὴν πατρίδα του. Περιερχόμενος τὰς πόλεις ἐδίδασκεν ἐπὶ μισθῷ, σεμνυνόμενος δὲ ἔλεγεν ὅτι ἀπέκτησε περισσότερα χρήματα ἢ δύο ἄλλοι τῶν σοφιστῶν ὁμοῦ λαμβανόμενοι. Ἦτο πολυμαθέστατος καὶ ἐδίδασκε τοὺς νέους πάντα τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, εἰς δὲ τὰς ἐπιδείξεις του μετεχειρίζετο γλῶσσαν πλήρη συνωνύμων, σχημάτων, καὶ ἀλληγορικῶν φράσεων.— **εἰσνοῶ** = ἀντιλαμβάνομαι. Ἡ φράσις ἐλήφθη ἐκ τῆς Ὁμ. Ὀδ. λ 601, ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς κατελθὼν εἰς τὸν Ἄδην περισκοπεῖ τὰς ἐν αὐτῷ ψυχάς. Ὁ φιλόσοφος σατιρίζων τοὺς σοφιστὰς παραβάλλει πρὸς τὰς ἐν τῷ Ἄδῃ σκιάς.— **θρόνος** = ἔδρα ἔχουσα ἐρείσματα καὶ ὑποπόδιον.— **βάθρα** = θρανία τῶν μαθητῶν.

Ἐρυξίμαχος, διαρρηγῆς ἰατρός, ὡς καὶ ὁ πατὴρ του Ἄκουμηνός.— **Φαῖδρος**, ἐξ οὗ ὁ ὁμώνυμος πλατωνικὸς διάλογος, φίλος τοῦ Ἐρυξίμαχου.— **Μυρρινοῦς**, δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀνήκων εἰς τὴν Πανδιονίδα φυλὴν.— **πολίται** = συμπολίται.— **διερωτῶ** = κάμνω λεπτομερεῖς ἐρωτήσεις.— **διακρίνω** = 1) ἐκδίδω ἀποφασιν ὡς δικαστής· 2) λύω ἀπορίας.— **καὶ μὲν δή...** = ἀλλ' ἀλήθεια εἶδον ἀκόμη καὶ (Ὁμ. Ὀδ. λ 582). Τὸν Προδίκον παραβάλλει πρὸς τὸν Τάνταλον διὰ τὸ ἀσθενικὸν αὐτοῦ παρῳδῶν οὕτω τὸ «**χαλέπ' ἄλγε' ἔχων**».—

Πρόδικος ὁ Κεῖος: Οὗτος ἐγεννήθη περὶ τὸ 470 π. Χ. Νέος ἔτι ἐπέμφθη εἰς Ἀθήνας διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὅπου ἀπαγγείλας λόγον διήγειρε τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἄλλοτε ὁ Γοργίας. Εἰς τὰς Ἀθήνας εἶρε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἀκροατὰς, τὴν δὲ διδασκαλίαν του καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης δὲν ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνον· διὰ τοῦτο εἰς αὐτὸν παρέπεμπε τοὺς νέους, ὅσοι δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσουν εἰς τὴν διαλεκτικὴν.

Ὁ Πρόδικος ἔγραψε πολλά, μετὰξὺ τῶν ὁποίων τὸ περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος, ἧτοι περὶ συνωνύμων, καὶ τὰς ὥρας, σύγγραμμα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλήφθη ὁ καλὸς περὶ Ἡρακλέους μῦθος, τὸν ὁποῖον συχνὰ οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουν.

Αἱ ἐπιδείξεις τοῦ σοφιστοῦ τούτου ἦσαν μὲν ἠθικαί, ἀλλὰ δὲν εἶχον φιλοσοφικὴν σπουδαιότητα. — **ἄρα** = πράγματι, ὅπως εἶχον εἰκάσει (314Γ, Κεφ. Ε΄). — **οἴκημα** = δωμάτιον. — **ταμειῖον** = ἀποθήκη. — **κατάλυσις** = κατάλυμα. — **κῶδιον** = προβεία. — **στρώματα** = σκεπάσματα. — **Πανσανίας**, γνωστότατον πρόσωπον τῆς τότε ἀνεπτυγμένης κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων, μετασχὼν τοῦ συμποσίου τοῦ Πλάτωνος. — **Κεραμεῖς**, δῆμος τῆς Ἀττικῆς, Β. Δ. τῆς πόλεως καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνομάσθησαν ἀμφοτέροι οἱ Κεραμεῖοι, ὁ ἐντὸς τοῦ Διπύλου καὶ ὁ ἔξω. — **Ἀγάθων**, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις (448 π. Χ.) ἐγένετο τραγικὸς ποιητὴς μετασχὼν καὶ τοῦ συμποσίου τοῦ Πλάτωνος· ἀπέθανε δὲ εἰς τὴν αἰλὴν τοῦ Ἀρχελαίου τῆς Μακεδονίας τὸ 401 π. Χ. — **Ἀδείμαντος** ὁ Κήπιδος, ἄλλοθεν ἄγνωστος, ὁ δὲ Λευκολοφίδου φανατικὸς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας, στρατηγῶν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἠχμαλωτίσθη καὶ κατηγορήθη ὡς προδότης τῆς πατρίδος. — **μαθεῖν** = νὰ ἐννοήσω. — **λιπαρῶς ἔχω** = ἐπιθυμῶ πολὺ (λιπαρῆς = πρόθυμος). — **Κριτίας**, συγγενὴς τῆς μητρὸς τοῦ Πλάτωνος, φανατικὸς ὀλιγαρχικὸς. Ὁ πατὴρ του Κάλλαισχος μετέσχε τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400, ὁ ἴδιος δὲ ἦτο ἐπιφανέστατος τῶν τυράννων καὶ ἐφρονεῦθη εἰς τὸν πρὸς τὸν Θρασύβουλον ἀγῶνα.

— Πῶς δικαιολογεῖτε τὸν ὑπαινιγμὸν τοῦ Σωκράτους ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰππίου καὶ τοῦ Προδίκου ἐπενθύμιζε τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Τάνταλον;

— Ποῖα ἐκδηλώσεις τοῦ πνευματικοῦ βίου ἐν Ἀθήναις διαφαίνονται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ;

Κεφ. Η'.

σμίκορ' ἄττα διατρίψαντες = ἀργοπορήσαντες πολὺ λίγο. — πρὸς σέ τοι : τό τοι ἔξαιρει τὴν ἀντωνυμίαν. — οἰκία (ἐνταῦθα) = οἰκογένεια. — φύσις = εὐφυΐα. — ἐνάμιλλος = ὅμοιος, ἴσος. — ἐλλόγιμος = ὁ ἐν λόγῳ ὢν, σπουδαῖος, ἐνδοξος. — οἱ (= οἷ) = ἑαυτῶ. — προμηθοῦμαι = λαμβάνω πρόνοιαν. — συνουσία = συναναστροφή, ἀκρόασις. — ὄθνεϊος = ξένος. — εὐλαβεῖσθαι = προσέχειν ὑποκμ. δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸν ταῦτα πράττοντα. — δυσμένειαι = προσωπικαὶ ἔχθραι. — ἐπιβουλαί = ἐπίσημοι τῆς πολιτείας ἐπιθέσεις ὡς λ. χ. δίκαι ἀσεβείας. — τὸ ἐπαχθές αὐτῆς = τὰ ἐκ ταύτης προκαλούμενα δυσάρεστα (φθόνοι καὶ μίση). — πρόσχημα = προκάλυμμα. Κατωτέρω λέγει παραπετάσμασι. — τελεταί = τελεταὶ μυστηρίων τοιαύτας ἐδίδαξεν ὁ Ὀρφεὺς καὶ οἱ ὄπαδοί του (οἱ ἀμφὶ Ὀρφέα), ὡς ἐπίσης καὶ ἀπέχεσθαι φόνων ὁ δὲ Μουσαῖος ἐδίδαξε θεραπείας νόσων καὶ χρησμούς. — Ἴκκος, ἀθλητὴς ἐκ Τάραντος, σύγχρονος τοῦ Θεμιστοκλέους, νικήσας ἐν Ὀλυμπίᾳ πένταθλον. Ὁ Πλάτων ἀναφέρει αὐτὸν ὡς ὑπόδειγμα σοματικῆς ἐγκρατείας. — Ἡρόδικος, ἰατρός, ἰδρυτὴς τῆς διαιτητικῆς, ἦτοι τῆς θεραπευτικῆς γυμναστικῆς. — τὸ ἀρχαῖον Μεγαρέυς, διότι πιθανῶς ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα, μετοικήσας κατόπιν εἰς Σηλυμβριά τῆς Προποντίδος. — Ἀγαθοκλῆς καὶ Πυθοκλείδης, διδάσκαλοι τοῦ Περικλέους, ἦσαν θεωρητικοὶ μουσικοί. — ὥσπερ λέγω (= εἶπον), ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀνωτέρω φημὶ μὲν (316 Δ). — κατὰ τοῦτο εἶναι = ὡς πρὸς τοῦτο.

ξυμφέρομαι = συμφωνῶ.

οὔ τι : ἢ ἀντων. τι ἐπιτείνει τὴν ἄρνησιν. — τοὺς δυναμένους πράττειν, ἐνν. τὰ πολιτικὰ (ἢ ὅπως κατωτ. 319Α, Κεφ. Θ'. τὰ τῆς πόλεως) = τοὺς ἔχοντας μεγάλην πολιτικὴν ἐπιρροήν. — οἱ πολλοὶ = τὸ πλῆθος. — οὔτοι, δηλ. οἱ δυνάμενοι πράττειν. — διαγγέλλω = θέτω εἰς κυκλοφορίαν. — ἀποδιδράσκοντα (μτχ. ἐνδοτ.) : ὁ ἐνστ. σημαίνει ἀπόπειραν. — τὸ μὴ δύνασθαι, ἐνν. τινά. — καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος (γεν. ὑποκμ. ὁ δὲ καὶ ἐπιδοτικός) : τοῦτο λέγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν δραπετεύσαντα μὲν, ἀλλὰ συλληφθέντα. — καὶ πολὺ... ἀνάγκη = καὶ πολὺ ἀναγκαῖα συνέπεια εἶναι. — παρέχομαι = φέρομαι. — πρὸς τοὺς ἄλλους = ἐκπὸς τῶν ἄλλων (δυσμένειαι, ἐπιβουλαί, τὸ ἐπαχθές, βλ. ἀνωτέρω 316Δ). — ἅπασαν (ἐπιτείνει τὸ ἐναντίαν) = ὅλως διόλου. — σο-

φιστής = (κατὰ τὸν Πρωτ.) σοφός, ὁ ὑπερέχων τῶν ἄλλων εἰς τέχνην ἢ ἐπιστήμην. — **εὐλάβεια** = τρόπος προφυλάξεως. — **ἐκεῖνης**, δηλ. τοῦ ἔξαρχον εἶναι, ὅπως ἔπραττον οἱ πρὸ αὐτοῦ μεταχειριζόμενοι προσήματα. — **ἄλλας εὐλαβείας** = ἄλλα μέτρα προφυλακτικά. — **σὺν θεῷ εἰπεῖν** = μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι ὁσάκις ἐπῆνον ἑαυτούς, θέλοντες νὰ ἀποφύγουν τὸν φθόνον τῶν θεῶν μετεχειρίζοντο τοιαύτας εὐσεβεῖς φράσεις. — **εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ** = ἀσκῶ τὴν τέχνην. — **τὰ ξύμπαντα** = τὸ σύνολον τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας μου. — **οὐδενὸς ὄτου οὐ**: ἔλξις, ἀντὶ νὰ εἴπῃ **οὐδεὶς (ἐστίν) ὄτου οὐ**. — **ἀπάντων ἐναντίον** (= ἐνώπιον) ... = **ἐναντίον ἀπάντων τῶν ἔνδον ὄντων**. — **ἐνδείκνυμαι** = ἐπιδεικνύομαι. — **καλλωπίζομαι** = καμαρώνω. — **ὅτι ἐρασταί**: ἐκ τοῦ ἐνδείξασθαι. — **ἐραστής** = θαυμαστής. — **τί... οὐ ἐκαλέσαμεν...**: διὰ τοῦ **τί οὐ** μετὰ ἀορ. ὄριστ. ἐρωτῶμεν ἀνυπόμονοι, διατὶ δὲν ἐγινέ τι, τὸ ὅποῖον ἦδη ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνεῖ· σημαίνει λοιπὸν: **καλέσωμεν τάχιστα**. — **καὶ αὐτοὶ** = καὶ μόνοι μας (χωρὶς νὰ ἀναμένωμεν τοὺς δούλους). — **ἀντιλαμβάνομαι** = πιάνω. **κατεσκευάζομεν**, ἐνν. **συνέδριον** = ἐτακτοποιοῦμεν (βάθρα καὶ κλίνας).

Κεφ. Θ'.

νῦν δὴ ἂν λέγοις = τώρα πλέον δύνασαι νὰ λέγῃς. — **ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου** = ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ν. — **ἢ αὐτῇ μοι ἀρχή...** **ἀφικόμην** = ἢ ἀρχὴ τοῦ λόγου μου, περὶ ἐκεῖνων διὰ τὰ ὅποια ἦλθον, εἶναι ἢ ἴδια πρὸς τὴν πρὸ ὀλίγου (= διὰ ποίαν αἰτίαν ἦλθον ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα τὰ αὐτὰ ὅσα εἶπον πρὸ ὀλίγου). — **βελτίων** = ἰκανότερος (θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς). — **ταῦτά ταῦτα** = ὁμοίως. — **τοῦτο οὐδὲν θαυμαστὸν λέγεις** = οὐδὲν θαυμαστὸν ἐστὶ τοῦτο, ὃ λέγεις. — **εἰκός** = φυσικόν. — **μὴ οὕτως**, ἐνν. ἀποκρίνου ἢ λέγε. — **αὐτίκα**, χρον. — **νῦν νεωστὶ** = τώρα πρὸ ὀλίγου. — **Ζεῦξιππος**. Δὲν εἶναι ἄλλοθεν γνωστός· πιθανῶς εἶναι τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ περιφήμου ζωγράφου τῆς ἀρχαιότητος Ζεῦξιδος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος π.Χ. — **βελτίω ἔσσεσθαι**, ἐνν. **με**. — **κἂν** = καὶ (ὥσπερ) ἂν. — **Ὁρθαγόρας**, Θηβαῖος αὐλητῆς, διδάξας καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν τὴν αὐλητικὴν. — **ἐκάστης**: γεν. χρον. — **εἰς τί... καὶ περὶ τοῦ** = εἰς ποῖον ἐπάγγελμα καὶ εἰς ποίαν

ειδικότητα (λ. χ. ἰατρὸς νευρολόγος). — **γὰρ** (διασαφ.) = λοιπόν. — **λωβῶμαι** = λυμαίνομαι, βασανίζω. — **πεφευγότας** (ἐνδοτ. μτχ.), τοῦ ὁ. **φεύγω** = ἀπαλλάττομαι. — **τέχναι** = τὰ σχολικὰ μαθήματα. — **λογισμοὶ** = λογαριασμοί, λογιστική. — **μουσικῆ** = ἡ ὅλη ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις. — **ἀπέβλεψεν** = ἔβλεψε βλέμμα· διότι ἡ γενικὴ αὕτη παρατήρησις ἐφαρμόζεται κατ' ἔξοχὴν εἰς τὸν Ἰπλίαν. — **εὐβουλία** = σύνεσις. — **ἄρα ἔπομά σοι τῷ λόγῳ;** = ἄρα γε παρακολουθῶ τὸν λόγον σου, ἐννοῶ ὅ,τι λέγεις; Ἡ φράσις περιέχει ἐλαφρὰν μομφήν, ὅτι ὁ Πρωτ. δὲν ἐξεφράσθη σαφῶς. — **ποιεῖν**, ἐνν. τοὺς συνόντας. — **μὲν οὖν** = βεβαίωτατα. — **τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι** (σχῆμα ἐτυμολογικόν) = τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὅποιον ἔχω.

— *Κρίνατε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Πρωταγόρου :*

- α) *Κατὰ πόσον ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ Σωκράτους.*
β) *Κατὰ τὴν ἐκφραζομένην ὑπὸ τοῦ σοφιστοῦ αὐτοπεποιθήσιν.*

Κεφ. Γ'.

ἦ, ἐξαίρει τὴν ἔννοιαν τοῦ **καλόν**. — **τέχνημα** = τέχνη, ἐπιστήμη. **γὰρ**, αἰτιολογεῖ τὴν ἐν τῷ εἵπερ **κέκτησαι** ἀμφιβολίαν. — **οὐκ ἔχω ὅπως** = ἀδυνατῶ νά. — **ὄθεν** = διατί. — **παρασκευάζω** = μεταδίδω. — **δίκαιός εἰμι** = εἶμαι ὑποχρεωμένος. — **πράξει** = νά διαπραγματευθῆ. — **περὶ τῶν οἰκοδομημάτων**, δηλ. τοῦ σχεδίου, τῆς δαπάνης κλπ., οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ τῆς σκοπιμότητος αὐτῶν, ὁπότε ἀρμοδιώτεροι νά συμβουλευέουν ἦσαν οἱ πολιτικοὶ (πρβλ. Γοργ., κεφ. Γ'). — **οὕτως**, δηλ. ποιοῦντας. — **δημιουργός** = ὁ μετερχόμενος ἔργον ὠφέλιμον εἰς ὅλον τὸν λαόν, δημόσιος (ἰατρός, μάντις κλπ.), τεχνίτης, (ἐνταῦθα) εἰδικός. — **θορυβῶ** = ἀποδοκιμάζω διὰ θορύβου. — **οἱ τοξόται**, ἦσαν δοῦλοι τῆς πολιτείας, ἀποτελοῦντες ἀστυνομικὸν σῶμα (ἐκ 1200 ἀνδρῶν) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν πρυτάνεων ἐτήρουν τὴν τάξιν κατὰ τὰς συνεδριάς τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας. — **ἐξαίρωνται** = ἀποβάλλουν (τῆς ἐκκλησίας σηκώνοντες ἐπ' ὤμου). — **ἐν τέχνῃ ἐστίν** = στηρίζεται ἐπὶ τεχνικῶν γνώσεων, εἶναι ζήτημα τεχνικόν. — **διαπράττομαι** = διενεργῶ. — **ναύκληρος** = πλοιοκτῆτης, πλοίαρχος. — **ὅτι**, ἔπεξ. τοῦ **τοῦτο**. — **τούτοις... μαθῶν** ἐκ τοῦ πληθ. ἦλθεν εἰς τὸν ἐνικόν, διότι ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ λέγων τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐνὸς τοῦ ὁμιλοῦντος ἀπό

τοῦ βήματος.— ἔπειτα = ἐν τούτοις· ἔξαιρει τὰς ἔνδοτικὰς μτχ. μαθῶν-όντος.— μὴ τοίνυν (ἐνν. εἵπης ἢ λέγε) ὅτι... ἀλλὰ = οὐ μόνον... ἀλλά.— ἰδίᾳ = ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ.— οὕτως ἔχει = οὕτω φρονεῖ.— ἐπεὶ = π. χ.— ἃ διδασκάλων εἶχετε = ὅσα ἐξηγῶντο ἀπὸ διδασκάλους, δι' ὅσα ὑπῆρχον διδάσκαλοι.— ἐπαίδευσε, ἐνεργ. διάμεσον.— αὐτοὶ = μόνοι τῶν (ἄνευ τινὸς ἐποπτείας).— περιμόντες νέμονται = περιφερόμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βόσκουν.— ἄφетος = ὁ μὴ δεδεδεμένος, ἐλεύθερος (νὰ πηγαίνῃ ὅπου θέλει). Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἱερῶν κτηνῶν ἀφιεμένων ἐλευθέρων (ἄνευ ποιμένου) νὰ βόσκουν, ὅπου θέλουν.— ἐάν που... (πλαγία ἐρωτ. μετὰ πρότασιν ἀποπειρας) = ζητοῦντες μήπως...— αὐτόματοι = τυχαίως.— ἀρετὴ = πολιτικὴ τέχνη (πρβλ. 319A, Κεφ. Θ').— εἰ δὲ βούλει, ἐνν. ἄλλο παράδειγμα εἰπεῖν.— κατατίθεμαι = παραδίδω πρὸς φύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν.— ἐν Ἀρίφρωνος, ἐνν. οἰκίᾳ.— Ἀρίφρων, ἀδελφὸς τοῦ Περικλέους.— οὐκ ἔχων ὅ,τι χρῆσαιτο αὐτῷ = ὡς τελείως ἀνοικονόμητον.— κάμπτομαι = κλονίζομαι (εἰς τὴν γνώμην μου).— οἶμαί τί σε λέγειν = νομίζω ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγεις εἶναι ἄξιον προσοχῆς.— μὴ φθονήσης = ἀπὸ φθόνου μὴ στερήσης τῆς ἐπιδείξεως (μὴ ἀρνηθῆς).— ἐπίδειξον : ἡ ἐπίδειξις ἦτο τεχνικὸς ὄρος δηλῶν τὰς ὁμιλίας τῶν σοφιστῶν.— μῦθος = πλαστὴ διήγησις· λόγος = ἀληθινὴ ἱστορία.— μῦθον : ὅπως οἱ ἀρχαιότεροι φιλόσοφοι (*Ἐμπεδοκλῆς, Ξενοφάνης κτλ.) ἐξέθιξαν ἐν ποιήσει τὰ δόγματα καὶ παραγγέλματα τῆς σοφίας τῶν, οὕτω καὶ οἱ νεώτεροι φιλόσοφοι μετεχειρίζοντο μύθους πρὸς ἐρμηνείαν τῶν γνωμῶν τῶν μετριάζοντες οὕτω τὴν ἀδυστηρότητα τῆς σοφίας διὰ τῆς χάριτος καὶ τεμπλότητος τῶν μύθων. Τὸ ἴδιον ἔπραττον καὶ οἱ σοφισταί, ἵνα διὰ τῶν θελημάτων τοῦ μύθου, τῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν ποιητικῶν κοσμημάτων γοητεύουν καὶ κατακοῦν τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν.

Κεφ. ΙΑ'.

θνητὰ γένη = ζῶα.— καὶ τούτοις : ὅπως δηλ. καὶ διὰ τοὺς θεοὺς.— τυπῶ = δίδω τύπον (μορφὴν), πλάττω.— γῆς ἔνδον = ἐντὸς τῆς γῆς· αὕτη κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁμηρικὸς κόλπος, ἐν τῷ ὁποίῳ τελεῖται μυστηριωδῶς ἡ κατοργασία παντὸς ὁργανισμοῦ (γῆ παμμήτωρ).— ἐκ γῆς καὶ πυρός : κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Παρμενίδου· κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἐμπεδοκλέους,

τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Πρωταγόρας, ὁ κόσμος ἔγινεν ἐκ γῆς, ὕδατος, πυρὸς καὶ ἀέρος.—τῶν ὄσα: τὸ ἄρθρον ἔχει δεικτικὴν σημασίαν.—ὄσα κεράννυται: τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν γῆν καὶ ὁ ἀήρ πρὸς τὸ πῦρ.—πρὸς φῶς = εἰς τὴν ζωὴν.—κοσμησαί τε καὶ νείμαι: προθύστ.—Προμηθεὺς καὶ Ἐπιμηθεύς: ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ἰαπετοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἐκαλεῖτο ὁ σοφώτατος τῶν Τιτάνων, ὁ δὲ Ἐπιμηθεὺς ἀμαρτίνοος.—παραιτοῦμαι = παρακαλῶ.—αὐτὸς = μόνος.—προσάπτω = ἀπονέμω.—φύσις = ὄργανισμός.—ἀμπίσχω = περιβάλλω.—πτηνὸς φυγὴ = πτερωτὴ φυγὴ, πτερὰ πρὸς φυγὴν.—κατάγειος = ὑπόγειος.—τῷδε αὐτῷ = δι' αὐτοῦ τούτου (τοῦ μεγέθους).—οὔτως ἐπανισῶν = ἐξισῶνων μὲ τοιαύτην σύμμετρον ἀναλογίαν.—εὐλάβειαν ἔχω = προσέχω.—ἀϊστόω = καθιστῶ τι ἀφανές, ἐξαφανίζω.—αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε = ἐχορήγησεν ἐπαρκῶς εἰς αὐτὰ τὰ μέσα τοῦ νὰ διαφεύγουν τὸ ἀλληλοφάγωμα.—αἱ ἐκ Διὸς ὥραι = αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαί. Ὁ Ζεὺς ὡς θεὸς τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ὁ αἴτιος πάντων τῶν φυσικῶν φαινομένων.—εὐμάρεια = διάφορα προστατευτικὰ μέσα.—καὶ καύματα, ἔνν. ἀμῦναι.—εὐνή = κλίνη, φολεά.—στρωμνὴ = στρώμα καὶ σκέπασμα.—αὐτοφυῆς = φυσική.—ὑποδέω-ῶ = ὑποδένω.—ἀναιμος = ἄνευ αἵματος, ἀναισθητός.—τοῦντεῦθεν = μετὰ ταῦτα.—βορὰν (ἄλλον ζῶον), ὑπκμ., τροφήν, γκγμ.—τῷ γένει: ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐσκόπει νὰ σώσῃ τὸ γένος καὶ οὐχὶ τὰ ἄτομα.—οὐ πάνυ τι σοφὸς (λιτότης) = παντελῶς μωρός.

λοιπὸν ἦν = ὑπελείπετο.—ὅ,τι χρῆσαιτο (δηλ. τῷ ἀνθρώπῳ γενέει) = πῶς νὰ τὸ οἰκονομήσῃ.—ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα = ὅτι ἦσαν ἐφωδιασμένα ἀπὸ ὅλα, ὅπως ἦρμοζε.—ἄστρωτος = ἄνευ στρωμνῆς.—τὴν ἔντεχνον σοφίαν = τὰς τεχνικὰς γνώσεις (αἵτινες εἶναι ἡ βίασις τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ). Ἀμέσως κατωτέρω λέγει τὴν περὶ τὸν βίον σοφίαν.—ἀμήχανον = ἀδύνατον.—ταύτη = ἔτσι.—τὴν πολιτικὴν (ἔνν. τέχνην, ἀρετὴν) = τὰς πολιτικὰς γνώσεις (αἵτινες εἶναι ἡ βίασις τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου).—ἐνεχώρει = ἦτο δυνατόν.—οὐκέτι: διότι ἐπλησίαζεν ἡδὴ ἡ ὥρα νὰ ἐξέλθῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὸ φῶς.—αἱ φυλακαὶ τοῦ Διὸς = αἱ ὑπὸ τοῦ Διὸς τεταγμέναι φρουραὶ (ἦτοι τὸ Κράτος καὶ ἡ Βία).—τὸ κοινόν: ἐν τῷ Ἀττικῷ μύθῳ, ὁ Ἡφαιστος καὶ ἡ Ἀθηναῖα ἦσαν στενωῶς συνδεδεμένοι, ὡς μαρτυρεῖ ἡ διήγησις περὶ Ἐριχθονίου, ὅστις

ἐγεννήθη ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Αἱ δύο θεότητες εἶχον κοινὰς ἐορτὰς (τὰ Χαλκεία καὶ τὰ Ἀπατούρια), κοινὸν ἱερὸν παρὰ τὴν ἀγορὰν καὶ κοινὸν οἶκημα ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου.— **ἐφιλοτεχνεῖτην** = μετὰ σπουδῆς κατεγίνοντο εἰς τὴν τέχνην.— **ἔμπυρος τέχνη** = ἡ διὰ τοῦ πυρὸς ἐργαζομένη τέχνη.— **εὐπορία τοῦ βίου** = ἀφθονα τὰ μέσα πρὸς εὐζωίαν.— **δίκη μετέρχεται τινα** = καταδιώκεται τις δικαστικῶς. Ὁ Προμηθεὺς καθηλώθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Κανκάσου, ὅπου ἀετὸς κατέτρωγε τὴν ἡμέραν τὸ ἦπαρ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνεφύετο τὴν νύκτα.

Κεφ. IB'.

Θεία μοῖρα = θεία φύσις (ἢ ἔντεχνος σοφία)· μετασχὼν ταύτης ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε συγγενῆς τῶν θεῶν.— **πρῶτον μὲν... ἔπειτα... καί**: δὲν σημαίνουν χρονικὴν ἀκολουθίαν, ἀλλ' ἀπλὴν ἀπαρίθμησιν.— **νομίζω θεοῦς** = πιστεύω θεοῦς.— **φωνή** = γλῶσσα.— **ὀνόματα** = λέξεις.— **διαρθροῦμαι** = συναρμόζω πρὸς ἄλληλα τὰ ἄρθρα, διαρθρώνω τὰς φωνὰς καὶ σχηματίζω συλλαβὰς καὶ λέξεις, σχηματίζω ἑναρθρον γλῶσσαν. Οἱ ἀρχαῖοι διεφώνουν περὶ τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης· ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι ἐγεννήθη **φύσει**, ἄλλοι δὲ **θέσει**. Ἐνταῦθα λέγων τὴν γλῶσσαν ἐπινόημα τοῦ ἀνθρώπου δέχεται τὸ δεύτερον. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ καταλλήλων θείων δώρων πρὸς δημιουργίαν τῆς γλώσσης καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἔπλασε καὶ διεμόρφωσεν αὐτὴν κατόπιν μακρῶν προσπαθειῶν πολλῶν γενεῶν. Ἀφορμὴ δὲ πρὸς δημιουργίαν αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ κοινωνικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου.— **πανταχῇ** = ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.— **ἡ δημιουργικὴ τέχνη** = αἱ τεχνικαὶ γνώσεις.— **πολιτικὴν τέχνην** = κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ὀργάνωσιν.— **ἐξήτουν** = ἐπεθύμουν. Ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐγκείται κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐν τῇ ὁρμῇ πρὸς κοινωνίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι φύσει κοινωνικὸν ζῷον.— **αἰδῶς** = ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀγράφους νόμους.— **δίκη** = ὁ σεβασμὸς τῶν γραπτῶν νόμων.— **συναγωγοί** = συνδεδεικτοί. **Ἴν' εἶεν... συναγωγοί** = ἵνα παρέχουν εἰς τὰς πόλεις εὐκοσμίαν καὶ δεσμοὺς συνδεδεικτοῦς φιλίας.

οὖν = τέλος πάντων.— **ιδιότης** = ὁ ἀπειρός τινος.— **καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί**, ἔνν. ἔχοντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ τέχνην ἱκανοὶ πολ-

λοῖς ἰδιώταις.—καί... γε = καί μάλιστα.—νόμον θές: τὸ τιθέναι νόμον λέγεται ἐπὶ ἀπολύτου ἄρχοντος, ὁ ὁποῖος νομοθετεῖ διὰ τοὺς ἄλλους, τὸ δὲ τίθεσθαι νόμον λέγεται ἐπὶ ἐλευθέρων πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι νομοθετοῦν διὰ τοὺς ἑαυτούς των.

ἀρετὴ τεκτονικὴ = ζητήματα εἰδικότητος ἀρχιτεκτονικῆς.—λόγος = συζήτησις.—μέτεστί μοί τινος = μετέχω τινός.—συμβουλή = 1) ἱκανότης πρὸς τὸ συμβουλεύειν (μετεῖναι συμβουλήσ)· 2) σύσκεψις· εἰς συμβουλήν = εἰς σύσκεψιν.—πολιτικῆς ἀρ. = περὶ πολιτικῆς ἀρετῆς.—διὰ δικαιοσύνης πᾶσα ἔρχεται = ἅπασα κινεῖται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς δικαιοσύνης.—ἦ (ἐνν. ἐκ τοῦ προσῆκον τὸ ἀναγκαῖον ὄν, κατὰ ζεύγμα) μὴ εἶναι = εἰ δὲ μὴ, εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ ὑπάρχουν πόλεις. Εἰς ἀναρχομένην πολιτείαν τὸ ἄτομον ὑφίσταται μέγιστα κακά.—ὡς τῶ ὄντι ἡγοῦνται: ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ λαβὲ τεκμήριον (ἵνα μὴ οἴη... λαβὲ τεκμήριον... ὡς τῶ ὄντι ἡγοῦνται...)—γάρ, ἐπεξ.—ἢ ἄλλην... ἐστίν = ἢ (ἐνν. ἀγαθός) ἄλλην... τέχνην, ἢν μὴ ἐστίν (ἐνν. ἀγαθός).—ἐάν τινα καί = καί ἐάν τινα εἰδῶσι (ἐνν. οἱ οἰκείοι).—ἐάν οὗτος... ἢ β' ὑπόθ. προσδιορίζει τὴν πρώτην.—καθ' αὐτοῦ = εἰς βάρος του.—ἐκεῖ, δηλ. ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις.—ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ πολιτικῇ ἀρετῇ.—μανίαν, ἐνν. ἡγοῦνται.—ἢ μαίνεσθαι: τὸ ἦ = εἰδεμὴ, ἄλλως· τὸ δὲ μαίνεσθαι ἐκ τοῦ φασί.—προσποιοῦμαι = οικειοποιοῦμαι.—ὡς ἀναγκαῖον, ἐνν. ὄν = μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι.—οὐδένα ὄντινα οὐχί = πάντα.—ἀμῶς γέ πως = καθ' ἓνα οἰονδήποτε τρόπον.—ἢ (= ἄλλως) μὴ εἶναι: ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον ὄν.

Κεφ. ΙΓ'.

ἀποδέχονται, ἐνν. οἱ τε ἄλλοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.—οὐ φύσει = οὐχὶ ἐμφυτον.—ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου = ἄνευ ἑξωτερικῆς ἐπεπερογείας.—ἐξ ἐπιμελείας = μὲ φροντίδας καὶ κόπους.—παραγίγνομαι = γίνομαι κτῆμα.—ἀλλήλους (ἀντικειμ. τοῦ ἡγοῦνται καὶ ὑποκμ. τοῦ ἔχειν) = οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους.—ἢ τύχη: ὁ Πρωταγόρας δέχεται μὲν σκοπιμότητα ἐν τῇ φύσει οὐχὶ ὅμως καὶ θεῖαν πρόνοιαν.—διδάσκω = μετρώς ἐλέγχω, σωφρονίζω.—οὐδεὶς κολάζει... ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾧσι: ὁ Πρωτ. ἐνταῦθα (πρβλ. καὶ κατωτ. 324B) θεωρεῖ τὴν ποινὴν ὡς μέσον βελτιώσεως καὶ ἀποτροπῆς ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Ἀνωτέρω δὲ

(Κεφ. ΙΒ' 322E) διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ φρονεῖται ὡς νόσος τῆς κοινω-
 νιαίας ὁ μὴ δυνάμενος **«αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν»**. — **αἰσχροὺς** =
 ἄσχημος. — **σμικροὺς** = μικρόσωμος. Οἱ Ἕλληνες στενωὺς συνέδεον τὸ
 κάλλος μὲ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος. — **ὥστε τι τούτων**, δηλ. τοῦ θυ-
 μοῦσθαι, νουθετεῖν. — **τὰ καλὰ** = καλλονή, ὑγεία. — **ἐπὶ τούτοις** =
 διὰ ταῦτα. — **ὧν**, δηλ. κακῶν. — **ὡς... οὔσης**, ἔνν. αὐτῆς (δηλ. τῆς
 πολιτικῆς ἀρετῆς). — **δύναται** = σημαίνει. — **αὐτὸ** = αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ
 (τὸ κολάζειν), ἄνευ ἄλλου τινός. — **οἳ γε ἄνθρωποι**: ἐν ἀντιθέσει
 πρὸς ἄλλα ὄντα, ὡς τὰ θηρία (πρβλ. κατωτ. ὅστις μὴ ὥσπερ θη-
 ρίον). — **πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων** = προσέχων (τὸν νοῦν) τού-
 τῳ. — **ἠδίκησεν**, ἔνν. ὁ ἀδικῶν. — **ὅστις μὴ** = ἐκτὸς ἐάν τις. — **ἀγέ-
 νητον θείη** = οὐ πραχθὲν (ἄπρακτον) ποιήσῃ. — **διανοεῖται** =
 νομίζει, πιστεύει. — **νοῦν** = τοῦλάχιστον. — **δόξαν** = ἰδέαν, γνώμην. —
 — **τιμωροῦνται... κολάζονται**: Ὁ Ἀριστοτέλης Ῥητορ. 10,17
 «διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος
 ἕνεκά ἐστιν, ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ». Ὁ Πρωτ.
 ἀδιακρίτως ἔθηκε δύο φορὰς τὸ **κολάζει** καὶ ἅπαξ τὸ **κολάζονται**.
 Ὑποθετεῖ δὲ ὡς ὁμολογημένον ὅτι ὁ τιμωρῶν μετὰ λόγου δὲν σκοπεῖ
 εἰς ἐκδίκησιν, ἀλλ' εἰς διόρθωσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος. —

— *Καθορίσατε τὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς Βουλῆς τῶν
 πεντακοσίων ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ τὰ εἰδικὰ καθήκοντα τῶν προτάσεων
 ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ (βλ. εἰς Ἀρχαίαν Ἑλλην. Ἱστορίαν* σχετικὰ
*ἄρθρα Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ (λ. Βουλῆ, Πρότασις), Π. Δημοπούλου: Ὁ
 δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σ. 29 κ. ἑξ.).*

— *Θίγεται ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Περικλέους δι' ὅσων λέγει ὁ Σω-
 κράτης περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ;*

Κεφ. ΙΔ'.

δῆ, ἀντὶ **δέ**, διὰ τὸ προσηγηθέν: ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχον-
 ται. — **ἦν ἀπορεῖς**, βλ. 319 E, Κεφ. 10 — **οἱ ἀγαθοὶ** = οἱ ἕξ ἐπαγγέλ-
 ματος πολιτικοί. — **ἃ διδασκάλων ἔχεται** = ὅσα ὑπόκεινται εἰς διδασκα-
 λίαν. — **ἀρετὴν**, δηλ. τὴν πολιτικὴν τέχνην. — **βελτίους ποιοῦσι**, ἔνν.
ταύτην (αἰτ. ἀναφ.). — **λόγον** = ἀπόδειξιν (ἐξηγημένην μόνον ἐκ τῶν
 πραγματίων). — **(ἔστι) τι ἓν** = μία ὁρισμένη ἰδιότης. — **ἐν τούτῳ** =

διὰ τούτου λύεται ἡ ἀπορία σου. — **χαλκεία** = χαλκευτική. — **κεραμεία** = κεραμευτική. — **τὸ ὅσιον εἶναι** = ἡ ὀσιότης, εὐσέβεια.

καὶ συλλήβδην ... ἀρετὴν = καὶ συλλήβδην προσαγορεύω αὐτὸ (ὑποκμ.) **εἶναι ἐν** (κατγορμ.), **ἀνδρὸς ἀρετὴν** (ἐπεξήγ.). — **μετὰ τούτου**, δηλ. τῆς ἀρετῆς. — **οὕτω**: ἐπαναλαμβάνει τὸ **μετὰ τούτου**. — **μῆ**, ἔνν. πράττειν. — **ἢ** = εἰδεμή. — **τὸν μὴ μετέχοντα**, ἔνν. τοῦ ἐνός, τῆς ἀρετῆς. — **διδάσκειν** (ἐκ τοῦ δεῖ) = σωφρονίζειν. — **οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος** = ἐνῶ δὲ ἐκ φύσεως αὐτὸ (δηλ. τὸ ἐν) εἶναι τοιοῦτον. — **τούτο**, δηλ. τὸ ἐν. — **σκέψαι**: κοινὴ ἀπόδοσις τῶν ὑποθ. προτ. **εἴ ἐστι... εἰ τοῦτ' ἐστι... εἰ οὕτω... εἰ διδάσκονται**, τῶν ὁποίων ἐκάστη ἐπαναλαμβάνει τὴν προηγουμένην, παρατηρητέα δὲ ἡ ἐν αὐταῖς ἐπαναφορὰ. — **οἱ ἀγαθοὶ** = οἱ πολιτικοί, ὡς ὁ Περικλῆς. — **ὡς θαυμασιῶς γίνονται οἱ ἀγαθοὶ** = πόσον παράξενοι τύποι ἀποδεικνύονται (ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ) οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες. — **θεραπευτὸν** = τὸ δυνάμενον νὰ τύχη καλλιεργείας, ἰδιαιτέρων φροντίδων καὶ περιποιήσεων. — **ἄρα**, εἰρων. — **ἐφ' ὧν**, χάριν ποικιλίας, ἵνα μὴ ἐπαναλάβῃ τὸ **ἐφ' οἷς**. — **καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν συλλήβδην** = καὶ διὰ νὰ εἶπω γενικῶς μὲ μίαν λέξιν. — **ἀνατροπαὶ οἴκων** = ἔξαφανισμοὶ οἰκογενειῶν. Ἀντιφῶν ὁ Ραμνοῦσιος καὶ ὁ Ἀρχεπτόλεμος κατηγορηθέντες διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400, κατεδικάσθησαν ὡς προδοταὶ εἰς θάνατον, τὰ χρήματα ἐδημεύθησαν, αἱ οἰκίαι κατεσκάφησαν, δὲν ἐτάφησαν οὔτε ἐν Ἀθήναις, οὔτε ὅπου ἦρχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐγένοντο ἄτιμοι αὐτοὶ τε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν, γνήσιοι καὶ νόθοι· ὁ δὲ τολμήσας νὰ κάμῃ τούτους ἐπιτίμους ἤθελε γίνεαι ἄτιμος. — **ταῦτα δ' ἄρα**: ὁ δὲ εἶναι ἐπανάληψις τοῦ ἐν τῇ ἀναφ. προτ. (**ἐφ' ὧν δέ**)· ὁ δὲ **ἄρα** κεῖται εἰρων. (= λοιπὸν κατὰ τὸν ἰδικόν σου παράξενον συλλογισμόν). — **οἶσθαί γε χρῆ**, ἔνν. αὐτοὺς διδάσκεσθαι **ταῦτα τοὺς υἱεῖς**. Ἀφοῦ τὰ ἦπτον σπουδαῖα διδάσκουν τοὺς υἱοὺς των, πολὺ περισσότερον θὰ διδάσκουν τὰ μάλλον σπουδαῖα.

Κεφ. ΙΕ'.

ἀρξάμενοι, ἔνν. οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. — **ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ** = εὐθύς ὡς ἀρχίσῃ νὰ ἐννοῆ. — **τροφός**, αὕτη ἦτο συνήθως δούλη ἢ καὶ ἔμμισθος ἐλευθέρω. Αἱ **τροφοὶ** ἦσαν διτταί, α') ἡ **τίτθη**, ἡ ὁποία ἐθῆλαζε τὸ παιδί καὶ β') ἡ **τιθήνη** ἢ **τροφός**, ἡ ὁποία μέγρι

τοῦ 6 ἢ 7 ἔτους ἀνέτρεφεν αὐτὸ παρέχουσα πᾶσαν περιποίησιν.— **παιδαγωγός**: οὗτος, συνήθως δούλος, διεδέχετο τὴν τροφὸν εἰς τὴν παιδαγωγίην τοῦ παιδὸς μέχρι τοῦ 18 ἔτους τῆς ἡλικίας του, περιποιούμενος, συμβουλευὼν, προφυλάττων ἀπὸ παντὸς κακοῦ, τιμωρῶν αὐτόν, ἐνίοτε σκληρῶς, συνοδεύων εἰς τὸ σχολεῖον καὶ παριστάμενος συχνὰ εἰς τὴν ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίαν.— **διαμάχονται** = ἀμιλλῶνται, καταβάλλουν μεγάλας προσπαθείας.— **παρ' ἕκαστον** = εἰς ἕκαστον.— **ἐνδείκνυμαι** = ἐξηγῶ.— **τὸ μὲν** = τοῦτο μὲν, ἐνν. ἐστί.— **ἐκὼν πείθεται**, ἐνν. εὐ ἔχει.— **ξύλον διαστρεφόμενον** = στραβόξύλον.— **εὐθύνουσι** = ἰσαῖζον, σφραονίζουσι.— **εἰς (οἴκους) διδασκάλων** = εἰς σχολεῖα. Ταῦτα ἦσαν ἰδιωτικὰ ἰδρύματα, ἐντεῦθεν καὶ τὸ δῆμα ἐντέλλονται (Βλ. εἰκ. ὑπ' ἀρ. 3).— **αὖ**: ἐτέθη διὰ τὸ προηγούμενον **ἐπειδὴν θάπτον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα**.— **γράμματα** = γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν.— **τὰ γεγραμμένα**, δηλ. τὰ βιβλία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φωνὴν (τὰ λεγόμενα) — **ὥσπερ τότε** (ἐνν. συνίεσαν) **τὴν φωνὴν** = ὅπως ἀκριβῶς πρότερον (ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ) κατενόουν τὴν διὰ στόματος διδασκαλίαν.— **παρατιθέασι** = τοποθετοῦν ἐμπρός.— **ποιητῶν**: Συνήθως οἱ παῖδες εἰς τὰ σχολεῖα ἀνεγίνωσκον τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡσίοδον, τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Θέογγιν.— **ἐκμανθάνω** = ἀποστηθίζω.— **νουθετήσεις** = παραινήσεις, διδάγματα.— **διέξοδοι** = διηγήματα.— **ἕτερα τοιαῦτα** = καθ' ὅμοιον ὡσαύτως τρόπον.— **κακουργῶ** = κάμνω κακόν, παρεκτρέπομαι.— **μελοποιῶν** = λυρικῶν.— **ἐντείνω** = 1) μετατρέπω πεζὸν λόγον εἰς ἔμμετρον 2) μελοποιῶ.— **εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες** = προσαρμόζοντες (τὰ ποιήματα) εἰς μουσικὴν κιθάρας.— **ῥυθμός** = πᾶσα ὁμαλῶς ἐπαναλαμβανομένη κίνησις ἢ τάξις, μέτρον (ἐν τῷ βίῳ).— **ἁρμονία** = συμφωνία (ἦχων).— **οἰκειοῦσθαι** = νὰ ἐντυπώνωνται (νὰ συνηθίζουσι αἱ ψυχαὶ τῶν παιδῶν εἰς τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰς ἁρμονίας).— **εὐρρυθμότεροι καὶ εὐαρμωστότεροι γιγνόμενοι** = συνηθίζοντες σὺν τῷ χρόνῳ περισσότερον εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν.— **εὐρρυθμία** = συμμετρία.— **εὐαρμωστία** = συμφωνία, κανονικότης.— **πᾶς γὰρ ὁ βίος... δεῖται**: ἢ ἀπόφανσις αὕτη τοῦ Πρωτ., ἐρχομένη ὡς κατακλείς τῶν περὶ τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως τῶν παιδῶν λεχθέντων, ἐξυψώνει αὐτὸν πολὺ, διότι ἐμφανίζει αὐτὸν οὐχὶ ὡς ταπεινὸν ἔναντι ἀντιμισθίας διδάσκαλον, ἀλλ' ὡς παιδαγωγὸν καὶ ἔνθερον ὑποστηρικτὴν τῆς παιδείας.— **τοίνυν** = δὲ (μτβ.).— **βελτίω** = ὑγιᾶ.— **χρηστῆ** = ὑγιής.—

πονηρία = ἀσθένεια, καχεξία. — **οἱ μάλιστα δυνάμενοι** = οἱ ἔχοντες τὰ περισσότερα μέσα (**μάλιστα ποιούσι**). — **πρωιαίτατα . . . τῆς ἡλικίας** = ἐνωρίτατα. — **ἀπαλλάττονται** = διακόπτουν τὰς σπουδὰς των. Ὁ Πρωτ. ἐνταῦθα λέγει ὅτι οἱ παῖδες ἄλλος κατ' ἄλλο ἔτος τῆς ἡλικίας ἤρχιζε νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον ὡς καὶ κατ' ἄλλο ἔτος διέκοπτε τὰς σπουδὰς. Τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἄλλοι μὲν συνέστησαν νὰ ἀρχίζῃ ἡ φοίτησις τὸ ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἄλλοι τὸ ἕβδομον, ὁ δὲ Πλάτων τὸ δέκατον, διότι μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου δύνανται οἱ παῖδες νὰ ἐνοοῦν τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ ὑπομένουν τοὺς κόπους· μέχρι τοῦ δεκάτου δὲ νὰ ὑποβάλλωνται μόνον εἰς σωματικὰς ἀσκήσεις.

αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν = μόνοι των. — **εἰκῆ** = ἀσκόπως. — **ἀτεχνῶς ὥσπερ** = ἀπαράλλακτα ὅπως. — **γραμματιστῆς** = γραμματοδιδάσκαλος, ὁ διδάσκων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. — **ὑπογράφω γραμμὰς** = χαρῶν, ἵνα τὰ γράμματα ἀκολουθοῦν τὴν διεύθυνσιν τῶν γραμμῶν. — **γραμματεῖον** = τὸ πινακίδιον (ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραφον), ἡ πλάκα. **ὕψηγσις** = ὁδηγία, κατεύθυνσις. — **ὑπογράψασα** = χαράξασα, ἀναγράψασα ὡς ὁδηγὸν τοῦ βίου. — **εὐρήματα, παράθεσις εἰς τὸ νόμου.** — **ἐκτὸς βραίνει τούτων** = παραβραίνει τούτους. — **εὐθῦναι (καὶ εὐθυναί)** = 1) ἡ λογοδοσία τῶν ἀρχόντων, τὴν ὁποίαν ἔδιδον μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς αὐτῶν· 2) ἡ ἐπιβαλλομένη ποινὴ ἐν περιπτώσει ἐνοχῆς τῶν ἀρχόντων. — **ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης** = διότι ἡ τιμωρία ποιεῖ τὸ διάστροφον εὐθύ, τὸν παρεκτραπέντα φέρει εἰς τὴν εὐθεΐαν ὁδόν.

Κεφ. ΙΓ'.

γάρ, ἐπεξ. τοῦ τοῦτο. — **οὐδὲν θαυμαστόν, ἐνν. ὡς ὑποκμ. τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὺς υἱεῖς φαύλους γίνεσθαι.** — **ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, βλ. 323 Α, κεφ. 12 καὶ 324 Δ, κεφ. 14.** — **ιδιωτεύω (μετὰ γεν.)** = εἶμαι ἰδιώτης, ἄπειρος. — **εἰ γὰρ δὴ** = διότι ἐὰν πράγματι. — **ὃ λέγω, δηλ. ὅτι οὐδὲν θαυμαστόν.** — **ἐνθυμοῦμαι** = ἔχω τι ἐν θυμῷ, συλλογίζομαι. — **προελόμενος ἄλλο ὅτιοῦν** = λαμβάνων ὡς παράδειγμα ἐν ἄλλο οἰονδήποτε. — **εἰ μὴ οἶόν τ' ἦν :** ἡ ὑπόθ. διακοπεῖσα διὰ τοῦ λυσιτελεῖ γάρ, ἐπαναλαμβάνεται διὰ τοῦ εἰ οὖν οὕτω καὶ ἔχει ὡς ἀπόδ. τὸ οἶε ἄν τι . . . γίνεσθαι. — **εἰ μὴ πάντες** = ἐκτὸς ἐὰν πάντες. — **ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος (ἐνν. ἀυλητῆς εἶναι)** =

ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του. — καὶ μὴ ἐφθόνηι τούτου = καὶ ἂν δὲν ἀπέκρουπτεν ἀπὸ φθόνου τοῦτο (τὸ αὐλεῖν). — ἡ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ = ἡ δ. καὶ ἀ. τὰς ὁποίας ἀσχοῦμεν ἀμοιβαίως. — ἀφθονία, τὸ ἀντίθετον τοῦ φθονεῖν. — προθυμία καὶ ἀφθονία = ἄνευ φθόνου (ἀνιδιοτελής) προθυμία. — οἶει ἂν τι... μᾶλλον = οἶει ἂν μᾶλλον τι· τὸ τι μετριάξει τὴν ἔννοιαν τοῦ μᾶλλον. — εὐφρέστατος, δηλ. εἰς τὴν αὐλητικὴν. — ἀκλεῆς καὶ κατωτ. φαῦλος = ἄσημος, ἀφανής. — αὐξάνομαι = προάγομαι. — ἀλλ' οὖν γε = ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει τοῦλάχιστον (θὰ ἦσαν αὐληταί). — οὕτως, δηλ. ὅπως καὶ ἐν τῇ πόλει τῶν αὐλητῶν. — ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις (ἐν διὰ δυοῖν) = ἐν μέσῳ πεπολιτισμένων ἀνθρώπων. — δίκαιον αὐτὸν εἶναι = ὅτι εἶναι δίκαιος. — δημιουργὸς = 1) ὁ μετερχόμενος ἔργον ὠφέλιμον εἰς τὸν λαόν, δημόσιος (ιατρός, μάντις κλπ.)· 2) τεχνίτης· 3) διδάσκαλος. — τοῦ πράγματος, δηλ. τῆς δικαιοσύνης, τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς. — κρίνομαι = συγκρίνομαι. — διὰ παντός = εἰς πάσας τὰς περιστάσεις. — ἀλλ' εἶεν = ἀλλ' οἱ εἶεν. — οἰοί περ, ἐνν. ἦσαν ἐκεῖνοι. — Φερεκράτης, κωμικὸς ποιητής, διδάξας τοὺς Ἀγρίους (420 π. Χ.), ἐν οἷς ἔσχωπτε τὴν τότε ῥοπὴν πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὸν φυσικὸν βίον. — Λήναιον = 1) ἱερὸν τοῦ Διονύσου· 2) ὁ κῶρος, ὅπου ἐωρτάζοντο τὰ Λήνια (Διονύσια), κατὰ τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο δραματικοὶ ἀγῶνες. — μισάνθρωποι = πολιτισμένοι ἄνθρωποι, ἀηδιάσαντες ὅμως τὸν ἀνθρώπινον πολιτισμὸν διὰ τὰς ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως Τίμων ὁ μισάνθρωπος. Ἐκ τοιούτων ἀποτελεῖτο ὁ χορὸς τῶν Ἀγρίων τοῦ Φερεκράτους. — σφόδρα... ἀγαπήσεις ἂν = ἤθελες μείνει πολὺ εὐχαριστημένος. — γενόμενος = εὐρεθεῖς. — Εὐρύβατος: ἦτο Ἐφέσιος, ἐστάλη δὲ εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τοῦ Κροίσου μὲ πολλὰ χορήματα, ἵνα στρατολογήσῃ ξενικὸν διὰ τὸν κατὰ τοῦ Κύρου πόλεμον· ἀλλὰ λαβὼν τὰ χορήματα ἀπῆλθε πρὸς Κύρον καὶ ἀπεκάλυπεν εἰς αὐτὸν τὰ σχέδια τοῦ κυρίου του. Ἐκ τούτου ἐγένετο περιβόητος καὶ πᾶς φαῦλος ἐκαλεῖτο Εὐρύβατος. Ὁ δὲ Φρονώνδας ἦτο Ἀθηναῖος διαβόητος διὰ τὴν ἀχρεϊότητά του. Ἀμφότεροι ἦσαν παροιμιώδεις διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τῶν φαυλότητα.

τρυφῶ = 1) ἀπόνως καὶ ἀνέτως ζῶ· 2) εἶμαι ἰδιότροπος, (ἀπὸ τὴν πολλὴν τρυφήν)· 3) μεμψιμοιρῶ. — οὐδὲ γ' ἂν, ἐνν. εἰς φανείη. — ἡμῖν, δοτ. ἠθικῆ. — οἶος τ' ἦν, ἐνν. τούτους διδάσκειν. — ὄντες ὁμότεχνοι, ἡ μτχ. ὑποθ. — τούτους ἔτι... = τούτους τίς ἂν δι-

δάξειεν ἔτι = τίς εἰσέτι δύναται νὰ διδάξῃ (ἔκτος τῆς διδασκαλίας τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων του) ἡ ἐρώτ. αὕτη ἐπαναλαμβάνει τὸ τίς ἂν ἡμῖν διδάξειε, δίδει δὲ εἰς αὐτὴν μόνος του τὴν ἀπόκρισιν διὰ τοῦ οὐ ῥάδιον... — **τούτων**, δηλ. τῶν υἰῶν τῶν χειροτεχνῶν. — **παντάπασι**: δύναται νὰ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ἀπείρων καὶ εἰς τὸ ῥάδιον. — **οὕτω δέ**, εἶναι ἀπόδοσις τοῦ προηγουμένου ὥσπερ ἂν, συμπληροῦται δὲ διὰ τοῦ οὐ ῥάδιον εἶναι διδάσκαλον φανῆναι. — **ἂν εἰ...** = **καὶ εἰ ἔστι τις ὅστις ὀλίγον διαφέρει ἡμῶν...** ἀγαπητὸν ἂν (ἐνν. εἴη) = καὶ ἐάν τις ὑπάρχῃ, ὅστις ὀλίγον ὑπερτερεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ βελτιώῃ τοὺς ἄλλους εἰς ἀρετὴν, πρέπει νὰ μένομεν εὐχαριστημένοι. — **ἂν... ὀνήσαι**, τοῦ ῥ. ὀνίνημι = ὠφελῶ. — **καὶ ἀξίως**, συνδέεται πρὸς τὸ διαφερόντως. — **καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι**: ὁ καὶ ἐπιδοτικός. Ταῦτα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους σοφιστὰς, οἱ ὅποιοι παρεπονοῦντο διὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν μαθητῶν τῶν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν διδάκτρων (πρβλ. Γοργ. 519Γ). — **τοιούτον πεποιήμαι** = ἔτσι ἔχω κανονίσει. — **ἀποδέδωκεν** = πληρώνει ἀμέσως. — **κατέθηκε**, γνωμ. ἀόρ. — **ἐπεὶ** = π. γ. — **πρὸς τὸν πατέρα** = ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πατέρα. — **δημιουργῶν**, ἐνν. υἱεῖς οὐδὲν εἰσι πρὸς τοὺς πατέρας (οἷτινες ἦσαν παρόντες).

— *Ποῖος ἀναχρονισμὸς ὑπάρχει εἰς τὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ χρόνου τῆς διδασκαλίας τῶν «Ἀρχίων» ἐν σχέσει μὲ τὸν χρόνον τῆς συνθέσεως τοῦ διαλόγου;*

— *Ἐκτιμήσατε τὴν εὐστοχίαν τῶν παραδειγμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ σοφιστὴς ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τοῦ.*

Κεφ. ΙΖ'.

τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος = ἀφοῦ ἔκαμε τόσον μακρὰν καὶ τόσον λαμπρὰν ἐπίδειξιν. — **κεκηλημένος** = (βλ. 315 Α, κεφ. Ζ'). — **ὡς ἐροῦντά τι** = μὲ τὴν προσδοκίαν ὅτι θὰ εἶπῃ τι. — **μόγις πως** = μὲ πολλὴν δυσκολίαν. — **ὥσπερ εἰ ἐμαυτὸν συναγείρας** = τρόπον τινὰ συνελθὼν εἰς ἐμαυτόν. — **πολλοῦ ποιοῦμαι** = θεωρῶ μέγα κέρδος. — **ἐπιμέλεια** = παιδευσίς, ἀγωγή. — **ἦ**, δοτ. ὀργ. — **ἐπεκδιδάσκω** = ἐπεξηγῶ πρὸς τούτοις ἡ ἐπὶ σημ. προσθήκη, ἡ δὲ ἐκ τελείως. — **καὶ γάρ**, αἰτιολ. **τὸ ῥαδίως**, ὁ δὲ καὶ εἰς τὸ ὄψωρ. —

συγγίγνομαι = συζητῶ.—δημηγόρος = πολιτικὸς ῥήτωρ.—οὐκ ἔχουσιν οὔτε ἀπ. οὔτε ἐρέσθαι = οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι.—ἐὰν...ἐπερωτήση = ἐὰν καὶ μικρὰν τινα ἐπεξήγησιν ζητήσῃ ἐπὶ τῶν ῥηθέντων.—χαλκεία (καὶ ὀρθότ. χαλκία) = χάλκινα σκευή.—μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει = ἀποδίδουν μακρὸν καὶ παρατεταμένον ἤχον. Παροιμιῶδες ἦτο τὸ δωδωναῖον χαλκίον (= χάλκινος λέβης, τοῦ ὁποίου ὁ ἤχος ἠρμηνεύετο ὡς φωνὴ τοῦ Διός)· τοῦτο κρουόμενον ἔλαφρῶς ἠδύνατο νὰ ἤχη ὀλόκληρον ἡμέραν.—κατατείνω δόλιχον τοῦ λόγου = παρατείνω τὸν λόγον εἰς μακρότατον μῆκος.—ικανὸς μὲν...ικανὸς δέ: διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς ἐξαίρονται αἱ δύο ἰκανότητες τοῦ σοφιστοῦ.—ἄ, δηλ. αἱ δύο ἰκανότητες, τὰ δύο χαρίσματα.—μικροῦ τινος...ἔχειν = ὀλίγον τι ἀκόμη μοῦ χρειάζεται, διὰ νὰ ἔχω πάντα (= νὰ εἶμαι ἱκανοποιημένος καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν).—εἶπερ ἄλλω τω = ὑπὲρ πάντα ἄλλον.—ἀποπληρῶ = ἀπογεμίζω.—ὁ δ' ἐθαύμασα...ἀποπλήρωσον = τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον μὲ ἀπορίαν παρετήρησα εἰς τὸν λόγον σου, τοῦτο εἰς τὴν ψυχὴν μου συμπλήρωσον (κάμε πλήρες καὶ τέλειον).—πολλαχοῦ: βλ. 323A καὶ E, Κεφ. 12—13 καὶ 325 E, Κεφ. 15.—ἀρετή, ἐπεξ. τοῦ ἔν τι.—ἄ...ἔλεγον, δηλ. δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ὁσιότης.

— Ποίας διαφορᾶς ἀναγνωρίζετε μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐρωτήσεων τοῦ Σωκράτους καὶ τῆς δημηγορικῆς ἀποδείξεως, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὁ Πρωταγόρας;

Κεφ. ΙΗ'.

Ἄλλά: ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ φιλοσοφικὴ συζήτησις περὶ τῆς οὐσίας τῆς ἀρετῆς.—ἀλλ' ἢ (πάντοτε μὲ ἀρνητ. ἔκφρασις) = παρὰ. Τὰ μόρια τοῦ προσώπου διαφέρουν ποιοτικῶς, τὰ δὲ τοῦ χροσσοῦ ποσοτικῶς.—ἄλλο...ἄλλο: ἐπὶ τῶν μετοχῆς καὶ μεταλήψεως σημαντικῶν ὀρημάτων τὸ μέρος, κατὰ τὸ ὁποῖον μετέχομέν τινος, τίθεται κατ' αἰτ.—καὶ δίκαιοι αὖ = καὶ ἄλλοι πάλιν δίκαιοι.—ἔστι γὰρ οὖν... (ὁ γὰρ βεβαιωτικὸς, ὁ δὲ οὖν δηλοῖ συμπέρασμα ἐξαγόμενον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πρωτ.) = λοιπὸν ἀλήθεια καὶ ταῦτα (ἀφοῦ τὰ ἠρίθμησες), δηλ. ἡ σοφία καὶ ἡ ἀνδρεία, εἶναι μόρια ἀρετῆς;—ἄλλο = τὸ μὲν ἄλλο.—δύναμιν = λειτουργίαν, ἐνέργειαν.—οὐκ ἔστιν: δὲν συνδέε-

ται ὡς ἐπεξ. τοῦ ὥσπερ τὰ τοῦ πρ.— οὐδέν (δηλ. μόνιον τοῦ προσώπου) ἐστὶ (τοιούτον) οἶον.— ἢ δῆλα δὴ (ἐνν. ἐστίν) ὅτι = ἢ εἶναι αὐτονόητον ὅτι. Ὁ ἢ εἶναι ἐπανορθωτικός.— εἶπερ τῷ παραδειγματι ἔοικεν = ἐὰν ἡ ἀμοιβαία σχέσις τῶν μορίων τῆς ἀρετῆς ὁμοιάζει πρὸς τὸ παράδειγμα (τοῦ προσώπου καὶ τῶν μορίων αὐτοῦ).— οὐδὲν ἄρα... = οὐδὲν ἄλλο ἄρα τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων πλὴν τῆς ἐπιστήμης ἐστὶ τοιούτον, οἶον ἐπιστήμη (= σοφία).— οὐκ ἔφη (= ἔφη οὐκ εἶναι) = ὄχι, εἶπε.— δοκεῖ, ἐνν. πρᾶγμα τι εἶναι.— τί οὖν, ἐνν. δοκεῖ σοι;— αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστι; = εἶναι αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ δεικνύει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δηλ. δίκαιον (ἢ ἀφηρημένη ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ὡς ἰδιότης);— οἶον δίκαιον εἶναι = ὥστε δ. εἶναι.— εὐφημῶ = 1) λέγω καλά, αἴσια λόγια· 2) σιωπῶ. Εἰς τὰς ἱεροτελεστίας, ἵνα ἀποβοῦν αὐταὶ αἰσίως, ἦτο ἀνάγκη νὰ λέγουν λέξεις εὐοίωνους· ἐπειδὴ ὅμως ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπη τις ἀκουσίως δυσοίωνόν τινα λέξιν, προτιμότερα ἦτο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐλαβῆς σιγῇ· ἐντεῦθεν ἢ β' σημασία τοῦ ῥήματος.— σχολῆ = δυσκόλως.— ἄλλο τι, ὑποκμ. ὄσιον, κτγμ.

Κεφ. ΙΘ'.

εἰ οὖν εἶποι, ἢ ἀπὸδ. εἶποιμ' ἂν ἔγωγε.— εἶναι ἔχοντα = ἔχειν.— οὕτως... ὥς = οὕτως ὥστε.— λόγος = γνώμη.— ἄδικον ἄρα: κατ' ἀναγκαίαν λογικὴν συνέπειαν.— τὸ δὲ = ἡ δικαιοσύνη.— ὑπὲρ ἑμαυτοῦ = ἐξ ὀνόματός μου.— ἦτοι... ἦ = ἦ... ἦ.— δικαιοσύνης: ἐλέγχθη κατὰ τὸ ὀσιότης, εἶναι δὲ σπάνιος τύπος.— ὅ,τι ὁμοίωτατον: τὸ ὅ,τι ἐπιτακτικόν.— εἰ διακωλύεις (πλ. ἐρώτ.) = ἐὰν μοῦ ἀρνεῖσαι τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκριθῶ καὶ ἐξ ὀνόματός σου.— συγχωρῶ = ὁμολογῶ.— ἐν αὐτῷ = εἰς τὴν σχέσιν δικαίου καὶ ὀσίου.— διαφέρει = ἐνδιαφέρει.— μὴ μοι, ἐνν. λέγε τοῦτο.— τὸ εἰ βούλει... εἰ σοι δοκεῖ: αἱ δύο ὑποθέσεις διὰ τοῦ ἄρθρου γίνονται οὐσιαστικὰ καὶ εἶναι ὑποκμ. τοῦ ἐλέγχεσθαι.— ἐμέ τε καὶ σέ, ἐνν. ἐλέγχεσθαι = νὰ ἐλέγχωνται αἱ προσωπικαὶ πεποιθήσεις ἐμοῦ καὶ σοῦ (καὶ ὄχι ὑποθέσεις καὶ ἀοριστίαι).— τὸ δ' ἐμέ... λέγω... εἰ τις... αὐτοῦ = μὲ τὸ ἐγὼ δὲ καὶ μὲ τὸ σὺ τοῦτο ἐννοῶ, ἐὰν δηλ. ἀποκλείσωμεν (ἀπὸ αὐτὸ) ἀπὸ τὴν συζήτησιν τὸ ἐὰν (τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀοριστίαν).—

οιόμενος... ἐλέγχεσθαι = διότι φρονῶ ὅτι μόνον οὕτω δύναται ἄριστα τὸ ζήτημα νὰ ἐξετασθῆ. — μέντοι = βεβαίως, πράγματι. — προσέοικε = ομοιάζει. — ἀμῆ γέ πη = καθ' ἓνα οἰονδήποτε τρόπον (βλ. καὶ 323 Γ, κεφ. 13). — ἔστιν ὄπη = κατὰ τινα σχέσιν. — ἐναντιώτατα ἀλλήλοις: Ὁ Πρωτ. ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἡρακλείτου περὶ τῆς σχετικότητος τῶν ἀντιθέσεων: Τὰ ψυχρὰ θέρεται, θερμὸν ψύχεται, ὑγρὸν αἰαίνεται, καρφαλέον νοτίζεται· καὶ πάλιν: Ταῦτό τ' ἔστι ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ τὸ ἐργηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κακεῖνα πάλιν μεταπεσόντα τάδε. — τότε ἔφραμεν, βλ. 330Α καὶ Β, κεφ. 18. — τὰ τοῦ προσώπου, παράθεσις εἰς τὸ ἄ. — κἂν ταῦτα ἐλέγχῳις = καὶ ταῦτα (τὰ τοῦ προσώπου μόρια) δύνασαι νὰ ἀποδείξῃς. — κἂν πάνυ μικρὸν ἔχη τὸ ὁμοῖον, ἔνν. ὡς ὑποκμ. τὰ ὁμοῖόν τι ἔχοντα = καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη κατὰ τὴν ὁποῖαν ἢ μεταξύ των ὁμοιότης εἶναι ἐλαχίστη. — ἢ γὰρ = ἀλήθεια λοιπόν. — σοὶ = κατὰ τὴν κρίσιν σου. — οὐ πάνυ οὕτως, ἔνν. δοκεῖ μοι ἔχειν = δὲν νομίζω ὅτι τόσον ὀλίγον ὁμοιάζουν (ὅσον τὸ λευκὸν πρὸς τὸ μέλαν). — οὐ μέντοι αὖ (ἔνν. ἔχει) οὐδὲ ὡς... = ἀλλ' ὅχι καὶ πάλιν τόσον πολὺ, ὡς... — δυσχερῶς ἔχειν = ὅτι δυσαραστεῖσαι, στενοχωρεῖσαι. — ἐπισκεψώμεθα: ὁ Σω. βλέπων ὅτι ὁ σοφιστὴς στενοχωρεῖται καταλείπει τὴν προκειμένην συζήτησιν καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία ταυτίζονται.

— Ἀγαθροῖσατε τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα τῶν συλλογισμῶν τούτων.

— Προσέξατε τὸ εὐφρὲς σόφισμα τοῦ Σωκράτους χρησιμοποιήσαντος τὸ κατηγορούμενον τῆς ἐλάσσονος δίκαιον ὡς οὐσιαστικόν, ἐνῶ ὁ Πρωταγόρας μετεχειρίσθη ὡς ἐπίθετον, ἐννοῶν ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι δίκαιον (πρᾶγμα).

Κεφ. Κ'.

σωφρονῶ = ἐνεργῶ μὲ νοημοσύνην, σύνεσιν. — πράττοντες, μετ. αἰτλγ. ἢ τροπική. — τούναντίον = ἀφρόνως πράττειν. — σωφροσύνη, δοτ. αἰτίου. — ὡσαύτως: ἐνταῦθα ἐκ τῶν μερικῶν ἀνυψοῦται εἰς τὰ γενικά κατὰ τὴν ἐπαγωγικὴν μέθοδον. — ἀναλογισώμεθα = ἄς ἀνακεφαλαιώσωμεν. — τῷ σωφρόνως πραττομένῳ, δοτ. συγκριτική. — πράττει' ἄν: τὸ πρᾶγμα εἶναι ὅλως βέβαιον, ἀλλὰ μεταχειρίζεται

εὐκτικὴν πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν. — **λύω** = ἀναιρῶ, ἀνακαλῶ. — **τῶν λόγων** = τῶν (δύο) ἰσχυρισμῶν. — **τὸ ἐν ἐνί... εἶναι** (βραχυλογία) = **τοῦτον τὸν λόγον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἐν ἐνί... εἶναι**. — **πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι** = ἔκτος τοῦ ὅτι εἶναι διάφορον (ἢ σοφία τῆς σωφροσύνης). — **αὐτὰ και αἱ δυνάμεις αὐτῶν** = αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ και αἱ ἐνεργεῖαι αὐτῶν. — **οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται** = εὐρίσκονται εἰς πολὺ μεγάλην παραφωνίαν. — **συνάδω** = συμβιβάζομαι. — **συναρμόττω** = εὐρίσκομαι ἐν ἁρμονίᾳ. — **ᾄδοντι**, ἀντὶ οὕσης: ἡ μτχ. συνεφώνησε πρὸς τὸ ἐνὶ και οὐχὶ πρὸς τὸ ἀφροσύνη. — **διασκοπῶ** = διερευνῶ. — **ὅτι ἀδικεῖ** = ἔφ' ὅσον διαπράττει ἀδικίαν. — **ἐπεὶ** = μολονότι. — **διαλέχθητι πρὸς τοῦτον τὸν λόγον** = στρέψον τὴν συζήτησιν πρὸς τοῦτον τὸν ἰσχυρισμὸν (γνώμην). — **οὐδὲν μοι διαφέρει** = οὐδόλως μὲ ἐνδιαφέρει (τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ἡ οὐσία τῆς συζητήσεως). — **ἐὰν μόνον** = ἀρκεῖ μόνον νά. — **ταῦτα**, δηλ. ἃ οἱ πολλοὶ φρασι. — **τὸν λόγον... ἐξετάζω** = προτίθεμαι (ἐνδιαφέρομαι) νά διερευνήσω τὰ λεγόμενα (τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος). — **ἐξετάζεσθαι** = νά ὑποβαλλώμεθα εἰς ἔλεγγον. — **ἐκαλλωπίζετο** = ἔκαμνε μορφασμούς (πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συζητήσεως). — **λόγος δυσχερῆς** = ζήτημα ἀναιρῶν και δυσάρεστον.

— Ποῖον εἶδος εἶναι τὰ σοφίσματα τοῦ Σωκράτους;

— Κατὰ τίνα μέθοδον προχωρεῖ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς διὰ νά περιπλέξῃ τὸν ἀντίπαλον;

— Διατυπώσατέ τινας τῶν συλλογισμῶν τούτων.

— Εἰς ποῖον νόμον τῆς Λογικῆς ὑπάγεται ὁ λόγος: «ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον ἐστὶ»;

Κεφ ΚΑ΄.

ἔστω: διὰ τούτου ὁ σοφιστὴς δὲν ἀποκηρύττει τὴν ἐν 333Γ, κεφ. 20 γνώμην του, ἀλλὰ θέλει νά ἀκούσῃ τὸν Σω. ἀνασκευάζοντα τὴν γνώμην τῶν πολλῶν. — **ὅτι ἀδικοῦσι**, βλ. 333 Β, κεφ. 20. — **ὅτι ἀδικεῖ**. — **φρονῶ** = ἔχω τὸ λογικόν μου, σκέπτομαι. — **βουλευομαι** = διανοοῦμαι, σκέπτομαι, ἀποφασίζω. — **πότερον**, (ἐνν. εὖ βουλευόνται), εἰ εὖ πράττουσι... **κακῶς**; = ποῖον ἐκ τῶν δύο, σκέπτονται ὀρθῶς, ἐὰν εὐτυχοῦν ἀδικοῦντες ἢ ἐὰν δυστυχοῦν; — **τραχύνομαι** = ἐκτραχύνομαι.

ἀγριεύω.— **ἀγωνιῶ** (ἔφετ.) = ἐπιθυμῶ νὰ ἄγωνισθῶ.— **παρατε-
τάχθαι** = ὅτι ἔλαβε στάσιν ἐτοιμοπολέμου καὶ ἐφ' ὄπλου λόγῃν
πολεμιστοῦ.— **εὐλαβούμενος** = μὲ προσοχὴν καὶ διάκρισιν.— **λέγεις**,
ἔνν. ἀγαθὰ εἶναι.— **καὶ τὰ τοιαῦτα**, δηλ. ἃ μὴδὲ τὸ παρὰπαν ὠφέ-
λιμα ὃ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός.— **πολλά**, ἔνν. ἀγαθὰ.— **ἵπποις δέ**, ἔνν.
ὠφέλιμα.— **ἀγαθὰ** = ὠφέλιμα.— **βλάσται** = βλαστοί.— **πτόρθος** =
τροφερὸς βλαστός.— **ἀρωγὸν** = ὠφέλιμον.— **παντοδαπὸν** = παν-
τοειδές.— **ἐνταῦθα** = εἰς τὴν παροῦσαν περιπτώσιν, δηλ. εἰς τὴν
χρῆσιν τοῦ ἐλαίου ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀνθρώπου.— **ἀλλ' ἦ** = βλ. 329 Δ,
κεφ. 17.— **οἷς**, ἔλξις.— **μέλλει**, δηλ. ὃ ἀσθενῶν.— **ὄσον** = τοσοῦτον
μόνον ὥστε.— **τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι** = νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀη-
δίαν (τὴν προκαλουμένην εἰς τὴν ὄσφρησιν).— **ὄφον** = προσφάγιον.

Κεφ. ΚΒ'.

ἀναθορυβῶ = κάμνω θόρυβον ἐπιδοκίμασίας, ἐπιδοκιμάζω ἀντίθ.
καταθορυβῶ.— **ὑπόκωφος** = ὀλίγον κωφός.— **μειζον** = δυνατώ-
τερα.— **πῶς βραχέα ἀποκρίνεσθαι**; = ποίου εἶδους βραχείας ἀπο-
κρίσεις ἔχεις τὴν ἀξίωσιν νὰ κάμνω;— **ἀλλ'**, ἔνν. ἀποκρίνωμαι.—
γούν = γε = τῷ ὄντι.— **ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν** =
ὥστε νὰ μὴ διακοπῇ ποτὲ ἢ συζήτησις.— **μακρὰ λέγειν . . . καὶ αὖ
βραχέα**: οἱ σοφισταὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι περὶ τῶν αὐτῶν ἠδύνατο νὰ
εἶπουν καὶ διὰ βραχυτάτων καὶ διὰ μακροτάτων.— **εἰς ἀγῶνα λόγων
ἀφικνούμαι** = ἀγωνίζομαι (τινι) συζητῶν.— **(εἰ) οὕτω διελεγόμην**,
ἐπεξήγησις τοῦ **εἰ τοῦτο ἐποίουν**.— **οὐδ' ἂν ἐγένετο . . .** = καὶ τὸ
ὄνομα τοῦ Πρωτ. δὲν θὰ εἶχε διαφημισθῆ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ
Πρωτ. νομίζει ὅτι ὁ ἀγὼν τῶν λόγων οὐδένα εὐγενέστερον σκοπὸν
ἔχει ἢ τὴν ἀπόκτησιν δόξης.— **οὐκ ἤρρεσεν . . . ταῖς ἀποκρίσεσι** =
δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὰς ἀποκρίσεις.—
ἐν ταῖς συνουσίαις = εἰς τὰς συζητήσεις τοῦ συνεδρίου.— **τὰ μακρὰ
ἀδύνατος** = δὲν δύναμαι νὰ παρακολουθῶ τὰς μακρολογίας.— **ἐπεὶ** =
βλ. 333 Γ, κεφ. 20.— **καὶ ταῦτ'**, δηλ. τοὺς μακροὺς λόγους.— **τρίβων**
= τριμμένο καὶ παλαιὸ κοντὸ ἐπανωφόρι. Τοιοῦτον ἐφόρουσιν οἱ πτωχοί,
οἱ Σπαρτιάται, οἱ Λακωνίζοντες καὶ ἀπὸ τοῦ Σω. οἱ αὐστηρότερον
βίον ἄγοντες φιλόσοφοι, οἱ κυνικοὶ καὶ στωικοί.— **οὐχ ὁμοίως
ἔσονται** = δὲν θὰ ἔχουν τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον.— **ὥς, αἰτιολ.**— **φιλο-**

σοφία = φιλομάθεια. — Κρίσων, ἔξ ἡμέρας τῆς Σικελίας, νικήσας στάδιον ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὸ 448, 444 και 440. — δολιχοδρομός = ὁδρομεὺς ὁ δωδεκάκις διατρέχων τὸ στάδιον. — ἡμεροδρομός = ταχυδρομός. — διαθῆω = δρόμῳ ἀγωνίζομαι. — σοῦ, β'. ὄρ. συγκρ. — ἐν τῷ αὐτῷ = εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν, συγχρόνως. — συγκαθεῖναι, τοῦ συγκαθήμι = χαλαρώνω τὸ βῆμα. — αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα = εἰς αὐτὰς μόνας τὰς ἐρωτήσεις. — τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων; = ποῖον θὰ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν διαλόγων; (ὅταν δηλ. ἀπεραντολογούν). — χωρὶς... εἶναι = ὅτι εἶναι διάφορα πράγματα. — δημηγορεῖν = μακρὰ λέγειν. — ἀλλ' ὄρᾳς = ἀλλὰ καὶ μόνος σου βλέπεις τὸ δίκαιον.

— Ἄναγνωρίσατε τὸ ἦθος τῶν διαφόρων προσώπων ἐν τῷ κεφ. τούτῳ.

Κεφ. ΚΓ'.

μὴ μετεῖναι οἱ μακρ. = ὅτι δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ μακρολογῇ. — παραχωρεῖ = ὑποχωρεῖ (εἰς τὸν Πρωταγόραν, ὡς πρὸς τὴν μακρολογίαν). — τοῦ οἰός τ' εἶναι διαλέγεσθαι (= ἐν τῇ ἱκανότητι τοῦ...) καὶ τοῦ ἐπίστασθαι (= ἐν τῇ δεξιότητι τοῦ...). — λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι = νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ δέχεται ἀπάντησιν. — φανλότερος = ἀδεξιώτερος. — ἀντιποιεῖται (δηλ. τοῦ διαλέγεσθαι) = ἀμιλλᾶται. — ἐκκρούων τοὺς λόγους = ἀποφεύγων (διὰ μακροῦ λόγου) τὸ θέμα τῆς συζητήσεως. — ἐπεὶ = διότι. — οὐχ ὅτι = οὐ (ἐνν. λέγω) ὅτι = ἂν καί. — ἐπιεικέστερα λέγειν = ὅτι ἀπαιτεῖ δικαιότερα. — πρὸς Πρωτ. εἶναι = ὅτι εὐνοεῖ τὸν Πρωτ. — φιλόνικος = φίλερις. — πρὸς ὃ ἂν ὀρμήσῃ = εἰς ὅ,τι καταπισθῆ. — συμφιλονικῶ = ἀναμειγνύομαι εἰς τὴν φιλονικίαν ὑπὲρ τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου. — μὴ διαλύσαι μεταξὺ = νὰ μὴ διακόψουν εἰς τὸ μέσον (τὴν συζήτησιν). — κοινὸς = ἀμερόληπτος. — ἴσος = ὁ ἕξ ἴσου καταμερίζων τὴν ἐκτίμησιν. — συγχωρεῖν = νὰ κάμνητε ἀμοιβαίως παραχωρήσεις. — ἀμφισβητεῖν = νὰ διαφωνῆτε συζητούντες. — δι' εὐνοίαν = ἀπὸ ἀγαθὴν προαίρεσιν (ἵνα διαφωτισθούν). — εὐδοκίμῳ = ἐκτιμῶμαι εἰλικρινῶς. — ἐπαινοῦμαι = ἀπολαύω ἐγκωμίων (πολλάκις ἀπατηλῶν). — ἐν ἡμῖν: ὡς κριταῖς. — ἐν λόγῳ = μὲ λόγια. — εὐφραينوίμεθα: τὸ εὐφραίν-

νεσθαι περί πνευματικῆς ἀπολαύσεως, τὸ δὲ ἥδεσθαι περί ὕλικῆς ἡδονῆς.— **αὐτῇ τῇ διανοίᾳ** = διὰ μόνης τῆς ψυχῆς.— **ἡδὺ πάσχειν** = ἀπολαύειν.

Κεφ. ΚΔ'.

φύσις = φυσικὸς νόμος.— **νόμος** = θετός, γραπτὸς νόμος.— **τύραννος**: ὁ Ἰππίας λέγων τοῦτο εἶχεν ὑπ' ὄψει τοὺς Πινδαρικοὺς στίχους «Νόμος ὁ πάντων βασιλεὺς θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων' ἄγει δικαίων τὸ βιαιότατον ὑπερτάτα χερί' τεκμαίρομαι ἔργοισιν Ἑρακλέος». — **πολλά... βιάζεται** = συχνὰ ἐκβιάζει (= ἐπιβάλλει βιαίως) σχέσεις παρὰ τοὺς φυσ. νόμους.— **τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων**, δηλ. τὴν κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον συγγένειαν ἡμῶν.— **κατ' αὐτὸ** = δι' αὐτὸ (διότι εἴμεθα σοφώτατοι).

Πρωτανεῖον = τὸ ἀρχεῖον τῶν πρωτάνεων μετὰ τῆς ἱερᾶς ἐστίας τῆς πόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκαιε καὶ τὸ ἄσβεστον πῦρ. Ἐθεωρεῖτο τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ ἐσιτοῦντο ἐν αὐτῷ δημοσίᾳ δαπάνη οἱ πρωτάνεις καὶ ἄλλοι ἀξιούμενοι σιτήσεως διὰ τὰς ἑαυτῶν ὑπηρεσίας ἢ τῶν προγόνων τῶν. Ἐν Ἀθήναις ἀρχικῶς ἦτο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τὸ βόρειον τεῖχος πλησίον τῆς ἀγορᾶς.— **Πρωτανεῖον τῆς σοφίας** = πνευματικὸν κέντρον. Χρησμός τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐκάλει τὰς Ἀθήνας ἐστίαν καὶ πρωτανεῖον τῶν Ἑλλήνων.— **μέγιστον**, διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀρχαιότητα.— **ὀλβιώτατον**, διὰ τὸν πλοῦτον.— **ἀξίωμα** = τιμή.— **συμβαίνω** (παθ.) = συμβιβάζομαι.— **εἰς τὸ μέσον** = εἰς μέσην τινὰ γραμμὴν.— **τὸ ἀκριβὲς** = τὸ αὐστηρόν, τὸ σχολαστικόν.— **ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡν. τοῖς λόγοις** = νὰ ἀπολύσω καὶ χαλαρώσω τὰς ἡνίας εἰς τοὺς λόγους (νὰ ἄρω τοὺς περιορισμοὺς εἰς τὸ μῆκος τῶν λόγων).— **εὐσχήμων** = κομψός, χαριεῖς.— **ἐκτείνω πάντα κάλων** (ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν πλοίων) = λύω ὅλα τὰ σχοινιά, μεταχειρίζομαι πάντα τρόπον.— **ἐφέντα**, τοῦ ἐφήμι (οὐρίᾳ, ἔνν. πνοῇ) = παραδίδω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς οὐρίον ἄνεμον.— **πέλαγος τῶν λόγων** = πέλαγος ἀπεραντολογίας.— **ἀποκρῦπτω γῆν** = χάνω τὴν γῆν ἀπὸ τὰ μάτια μου, ξεχνάω τὸ θέμα τῆς συζητήσεως.— **μέσον τέμνω** = τηρῶ μέσην ὁδόν, (ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν ναυτῶν, οἱ ὁποῖοι περικυκλωμένοι ὑπὸ σκοπέλων τέμνουσιν μέσην ὁδόν, ἵνα μὴ προσαρᾶξουν οὔτε εἰς τὸ ἓν οὔτε εἰς τὸ ἄλλο μέρος).— **ὥς** = οὕτω.—

ποιήσετε, ὁ μέλλ. ἀντὶ προστακτικῆς πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν.—
ῥαβδούχοι, ὠνομάζοντο οἱ κριταὶ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων, οἱ ἀγωνο-
δίκαι ὡς φέροντες ῥάβδον.—**ἐπιστάτης** = ἐπιμελητῆς ἀγώνων, κοσμή-
τωρ.—**πρύτανις** = πρόεδρος τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπῆς.—**ὄς**, ἀναφ.
τελική πρότασις.

— Ὅρισατε εἰδικῶς τὰ πνευματικὰ διαφέροντα τῶν κυρίων προσώ-
πων τοῦ διαλόγου καὶ διαπιστώσατε ποία συγγένεια ἐπάρχει μεταξύ των.

— Ἀναφορικῶς μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν Ἀθηναίων ὡς «*π ρ υ -
τ α ν ε ἰ ο υ τ ῆ ς σ ο φ ῖ α ς*», παραβάλετε καὶ τὸ ἐν Περικλέους Ἐπι-
ταφίῳ «*Ε λ λ ἄ δ ο ς π α ἰ δ ε υ σ ι ν*» καὶ ἀναπτύξατε προφορικῶς
τὸ θέμα : Αἱ Ἀθηναὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος.

Κεφ. ΚΕ΄.

βραβευτῆς = ἀγωνοδίκης.— **ἐκ περιττοῦ ἠρήσεται** = ἡ ἐκ-
λογή του θὰ εἶναι περιττή.— **ἀλλὰ δὴ** (ὑποφορὰ) = ἀλλὰ θὰ προβάλλῃ
τις τὴν παρατήρησιν ὅτι.— **ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν** = διότι ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ.—
οὕτως (= ὧδε), ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ κατωτ. **εἰ μὴ βούλεται**.—
προθυμείσθε = ζωηρῶς ἐπιθυμεῖτε.— **ὡς... φημί** = κατὰ ποῖον
τρόπον ἔννοῶ.— **ὑπέχω λόγον** (= δίδωμι λόγον) = ἀποκρίνομαι.—
ὑμεῖς, ἔνν. ἐδεήθητε.— **διαφθείρω τὴν συνουσίαν** = ματαιώνω τὴν
συζήτησιν.— **πάνυ μὲν οὐκ ἤθελε** = τόσον πολὺ δὲν ἤθελε.

— Ποίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀριότητα τοῦ διαλό-
γου τὸ ἐπεισόδιον τῶν κεφ. 22 — 26 ;

Κεφ. ΛΓ΄.

διασκοπῶ = ἐξετάζω λεπτομερῶς.— **πάνυ... τὸ** = τὸν Ὅμη-
ρον λέγειν τὸ (ἀντικμ.) **πάνυ τι** (κτιγμ.) = ὅτι ὁ Ὅμηρος ὀρθότατα
λέγει τό.— **σύν τε... ἐνόησε** (Ἰλ. Κ 224, ἔνθα ὁ Διομήδης δικαιο-
λογεῖ τὴν πρόσληψιν καὶ ἑτέρου ἥρωος πρὸς κατασκόπευσιν).— **σύν** =
συχρόνως.— **(ἐρχομένῳ) ὃ**, ἐπιμερ.— **πρὸ ὃ τοῦ** (ὑπερβ.), ἀντὶ ὃ
πρὸ τοῦ. Ὁ ὅλος στ. = ὅταν δύο βαδίζουν μαζί, συνήθως ὁ ἕνας ἀντι-
λαμβάνεται κάτι πρὸ τοῦ ἄλλου καὶ ὁ ἕτερος πρὸ τοῦ ἑτέρου.— **εὔπο-**

Νικολάου Ζαφειρίου — Νικηφ. καὶ Καλλιῶ. Ἐλεοπούλου

ρος = ἐφευρετικός, ἐπινοητικός. — γὰρ = διότι τότε (ὅταν ἐρχόμεθα ἀνὰ δύο). — ζητεῖ ὅτω = ζητεῖ ἄλλον ὅτω ἐπιδείξεται. — βεβαιοῦμαι = ἐξακριβώνω. — ἐντύχη, ἔνν. τοιούτω, μεθ' ὅτου βεβαιώσεται. — ἐπιεικῆς = λογικός, σπουδαῖος. — ἢ σέ, ἔνν. περὶ ἀρετῆς βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι; — ὄς, ἀναφ. αἰτιολ. — ὑποκηρύττομαι (μέσ.) = διαφημίζω τὸν ἑαυτόν μου διὰ κηρύκων. — σεαυτὸν ἀπέφηνας = παρουσιάσθης δημοσίᾳ. — ἄρνημαι = λαμβάνω. — σκέψις = ἔρευνα. — τούτων = τῆς ἀρετῆς. — οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ = δὲν εἶναι ἄλλως δυνατόν νὰ γίνῃ. — ἀναμνησθῆναι (παθ.) τὰ μὲν (ἀντικμ.) παρὰ σοῦ = νὰ μὲ βοηθήσῃς τὰ μὲν νὰ ἐνθυμηθῶ. — τὸ ἐρώτημα: τὸ ζήτημα ἐτέθη ἐν 329 Γ, Κεφ. 17. — ἐπὶ ἐνί... ἐστι = ἀνήκουν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶγμα. — ἢ ἐκάστω... ὑπόκειται = ἢ εἰς ἕκαστον ὑπόκειται ἰδιαίτερα τις οὐσία. — οὐκ ὄν... τὸ ἕτερον = τὸ ἕτερον αὐτῶν οὐκ ὄν (τοιούτων) οἷον τὸ ἕτερον; — ἐπικεῖσθαι = ὅτι ἔχει τεθῆ ὡς ὄνομα. — οὐχ, ἔνν. ὁμοῖα ὡς τὰ τοῦ... ὁμοῖά ἐστι. — ἀλλ', ἔνν. ἀνόμοια, ὡς τὰ τοῦ προσώπου... ἀνόμοιά ἐστι. — δύναμις = ἐνέργεια.

Κεφ. ΛΔ'

μὲν = ἀληθῶς. — καὶ ἴτας γε (ἐκ τοῦ ἰέναι) = καὶ μάλιστα ἀπιόητους (εἰς τὸ νὰ ὁρμῶν πρὸς...). — μὲν οὖν = βεβαιότατα. — τὸ μὲν τι αὐτοῦ = ἐν μὲν μέρος αὐτοῦ. — κολυμβῶσι = καταβαίνουν εἰς τὰ φρέατα (ἵνα καθαρίσουν ἢ ἐξαγάγουν πεσόντα ἀντικείμενα). — πέλτας ἔχοντες, ἔνν. θαρραλέοι εἰςὶ πολεμῆν. — ἑαυτῶν, γεν. συγκο. — ἢ πρὶν μαθεῖν, πλεοναστικῶς. — μεντᾶν... εἴη = ἀληθινὰ τότε θὰ ἦτο ἀηδία ἢ ἀνδρεία. — μαινόμενοι: διότι τολμοῦν ὅτι ἀγνοοῦν. — οἱ οὕτω θαρραλέοι = οἱ τοιοῦτοι θαρραλέοι, δηλ. οἱ ἀνεπιστήμονες. — καὶ ἐκεῖ (350 Α, Κεφ. 34), ὅπου ἐλέγето: οἱ ἐπιστήμονες τῶν μῆ... θαρραλεώτεροι. — ὄντες, μτχ. αἰτιολ. — τοὺς δὲ ἀνδρείους... (πρόληψις) = ὡς δὲ οἱ ἀνδρεῖοι οὐ θαρραλέοι εἰσί. — τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα (παράθεσις) = τοῦτο τὸ ὅποῖον ἐγὼ παρεδέχθην ἄλλ' ὁ Πρωτ. ἀντιθέτως εἶχεν ὁμολογήσει ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι θαρραλέοι εἰσίν' ὅθεν τὸ οὐ πλεονάζει. — ἔπειτα = μετὰ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἑταύτισα τὸν ἀνδρεῖον πρὸς τὸν θαρραλέον. — τούτω τῷ τρόπῳ μετιῶν = μετὰ τὴν μέθοδον αὐτήν. — ἰσχὺς = σωματικὴ δύναμις. —

ἔπειτα, ἔνν. εἴ με ἔροιο. — **τοῖς αὐτοῖς... τούτοις** = τὰς αὐτὰς ταύτας ἀποδείξεις, τὴν αὐτὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδόν σου. — **γίγνομαι ἀπὸ** = προέρχομαι ἀπὸ. — **θυμὸς** = ἀψιθυμία. — **ἐκεῖ**, δηλ. εἰς τὸ προηγούμενον παράδειγμα. — **συμβαίνει** = προκύπτει. — **τέχνη** = τεχνικὴ ἀσκησις. — **εὐτροφία τῶν ψυχῶν** = ἡ καλὴ ἀνατροφή.

Κεφ. ΛΕ'.

ἦδομαι τοῖς καλοῖς = εὐχαριστοῦμαι μὲ τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. — **ἀνιαρά**, ἔνν. **ἄττα**. — **λέγω** = ἐννοῶ τὸ ἐξῆς. — **ὄ** = ἐφ' ὅσον. — **κατὰ τοῦτο** (= ὡς πρὸς τοῦτο), ἔνν. τὰ ἡδέα, ὡς ὑπκμ. — **μὴ εἴ τι... ἀποβήσεται**; = χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ἂν θὰ προκύβουν ἀπὸ αὐτὰ διαφοροεικὰ ἀποτελέσματα (ἀνεξαρτήτως τῶν συνεπειῶν); — **οὐ κακά**; = ἐφ' ὅσον εἶναι λυπηρὰ δὲν εἶναι κακά; **ἀπλῶς οὕτως** = σαφῶς καὶ ὠρισμένως. — **πρὸς τὴν... ἀλλὰ καὶ πρὸς...** = διὰ τὴν νῦν ἀποκρισιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἄλλον μου βίον. — **ἔστι δ' ἂ ἔστι**: τὸ πληθὺς ἔστι δ' ἂ τῶν ἡδέων ἐστὶν ἀγαθὰ, ἔστι δ' ἂ τῶν ἀνιαρῶν κακά. Ἡ τριχοτομία τῶν ἡδέων καὶ ἀνιαρῶν πιθανῶς ἀνήκει εἰς τὸν Πρωτ. — **τοῦτο τοίνυν λέγω... ἐρωτῶν...** = ὅταν λοιπὸν ἐρωτῶ, ἐὰν ἡ ἡδονὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν (χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν τὰς συνεπείας τῆς) δὲν εἶναι ἀγαθόν, τοῦτο ἐννοῶ, ἐὰν τὰ ἡδέα, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡδέα, δὲν εἶναι ἀγαθὰ. — **πρὸς λόγου εἶναι** = ὅτι εἶναι ὠφέλιμον διὰ τὴν συζήτησιν, προάγει τὴν συζήτησιν. — **τὸ σκέμμα** = τὸ προϊὸν τῆς ἐρευνῆς. — **ἡγεμονεύω τῆς σκέψεως** = διευθύνω τὴν ἔρευναν. — **δίκαιος (εἶ) σὺ** = δίκαιόν ἐστι σέ. — **κατάρχω τοῦ λόγου** = ἔχω προκαλέσει, εἶμαι ὁ αἴτιος τῆς συζητήσεως. — **γένοιτο**, δηλ. τὸ ζητούμενον. — **ὥσπερ εἴ τις...**: ἀσυνδέτως, διότι εἶναι ἐπεξ. — **ἐκ τοῦ εἶδους** = ἐκ τῆς ἐξωτ. ὄψεως. — **τὰ τοῦ σώματος ἔργα** = αἱ σωματικαὶ λειτουργίαι. — **τὰς χεῖρας ἄκρας** = τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν. — **μετάφρονον** = ὁμοπλάτη. — **καὶ ἐγὼ τοιοῦτόν τι** (= οὕτω καὶ ἐγώ): εἶναι τὸ δεικτικὸν τοῦ ὥσπερ, ἡ δὲ ὑπόθ. **εἰ εἴποι** ἔμεινεν ἀνανταπόδοτος. — **θεασάμενος** (ἐπεξ. τοῦ τοιοῦτον), **ὅτι οὕτως ἔχεις** = ἀφοῦ ἀντελήφθην (ἐκ τῆς ἀποκρισέως σου) ὅτι τοιαῦτα φρονεῖς (περὶ τοῦ ἀγαθοῦ...). — **καὶ τόδ'... ἀποκάλυψον** = ἀποκάλυψον τὰς σκέψεις σου καὶ εἰς τοῦτο ἔδω τὸ σημεῖον. — **τοῦτο**, δηλ. ἡ ἐπιστήμη. — **οὐδὲ... διανοοῦνται** = οὐδὲ σκέπτονται περὶ αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου ὄντος = καὶ δὲν

θέλουν νὰ ἀναγνωρίσουν αὐτὴν (τὴν ἐπιστήμην) ὡς τοιαύτην. — ἐνούσης (ἐνδοτ. μτχ.) ἀνθρώπῳ = ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος κέκτηται τὴν ἐπιστήμην. — ἄρχειν, ἐνν. φασί. — ἀτεχνῶς... ὥσπερ = ἀκριβῶς ὅπως. — ἀπάντων, δηλ. ψυχικῶν παθῶν. — οἶον = τοιοῦτον ὥστε = κατὰλληλον νά... — εἶπερ τῷ ἄλλῳ = βλ. 329B, κεφ. 17. — κρατίστον = ἰσχυρότατον. — μὴ οὐχί, μετ' ἀπορμ., βλ. Συντ. — καλῶς λέγων, ἐνν. φῆς τοῦτο. — ὢν = ὑπὸ τινος τούτων τῶν παθῶν, ἄ... — ὃ ἐστίν... πάθος = τί λογῆς ψυχολ. φαινόμενον εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον παθαίνουν. — ἐπεὶ (= ἂν καὶ) γιννώσκειν: συνεχίζεται ὁ πλάγ. λόγος. — τὸ πάθημα (ὑπκμ.), δηλ. γιννώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλειν... — ἠτᾶσθαι, κτηγρμ. — σκοπεῖσθαι = νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν. — εἶναι τι ἡμῖν = ὅτι θὰ μᾶς ὑποβοηθήσῃ. — ἐμὲ ἠγήσασθαι: ἐπεξ. τοῦ ἐμμένειν. — ἦ... ἔπου = ἔπου ἦ = ἀκολούθει με εἰς τὸν δρόμον διὰ τοῦ ὁποίου. — ἐὼ χαίρειν, ἐνν. τὸν λόγον = παραιτῶ τὴν συζήτησιν.

Κεφ. ΛΣΤ'.

ἠτῶ εἶναι = ἠτᾶσθαι (κτηγρμ.). — ἄλλο τι (τὸ πλήρες: ἄλλο τί ἐστίν ἦ) = δὲν εἶναι ἀληθές (ὅτι). — φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι = λέγετε ὅτι σᾶς συμβαίνει τοῦτο (δηλ. τὸ ἠτᾶσθαι). — ἐν τοῖσδε = εἰς τὰς ἐξῆς περιπτώσεις. — κρατούμενοι, μτχ. αἰτιολ. — πρᾶττειν, ἐκ τοῦ φατέ. — πῆ = κατὰ τί. — ἠδύ, ἐνν. ἐν τῷ παραχρῆμα (= πάραυτα). — ὅτι παθόντα (ἐνν. ταῦτα, ὡς ὑπκμ.) = ποῦ δὲν ξεύρω καὶ ἐγὼ τί ἔπαθαν (καὶ ἐμποιοῦν) = διότι ὁποσδήποτε (ἐμποιοῦν). — ἦ κἂν... ὀπρῶν; = ἦ καὶ ἂν τίποτε ἐκ τούτων δὲν παρασκευάζουν κατόπιν, χαρὰν δὲ μόνον προκαλοῦν, ὅμως θὰ ἦσαν κακά, διότι ὁποσδήποτε καὶ ἐξ οἰασδήποτε ἀφορμῆς προκαλοῦν χαρὰν; — κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς παραχρῆμα ἡδονῆς = διότι προκαλοῦν στιγμιαίαν ἡδονήν. — ποιοῦντα, μτχ. αἰτιολ. — φαίνεται = εἶναι φανερόν. — γυμνάσια (ἐνταῦθα) = σωματικαὶ ἀσκήσεις. — καῦσις = κωτηρίσσις. — φαρμακεῖαι = χρήσεις φαρμάκων. — λιμοκτονίαι = τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἰατρικῆς διαίτης. — ἀρχαὶ ἄλλων = ἐπέκτασις τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ ἄλλων (πόλεων). — ἔχει = παρέχει. — κατ' ἄλλο τι = δι' ἄλλον τινὰ λόγον. — ἄλλο τι (ἐνν. ἦ)... ὁ αὐτὸς τρόπος; = δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι ὑπάρχει ἡ αὐτὴ ἀναλογία καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν λύτην; — ἀπαλλάττω = ἀποδιώκω. — ἦ πρὸς ὃ: β' ὅρος συγκρ. τοῦ

ἄλλο. — **πολλαχῆ** = κατὰ πολλοὺς τρόπους. — **ἐν τούτῳ εἰσὶ** = ἐδῶ στηρίζονται. — **ἀνατίθεμαι** = μεταβάλλω θέσιν, ἀνακαλῶ ἰσχυρισμόν· ἢ μεταφορᾷ ἐκ τῶν πεσσῶν «ἀναθέσθαι ἐπὶ τῶν πεσσῶν» ἔλεγον οἱ παίζοντες· «οὓς γὰρ μὴ κατὰ τὸ δέον ἐκίνησαν, τούτους ἀνετίθεσαν» Σχολ. — **πῆ** = κάπως. — **ὁ μὴ**, ἐπεξ. τοῦ **ἄλλο**. — **ταῦτα**, δηλ. ἡδονὴν καὶ λύπην. — **γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι** = ὅτι καταντᾷ γελοῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγετε. — **ἐκπληττόμενος** = τυφλούμενος. — **αὐθις αὐ** = ἀντιστρόφως πάλιν.

Κεφ. ΛΖ'.

θέμενοι (= ὑποθέμενοι) **οὕτω** = θέσαντες τοῦτο ὡς βάσιν. — **ἠττώμενοι**, μτχ. αἰτιολ. — **τοῦ ἀγαθοῦ** = ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ. — **ὑβριστής** = σκόπητης. — **δέον**, μτχ. ἐνδοτ. — **ἄρα**, ἐνν. **πράττει τις κακά, ἠττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν.** — **ἐν ὑμῖν** = κατὰ τὴν κρίσιν ὑμῶν. — **ἂν ἐξημέρανεν**, ἐνν. εἰ τὰ ἀγαθὰ ἄξια ἦν νικᾶν τὰ κακά. — **ἀνάξια** = κατὰ τὴν ἀξίαν κατώτερα. — **ὅταν** = καθ' ὅσον. — **οὕτω**, ἐνν. ἔχει. — **μεταλάβωμεν... τούτοις** = ἄς ἀλλάξωμεν τώρα τὰ ὀνόματα καὶ ἄς λάβωμεν ἀντιστρόφως... δι' αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα. — (**ἄλλη**) **ἀνάξια** (οὗσ.) = ἔλλειψις ἀξίας, ἀδυναμία: τὸ ὄλον = εἰς τί **ἄλλο** θὰ στηρίζεται ἢ ἀδυναμία τῆς ἡδονῆς συγκρινομένης πρὸς τὴν λύπην παρὰ εἰς τὴν ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην; — **ταῦτα δ' ἐστὶ** = τοῦτο δὲ σημαίνει. — **γιγνόμενα** = ἂν δηλ. ἡ μία γίνεται μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα ἀπὸ τὴν ἄλλην. — **μᾶλλον καὶ ἥττον** = ἰσχυροτέρα καὶ ἀσθενεστέρα. — **μῶν**, ἐνν. διαφέρει (βλ. 310 Δ, Κεφ. 2). — **ἔσθ'** (ἐνν. **ἄλλο τι**) **ὄτῳ**, ἐνν. διαφέρει. — **ἀγαθὸς ἰστάναι** = ἔμπειρος ζυγιστῆς (ἰστημ = ζυγίζω). — **συνθεις** = συμμαζεύσας. — **ὑπερβάλλεται ὑπὸ...** = εἶναι ὀλιγώτερα καὶ μικρότερα ἀπὸ τὰ... — **πρακτέα** = **πρακτέον**, ἐνν. τὴν προᾶξιν. Ὁ Σω. θέλει ἐνταῦθα νὰ δείξῃ ὅτι τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχουν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ ἀνιαροῦ. — **μὴ πῃ ἄλλη ἔχει;** = μήπως ταῦτα ἔχουν κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον;

ὅτε = ἐπειδὴ. — **τὰ μεγάλα μήκη** = πράγματα μεγάλου μήκους. — **λαμβάνειν** = προτιμᾶν. — **ἡ δύναμις τοῦ φαινομένου** = ἡ ἐκ τοῦ ἔξωτ. κόσμου προερχομένη ἐντύπωσις. — **καὶ ἐποίει... μεταλαμβάνειν** = καὶ μᾶς ἔκαμνε νὰ ἐκλαμβάνωμεν τὰ αὐτὰ πράγματα διαφο-

ροτρόπως καὶ ἄνω κάτω.— ἄκυρον ἂν ἐποίησε τὸ φάντασμα = θὰ καθίστα ἀνίκανον τὸ φάντασμα (τὴν ἀπατηλὴν εἰκόνα τῶν αἰσθήσεων) νὰ ἔξαπατήσῃ ἡμᾶς.— πρὸς ταῦτα = ὡς πρὸς ταῦτα, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς.— αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ = ἕκαστον (ἄρτιον ἢ περιττὸν) θεωρούμενον ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὸ (δηλ. ἄρτιον πρὸς ἄρτιον...).— ὑπερβολῆς καὶ ἐνδείας ἐστὶν = ἀσχολεῖται μὲ μείζονα καὶ ἐλάσσονα ποσά.— φαίνεται, ἐνν. ἢ αἴρεσις.— σκέψις = ἔρευνα.— ἐπεὶ δὲ μετρητικῇ = ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἢ αἴρεσις εἶναι μετρητικῇ.— εἰσαυθίς = ἄλλοτε (ἐν τῷ Γοργία, ἔνθα πραγματεύεται περὶ τῆς ἠθικῆς, ὡς ἐπιστήμης τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ).— τοῦτο, δηλ. τὴν ἐπιστήμην.— ἔφατε, 352 Δ, Κεφ. 35.— εἰδὼς ἄνθρωπος = ὁ γινώσκων τὰ βέλτιστα (352 Δ, Κεφ. 35).— τότε εὐθύς, δηλ. ὅτε ἔγινεν ἡ ἐρώτησις.— καὶ γὰρ ὑμεῖς = διότι καὶ σεῖς, ὅπως ἐγὼ καὶ ὁ Πρωτ.— ταῦτα δέ, δηλ. αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι.— ἐπιστήμης... μετρητικῆς, ἐνν. ἐνδεία.— ἀμαθία ἢ μεγίστη, ἐπεξ. τοῦ τοῦτ'.— αὐτοί, ἐνν. ἴτε (κατὰ ζεύγμα).— τούτων, δηλ. τῆς ἐπιστήμης ταύτης.— ὄντος, δηλ. τῆς ἐπιστήμης.— κακῶς πράττετε (= ἀτόπως πράττετε) = δημιουργεῖτε δυστυχίαν.— δημοσίᾳ: διότι ἡ πολιτεία δὲν ἀποκτᾷ ἀγαθοὺς πολίτας.

Κεφ. Λϛ'.

κοινὸς... ὑμῖν = ἅς μετέχετε καὶ σεῖς τῆς συζητήσεως.— ὑπερφυῶς... ἀληθῆ = ἀληθέςτατα.— παραιτοῦμαι (ἐνταῦθα) = δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν (τὴν συνωνυμικὴν τοῦ Προδ.).— εἴτε ὀπόθεν... ὀνομάζων = εἴτε ἀπὸ οἰανδήποτε ἀφορμῆν καὶ ὁπωσδήποτε ἀρέσκεσαι νὰ ὀνομάζῃς.— τοῦτό μοι ἀποκρίναι = νὰ ἀποκριθῆς περὶ τοῦτου περὶ τοῦ ὁποίου θέλω νὰ ἀποκριθῆς.— αἱ ἐπὶ τούτου = αἱ εἰς τοῦτο τείνουσαι.— ἐπὶ τοῦ... ζῆν (ἐπεξ.) = δηλ. νὰ ζῶμεν.— ἔπειτα = ὅμως.— ἐξόν, ἐνν. ποιεῖν.— ἐψεῦσθαι = διατελεῖν ἐν πλάνῃ.— ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν (βραχυλογία) = ἀντὶ τοῦ ἰέναι ἐπὶ τὰ ἀγαθά.— ἀναγκασθῆ, ἐνν. τίς.— τί οὖν: διὰ τούτου μεταβαίνει εἰς τὴν ἀνδρείαν.— οὐδὲν διαφέρει = δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει.— τόδε, ἐνν. διαφέρει.— ἃ μῆ, ἐνν. δέδοικεν.— ἰέναι... λαμβάνειν, ἐκ τοῦ ὁμολόγηται.

Κεφ. ΛΘ'.

οὕτω τούτων ὑποκειμένων = ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τούτων. — τὸ πρῶτον παντάπασι = πρῶτα πρῶτα (βλ. 329 Δ, Κεφ. 18 και ἔξ.). — τὸ ὕστερον, βλ. 349 Δ, Κεφ. 34 και ἔξ. — ᾧ = ἐκ τούτου λοιπόν. — δ' οὖν = τέλος πάντων. — ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί, ἔνν. ἴται εἰσί. — πότερον: τὸ β' μέλος τῆς ἐρωτ., τὸ ὁποῖον νοεῖται και ἐκφράζεται κατωτέρω (359 Ε, Κεφ. 39), ἔπρεπε νὰ ἔχη: ἢ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται οἱ δειλοί τε και οἱ ἀνδρείοι. — ἐπὶ τὰ θαρραλέα = (ἐπὶ ᾧ θαρροῦσι 359 Β, Κεφ. 39) = εἰς τὰ ἀκίνδυνα. — τοῦτό γε = ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινά... δεινὰ εἶναι. — ἐν οἷς... τοῖς λόγοις = ἐν τοῖς λόγοις οὓς... — ἄρτι, κεφ. 38. — ταύτη γε = ἀπὸ ταύτης τοῦλάχιστον τῆς ἀπόψεως. — πᾶν τούναντίον... οἱ ἀνδρείοι = πᾶν τούναντίον (κτρωμ.) ἐστὶ ἐκεῖνα (ὑπκμ.) ἐπὶ ᾧ οἱ τε δ. ἔρχονται και οἱ... — αὐτίκα = π. χ. — ὄν, αἰτ. ἀπόλ. αἰτιολ. — ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, κεφ. 38. — αἰσχροὺς φόβους: και οἱ ἀγαθοὶ αἰσθάνονται φόβον ἀλλὰ εὐγενῆ, ὡς λ. χ. πρὸ αἰσχροῦς πράξεως. — οἱ θρασεῖς και οἱ μαινόμενοι αἰσχροῦ θάρρη θαρροῦσι και κατὰ τοῦτο ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς δειλοὺς, οἱ ὁποῖοι αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται· οἱ μαινόμενοι δηλ. ἔχουν θάρρος μὴ στηριζόμενον εἰς τὴν ἐπιστήμην. — αὐτὸς = ὁμόνος σου. — ἐρόμενος, ἔνν. περανῶ. — τὸ πρῶτον, (349 Δ, Κεφ. 34) — φιλονικῶ = ἐπιμένω μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην εἷς τι, θέλω σώνει και καλὰ νά... .

— Ἐν συντελείᾳ πρὸς τὴν διακοπεῖσαν συζήτησιν (κεφ. ΚΑ') συνοψίσατε τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὰ μόρια τῆς ἀρετῆς ὁσιότης, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, σοφία, ἀνδρεία δὲν εἶναι διάφορα ἀλλήλων.

— Εἶναι δικαιολογημένη και ἀξία σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ στάσις τοῦ Πρωταγόρου κατὰ τὸ τέλος τοῦ συλλογισμοῦ;

— Ἀναφέρατε παραδείγματα ἀνδρείας ὀφειλομένης εἰς γνῶσιν και δειλίας ὀφειλομένης εἰς ἀμάθειαν.

Κεφ. Μ'.

τὰ περὶ ἀρετῆς = τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀρετὴν (δηλ. τὰ μόρια αὐτῆς και ἡ ἀμοιβαία σχέσις των). — ἔξοδος τῶν λ... = τὸ συμπέρασμα. — ἄτοπος = παρᾶξενος. — σεαυτῶ τάναντία σπεύδεις = σπεύ-

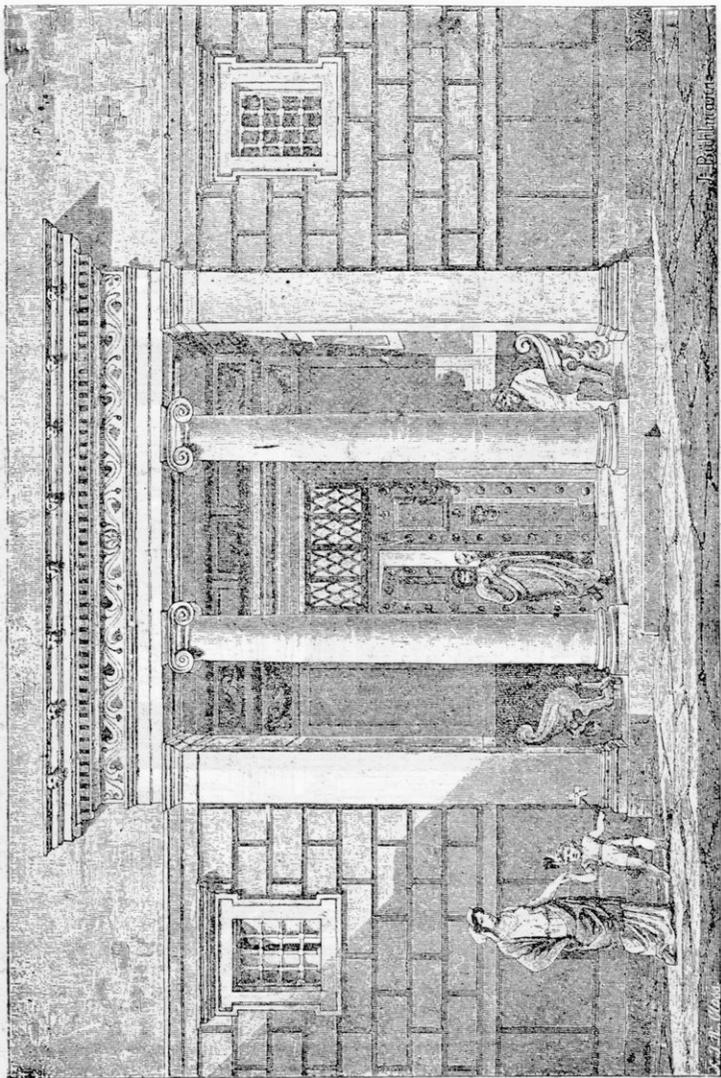
δεις εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου.— **πάντα χρήματα** = πάντα τὰ πράγματα, δηλ. πάντα τὰ μόρια τῆς ἀρ. (εἶναι ἐπιστήμη).— **ᾧ τρόπῳ** = καθ' ὃν τρόπον, ὅτε (δηλ. ἂν πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀναχθοῦν εἰς τὴν ἐπιστήμην).— **ἄλλο τι ἢ ἐπιστήμη**: ὁ Πρωτ. ἐδέχετο κατ' ἔσοχὴν τὴν φυσικὴν προδιάθεσιν (κεφ. 16 καὶ 34).— **ὄλον** = καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη.— **ὀλίγου**, ἔνν. **δεῖν** = σχεδὸν (νὰ φανῇ αὐτὸ κάθε ἄλλο μᾶλλον παρὰ ἐπιστήμη).— **καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι** = νὰ ἐπιχρῆθῇ πλήρης φῶς ἐπ' αὐτῶν.— **πάλιν ἐπισκέψασθαι**: δέχεται τὸ συμπέρασμα ὡς δεόμενον εὐρυτέρας ἐρεῦνης.— **μὴ πολλὰκις** = μήπως τυχὸν (μᾶς κάμῃ νὰ σκοπτάσῃμεν κατὰ τὴν ἔρευναν). Ὁ Σω. δηλ. θεωρεῖ φρόνιμον νὰ ἐξετασθῇ πρῶτον ἡ οὐσία τῆς ἀρετῆς καὶ ἔπειτα τὸ διδασκτὸν ἢ μὴ αὐτῆς.— **κατ' ἀρχὰς ἔλεγον** (348Γ' καὶ Δ, Κεφ. 33).— **δὴ** = ἤδη.— **ὧν** = τούτων, οἷς.— **μὲν** (μὴν) = τοιῶχι-στον.— **εἰ**, αἰτιολ.— **ἐλλόγιμος ἐπὶ σοφίᾳ** = περιώνυμος σοφός.— **ἐμοί. . . ὥρα** = **πάσαι ὥρα καὶ ἐμοὶ ἰέναι οἵπερ ἔφην ἰέναι με δεῖν** (πρβλ. 335 Γ, Κεφ. 22).— **τῷ καλῷ**: οἱ Ἀθηναῖοι μετεχειρίζοντο τὸ ἐπίθετον εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ ἀγάπης, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰρωνικῶς, εἰς διαφόρους περιστάσεις.— **ἀκούσαντες**, δηλ. ἐγὼ καὶ ὁ Ἱπποκράτης, λέγει δὲ ταῦτα πρὸς τὸν ἑταῖρον.

— *Κρίνατε τὰς δύο ἀποδεικτικὰς μεθόδους τοῦ Πρωταγόρου, ἥτοι·*

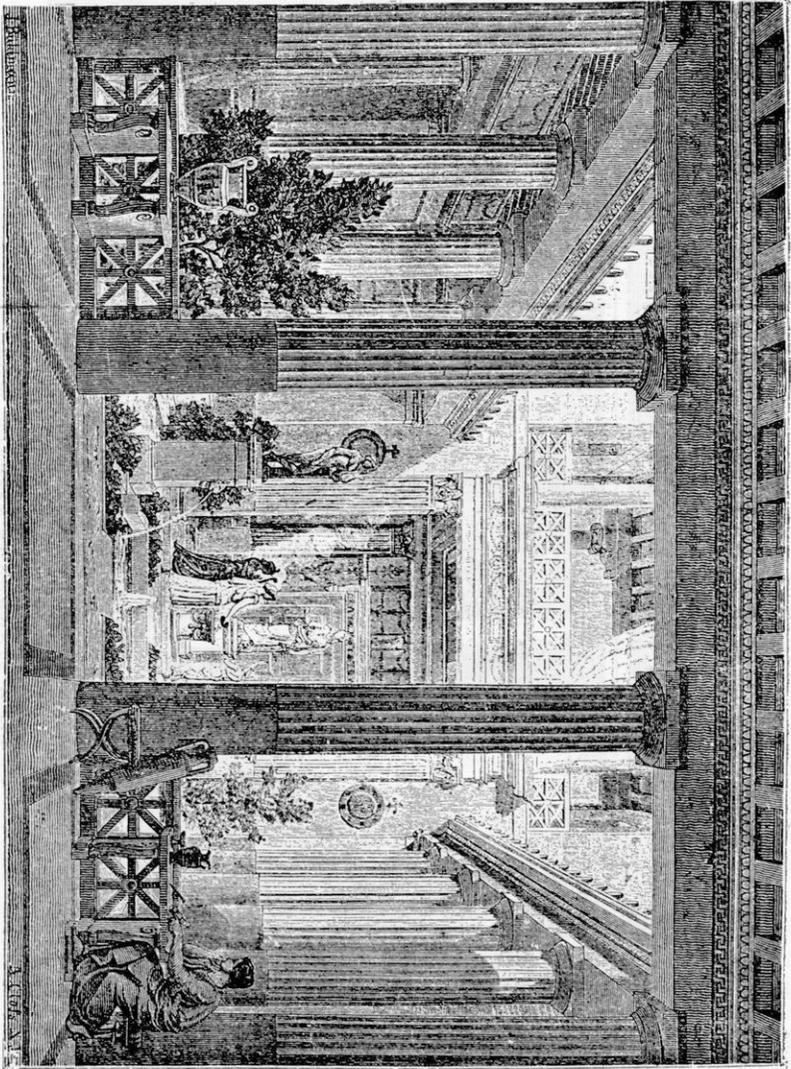
α) *τὴν διὰ μύθου καὶ*

β) *τὴν διὰ λόγου.*

— *Ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτὰς καταδείξατε τὴν ὑπεροχὴν τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτους.*

Εικ. 1. Πρόθυρον ελληνικής οικίας.

Εικ. 2. Ἐσωτερικὴ ἀόλῃ ἑλληνικῆς οἰκίας μετὰ τοῦ προστώου.

Εικ. 3. Παις διδάσκεται νά κιθαρίζη. Ἄτερος παῖς ἀπαγγέλλει ἐπικόν ποίημα πρὸ τοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἀνοικτὸν βιβλίον (κύλινδρον) καὶ ἀκούει τὸν παῖδα, ἀναγινώσκειται δὲ εἰς τὸ βιβλίον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔπους. Εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον ὁ δοῦλος.

(Παράστασις ἐξ ἀρχαίας κύλικος τοῦ ἀγγειογράφου Δούριδος).

Επισημαίνεται ότι η παρούσα έκδοση είναι η πρώτη έκδοση της έκδοσης
και η έκδοση αυτή είναι η πρώτη έκδοση της έκδοσης και η έκδοση
αυτή είναι η πρώτη έκδοση της έκδοσης και η έκδοση αυτή είναι
η πρώτη έκδοση της έκδοσης και η έκδοση αυτή είναι η πρώτη
έκδοση της έκδοσης και η έκδοση αυτή είναι η πρώτη έκδοση
της έκδοσης και η έκδοση αυτή είναι η πρώτη έκδοση της
έκδοσης και η έκδοση αυτή είναι η πρώτη έκδοση της έκδοσης

4.1

